

ХҮҮХДЭРХЭГ
Эмэгтэйдүүд

Empower R

ДАРХАН ХОТ
2023 ОН

МЭДЭЭЛЭЛ, ТАНИН МЭДЭХҮЙН СЭТГҮҮЛ
FOCUS
ДАРХАН
ТУСГАЙ ДУГААР

Empower Her

Бизнес
эрхлэгч
эмэгтэйчүүдийг
дэмжих
төсөл

"Empower Her Darkhan" төслийг санхүүжүүлж, тууштай дэмжиж ирсэн АНУ-ын ЭСЯ-нд чин сэтгэлийн талархал илэрхийлье. Дархан хотын бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүдийг чадавхжуулахад хувь нэмрээ оруулсан АНУ-ын ард түмэнд гүнээ талархаж байна.

We express our sincere thanks to the US Embassy for their funding and steadfast support to the "Empower Her Darkhan" project. We are grateful to the people of the USA, whose contributions have been vital in our efforts to empower women entrepreneurs in Darkhan.

Мэндгилмээ

Эрхэм хүндэт Дарханчууддаа энэ өдрийн мэндийг хүргэе.

2023 онд Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбоотой хамтран ажиллаж, хамт байсан та бүхэндээ хамт олныхоо өмнөөс талархал илэрхийлье.

Цар тахлын дараа нийгэм, эдийн засгаа сэргээхээр хичээнгүйлэн ажиллаж буй Монгол улсын нийт аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын нэгэн адилаар Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбоо ТББ нь өөрийн 4 сум, 18 багийн анхан шатны нэгж, гишүүн байгууллагуудын салбар зөвлөл, сонирхлын клубүүд, сургалтын төвөөрөө дамжуулан охид, эмэгтэйчүүддээ хүрч ажиллахыг хичээн ажиллаж байна.

Өнгөрсөн онд бид мэргэжлийн чадамж олгох сургалт, зөвлөгөө, соён гэгээрэл, нөлөөллийн ажлууд болон зорилтод төслүүдээрээ 5500 гаруй охид, эмэгтэйчүүдэд хүрч ажиллан, 18-н ажлын байр шинээр бий болгож, 35-н ажлын байрыг бий болгоход зуучлан, 112 хүнд үсчин, гар урлалын мэргэжлийн чадамжийн гэрчилгээг олгон ажлын байранд зуучилсан билээ.

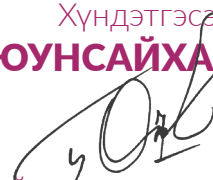
Мөн бид олон улсын хамтын ажиллагаагаа сайжруулан ТИКА, Америкийн Нэгдсэн Улсын Олон Улсын Хөгжлийн Агентлаг (USAID)-ийн санхүүжилттэй Бэст хөтөлбөр, Канадын Сангийн Орон Нутгийн Санаачилга хөтөлбөр, Дэлхийн Зөн ОУБ, Гүүд Нэйборс ОУБ болон Дэээрэт Олон Улсын Энэрлийн Байгууллагатай хамтын ажиллагаа эхлүүлэн төсөл хөтөлбөрүүд амжилттай хэрэгжүүлж байна.

Бид 2023 онд Монгол Улс дахь Америкийн Нэгдсэн Улсын Элчин Сайдын Яамны Local Grant богино хугацааны хөтөлбөрт “Empower Her - бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүдийг дэмжих” төслөөрөө шалгаран орон нутгийнхаа бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүдийн бизнесээ цахимжуулах процесст дэмжлэг үзүүлэх, цахим ур чадварыг сайжруулах, цахим зах зээлд нэвтрэхэд арга зүйн туслалцаа үзүүлэх зэрэг үйл ажиллагаа, сургалт, биечилсэн зөвлөгөөнд хамруулан ажиллаж байна. Мөн төслийн хүрээнд эмэгтэйчүүдийн бизнесийг сурталчлан таниулах, тэдний бизнесийн манлайллын түүхийг алдаршуулах зорилгоор “EMPOWER HER- ХҮЧИРХЭГ ЭМЭГТЭЙЧҮҮД” сэтгүүлийг гарган эрхэм уншигч танд хүргүүлж байна.

Бичиж үлдээсэн бүхэн түүх болон үлддэг, үлдэж хоцорсон бүхэн өв болон уламжлагддагийн учир ерөөл зангидан хичээнгүйлэн бүтээлээ.

Эмэгтэйчүүдийн байгууллагатайгаа хамт байж, бидэнтэй хамт эерэг өөрчлөлтийг манлайлж буй нийт Дарханчууддаа, охид эмэгтэйчүүддээ чин сэтгэлээсээ талархал илэрхийлэхийн чацуу шинэ санаа, шинэ дэвшил, шинэ амжилт ололтуудаар дүүрэн шинэ оноо угтахын ерөөл дэвшүүлье.

Хүндэтгэсэн,
Пүрэвдоржийн **ОЮУНСАЙХАН**

Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбооны Гүйцэтгэх захирал

Монгол

Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбооноос хэрэгжүүлж буй Бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүдийг дэмжих төслийн тусгай дугаарт АНУ-ын Элчин сайдын яамны (ЭСЯ) нэрийн өмнөөс оролцож буйдаа баяртай байна. Энэхүү төсөл нь АНУ-ын ЭСЯ-ны Дотоодын грант хөтөлбөрийн санхүүжилтээр 2023 онд шалгарсан долоон төслийн нэг юм. Энэхүү санхүүжилтийн боломж нь иргэний нийгмийг хөгжүүлэх, хоёр орны ардчиллын нийтлэг үнэт зүйлд тулгуурласан санал санаачилгыг дэмжихийн зэрэгцээ Монгол Улс болон АНУ хоорондын иргэдийн харилцааг бэхжүүлэхэд зорьдог.

Эмэгтэй бизнес эрхлэгчид рүү чиглэн хамтын ажиллагаа, манлайлал, бизнесээ улам өргөжүүлэн тэлэх үр чадвар олгох энэхүү төслийг Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбооноос санаачлан хэрэгжүүлж буйг бид талархан сайшааж байна. Эмэгтэйчүүд, охидын эрхийг ханган хамгаалах нь АНУ-ын гадаад бодлогын тэргүүлэх чиглэлүүдийн нэг билээ.

Эмэгтэйчүүд эдийн засгийн хувьд хараат бус байсанаар гэр бүл, нийгэмдээ дахин хөрөнгө оруулалт хийж, эдийн засгийн өсөлтийг өдөөж, дэлхийн энх тайван, тогтвортой байдалд хувь нэмэр оруулах үр өгөөжийг бий болгодог хэмээн бид итгэдэг. “Empower Her” төслийн оролцогч нэг бүр Монгол Улсад байдаг бизнесийн ухаан, бизнес эрхлэх авьяасыг илтгэж буй гайхалтай төлөөлөл юм. Монгол эмэгтэй бизнес эрхлэгчдийн шинээр бий болгож буй ажлын байр, баялаг бүтээмж нь нийгэмдээ эерэг өөрчлөлт, үнэлж баршгүй хувь нэмэр оруулсаар байна. Бидний зүгээс бизнесийн орчинд эмэгтэйчүүдийн оролцоог дэмжин Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбоотой, мөн бусад түншүүдтэй хамтран ажиллахдаа үргэлж таатай байх болно.

Хүндэтгэсэн,
РИЧАРД БУАНГАН
АНУ-аас Монгол Улсад суугаа Элчин сайд

Мэндгүмлээ

“Эрхэм хүндэт Дарханчууд “Empower Her” төслийн оролцогч, бизнес эрхлэгч, баялаг бүтээгч эмэгтэйчүүд та бүхнийхээ энэ өдрийн амгаланг айлтган мэндчилье.

Юуны өмнө АНУ-ын элчин сайдын яамны дэмжлэгээр хэрэгжиж буй бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүдийг чадавхжуулах “Empower Her” төслийг орон нутагтаа амжилттай хэрэгжүүлсэн Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбоонд талархал илэрхийлье.

Дархан хот бол Монгол улсын Засгийн газраас баримталж буй Шинэ сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэх гол цөм бүс нутаг болохынхоо хувьд шинээр бизнес эхлүүлэх, хөгжих суурь бүхий хөгжлийн гол төв юм. Ийм учраас Дархан хотоос сонгогдсон гишүүн, Сангийн сайдын хувиар үйлдвэрлэлийг дэмжих, бодлогоор хөгжүүлэхийн төлөө бүхий л боломжоо дайчлан ажиллалаа. Тухайлбал Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн газраас олгодог хөнгөлөлттэй зээлийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг 2 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүллээ.

Засгийн газар “Хөдөөгийн сэргэлт” бодлогын хүрээнд ирэх жилүүдэд орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг эрчимжүүлэх, ажлын байр нэмэгдүүлэх, татварын уян хатан бодлого, бага хүүтэй зээл, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг татах боломжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн ажлуудыг хийхээр төлөвлөөд байна.

Орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй ААН-үүдэд жилийн 1 хувийн хүүтэй 500 хүртэлх сая төгрөгийн зээлийг арилжааны банкны эх үүсвэрээр олгох, ХАОАТ-ын 10 хувийн шимтгэлийг 1% болгон буурууллаа. Мөн өмнө нь хэрэгжиж байсан ноос сүү, төмс, хүнсний ногооны урамшуулал үргэлжлүүлэн олгоно. Цаашид ч орон нутагт ажлын байр нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх бизнесийн таатай орчин бүрдүүлж, орон нутгийн үйлдвэрлэгчдээ дэмжих төрийн бодлого үргэлжилнэ.

Эх орондоо, орон нутагтаа ажлын байр олноор нэмэгдүүлэх, импортыг орлох экспортын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж дэлхийн зах зээлд гарах зорилтдоо хүрэхийн төлөө хамтдаа хичээцгээе.

Та бүхний ажилд амжилт хүсч, эрүүл энх саруул сайхныг хүсье.

Хүндэтгэсэн,

Болдын ЖАВХЛАН

Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн, Сангийн сайд

FOCUS

FOCUS
DARKHAN

Эрхлэгч, редактор

Г.ГАНЦЭЦЭГ

Дизайнер

**Г.ГАНЗОРИГ
О.ЭНХ-УЧРАЛ**

Гэрэл зургийг

**Г.ЭРДЭНЭТУЯА
Х.ГАНБАТ**

Менежер

**М.МӨНХЗАЯА
О.НОМИН
А.АРИУНЦЭЦЭГ**

Редакцийн зурвас:

“Фокус Дархан” сэтгүүлийн хамт олон бид Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбооноос санаачлан хэрэгжүүлж буй “Empower her – Хүчирхэг эмэгтэйчүүд” төсөлд хамтран ажиллаж, тэгээс эхэлж, ихэд тэмүүлж, баялаг бүтээн, хийж буй ажил бизнестээ үтга учир шингээн, түүндээ дурлан тэмүүлж буй олон сайхан хүчирхэг эмэгтэйчүүдтэй уулзан, хөөрөлдлөө.

Төрөл бүрийн ажил эрхэлж байгаа ч тэдний хүсэл тэмүүлэл, зорилго, алсын хараа нэгэн зүгт төвлөрч байгаа нь хүмүүсийн амьдралыг эерэгээр өөрчилж, байгаль эх дэлхийдээ ээлээ өгч, үр хүүхдийнхээ ирээдүйг сайн сайхнаар бүтээх юм. Тэдний эвийг хичээн, хэцүүгээс шантралгүй, хажуудахаа халамжилан, ухаан зарж бүтээсэн бүхний тухай та “Фокус Дархан” сэтгүүлийн энэ дугаараас бахархал дүүрэн уншаарай.

Хүчирхэг эмэгтэйчүүдийн хүчирхэг түүхийг таны гарт хүргэж байгаадаа бид баяртай байна.

Мэлмий тань баясч, сэтгэл ариусан, тунгаахтун.

АГУУЛГА

БИД ЭМЭГТЭЙЧҮҮДИЙН АЧААГ ХӨНГӨЛӨХӨД БОДИТ ХУВЬ НЭМЭР ОРУУЛЖ АЖИЛЛАДАГ	8
БАГААС ЭХЭЛ... ..	12
МӨӨГ БОЛ МАХЫГ ОРЛОХ ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ӨНДӨР АЧ ХОЛБОГДОЛТОЙ ХҮНС	16
БУЙДАН ЗҮГЭЭР НЭГ ТАВИЛГА БИШ ГЭР БҮЛИЙН ГИШҮҮН ЮМ	19
ХОРВООД ИРЖ БУЙ ШИНЭ ХҮНИЙ АНХНЫ ХУВЦАС ӨЛГИЙ АРИУН БАЙХ ЁСТОЙ	23
НАДАД ИТГЭЛ ӨГЧ БАЙНА ГЭДЭГ ХАМГИЙН ТОМ ШАГНАЛ	26
ЦАГААН ХУВЦАСНЫ ОД САВАН	30
ХАЙРАА ШИНГЭЭН УРЛАСАН БҮТЭЭЛ ХАЙР АВЧ ИРНЭ	34
“ГУТАЛЧИНГИЙНХ РУУ”	37
ЭСГИЙ ХҮМҮҮСИЙН АМЬДРАЛД ЭРТ ДЭЭР ҮЕД БАЙСАН, ОДОО БАЙГАА, ЦААШИД Ч БАЙХ БОЛНО	41
ЭХ ДЭЛХИЙДЭЭ ЭЭЛЭЭ ӨГДӨГ ХАЧИН САЙХАН БИЗНЕС БОЛ ЗӨГИЙН АЖ АХУЙ	44
ЭНЭ БҮХНИЙ ЦААНА МАШ ТОМ ХАРИУЦЛАГА БИЙ	48
ХҮҮХДҮҮД, НАСТАЙ ХҮМҮҮСТ ХҮРЭХ СҮҮН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ХАМГИЙН АМТ ЧАНАРТАЙ, ЭРҮҮЛ БАЙХ ЁСТОЙ	51
ЗӨГИЙН БАЛНЫ АМТ ЧАНАР ЗӨГИЙЧНИЙ ЁС ЗҮЙ, БАЙГАЛИЙН ШИНЖ ЧАНАР, ЗӨГИЙН ХҮЧЭЭС ХАМААРНА	55
ОРЧИН ҮЕД ХҮМҮҮС ЖИЖИГ ОРОН ЗАЙД ЗӨВ ТӨЛӨВЛӨСӨН ТАВИЛГА ХИЙЛГЭХ СОНИРХОЛТОЙ БОЛСОН	58
ЦАГААН ИДЭЭ БОЛОВСРУУЛАХ САЙХАН УЛАМЖЛАЛАА БИД ХҮҮХЭД ЗАЛУУСТАА ЗААЖ ҮЛДЭЭХ ЁСТОЙ	60

Дархан-Уул аймгийн ИТХ-ын Төлөөлөгч, Эмэгтэйчүүдийн холбооны Тэргүүн
Ц.ГАНЧИМЭГ

Улс орны түүхийн нугачаанд алдаж, оносон бүхий л цаг хугацааны турш эмэгтэйчүүд, ээжүүд ухрах эрхгүй, урвах сэтгэлгүйгээр түүчээлэн оролцож байсан. Ажиллаж хөдөлмөрлөх, аж ахуй эрхлэх, хөгжиж боловсрох, хүүхэд залуусаа сурган хүмүүжүүлэх, дэмнэн тэтгэхээс тэд хэзээ ч элэг буруулж, жам хазайлгаж байгаагүй билээ.

Тасхийм хүйтэн өвлийн үдэш олны хөл, нийтийн шуугианаас алслан хэн нэгний халуун дулаан яриа, хийж бүтээхийн үнэ цэн, үр шим, итгэл үнэмшил, дотоод сэтгэлийн илч дулаанд ээнэгшин, түүнээ бусадтай хуваалцмаар эрэлхийлэл дунд Дархан-Уул аймгийн ИТХ-ын төлөөлөгч, Эмэгтэйчүүдийн холбооны Тэргүүн Ц.Ганчимэгтэй хөөрөлдлөө.

Юуны түрүүд та өөрийн өсч төрсөн ахуй орчин, бага насныхаа тухай дурсамжаас хуваалцахгүй юу?

Би Сэлэнгэ аймгийн Сүхбаатар суманд өвөө Дугарсүрэн, эмээ Цэрмаа нарынхаа галын зээ, 11 дэх хүүхэд нь болж өссөн. Эргээд бодоход буурлуудынхаа дүүрэн,

дулаан хайрыг хангалттай хүртэж, мэдэрч өссөн болохоор бусдыг хайрлаж энэрэх, аливаад чин сэтгэлээсээ хандах хандлагаа өвөө эмээтэйгээ холбож, тэд нараасаа энэ насныхаа амьдралыг тэтгэх сэтгэлийн тэжээлээ хүртсэн байх гэж боддог. Манай эмээ маш өгөөмөр сэтгэлтэй “Хүний алга тэнийлгэх” дуртай

хүн байсан. “Өнчин өрөөсөн хүмүүст, ядарч яваа нэгэндээ ааруулын хэлтэрхий ч болтугай өгсөн хүн бурхан шиг бодогддог юм шүү” гэж дандаа ярьдаг хүн байлаа. Эмээгийн маань хүний алга тэнийлгэх захиас насаараа намайг дагаж яваа.

Би Сэлэнгэ аймгийн 1-р арван жил, Дархан хотын

Монгол Туркийн хамтарсан дунд сургуулийг төгсөөд, МУИС-ийн Олон улсын харилцааны сургуулийг дүүргэн, Австралийн ЛаТроби их сургуульд магистерийн зэрэг хамгаалсан.

Гэрийн хүмүүжил, бага насны гээгээн сайхан дурсамж дүүрэн эмэгтэй юм. Та ажлын гараагаа хэрхэн эхлүүлж байв. Ажил хөдөлмөр танд ямар үнэ цэн өгдөг вэ?

Одоо эргээд бодоход өнгөрсөн он жилүүдэд GIZ, EU, CRDC, PIN, Монголын Улаан загалмай нийгэмлэг гэх мэт дандаа хөгжлийн агентлаг, олон улсын бусдад боломж олгодог, ямар нэг зүйлийг ӨГДӨГ буянтай байгууллагуудад ажиллаж, өглөгч байх, өрөвч нинжин байх үндсэн зарчмаа ажил хэрэг болгосоор ирсэндээ бахархаж, сэтгэл минь дүүрэн байдаг. Миний ажил амьдралын түүх JCI олон улсын залуучуудын байгууллагатай их холбоотой. Би "JCI-чин" болсноороо зэрэг нийгмийн ажилтан болсон. JCI-гийн найзуудтайгаа хамтран нийгэм рүү чиглэсэн олон төсөл хөтөлбөрүүд санаачлан хэрэгжүүлж, найз нөхдийн хүрээгээ тэлж илүү сайн сайханд зорьж тэмүүлэх зориг, карьерийн маань амжилтын эхлэл байсан.

Таны хувьд "нийгмийн хүн" болох үндэс суурь эмээ өвөөгийн сургаал, хүмүүжил, эрдэм боловсрол, ажлын туршлагааудаас аяндаа бүрэлдээд явж байж. Харин 99 жилийн түүхтэй "Монголын эмэгтэйчүүдийн холбоо"-той ямар сэтгэмээр холбогдож Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбоог удирдах болов оо?

Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбооны даргад нэр дэвших санал хүлээж авахаас өмнө МУЗН-ийн Нөөц хөгжүүлэх газрын даргаар

Улаанбаатар хотод ажиллаж байсан юм. Тэр үед манай Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбооны Тэргүүнээр ажиллаж байсан Б.Түвшинжаргал эгч холбогдоод "Энэ яг чам шиг хүн л хийж чадах ажил. Намын дэргэдэх байгууллага биш. Яг танай JCI шиг, шинэ шан татаж, түүх бүтээх боломж..." гээд л сэтгэлийн дотоод үчгийг минь хөдөлгөсөн санаанууд хэлж, нилээн ятгасан.

Яагаад ч юм надад "шинэ шан татаж, шинэ түүх бүтээх боломж" хэмээн хэлсэн нь их гүн сэтгэгдэл төрүүлсэн. МУЗН-т ажиллаж байхдаа бид 1 тэрбум төгрөг босгон хүүхдүүдэд амьдрал бэлэглэх "Бяцхан зүрх" төслийг амжилттай хэрэгжүүлж, түүндээ урамшин, зоригтой байсныг ч хэлэх үү, шууд л нэрээ дэвшүүлье, оролдоод үзье гэсэн шийдвэрт хүрсэн.

Ямар нөхцөл байдалтай байгууллага хүлээн авсан бэ?

Анх их том байгууллагын дарга боллоо л гэж бодсон. Гэтэл бодит байдал дээр бүхий л түвшинд хүлээн зөвшөөрөгдөх шаардлагатай, маш хүндрэлтэй байгууллага хүлээн авсан. Энэ бүхнийг дөнгөж ойлгож эхэлж байтал ковид гарч, 2020, 2021 оныг цар тахлын хөл хорио бүхий нөхцөлд дунд өнгөрүүлэв. Гэхдээ бид зүгээр суугаагүй, цахимаар чамгүй олон ажил зохион байгуулсан. Тухайлбал шилдэг, шинэ санаачлагыг танилцуулж, санал бодлоо хуваалцдаг олон улсын TEDx үйл ажиллагааны албан ёсны эрхийг нь авч "TEDx DARKHAN" нэртэйгээр анх удаа зохион байгуулж, дараа нь эмэгтэйчүүд, залуус, хүүхдийн гэх зэргээр өргөн хүрээнд энэ үйл ажиллагааг жил бүр зохион байгуулсан. Энэ одоо манай "БРЕНД" ажил болсон. Түүнчлэн боловсролоор дамжуулж манлайлах, нөлөөллийн ажлыг өргөн хүрээнд явуулж, жил бүр "Малчин эмэгтэйчүүдийн

зөвлөгөөн”, “Эмэгтэйчүүдийн манлайллын академи”-ийг зохион байгуулж байна.

Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбооны үндсэн философи бол “Манлайлал, хөгжил, хамгааллын байгууллага” байх юм. Тиймээс охид, эмэгтэйчүүдийн эрхийн асуудалд зөвхөн үр дагавар дээр нь ажиллах биш урьдчилан сэргийлэхэд анхаарч, сургалт нөлөөллийн аян, акцуудыг тогтмол зохион байгуулж байгаа. Ингэж тогтмолжуулсны үр дүнд уламжлалт ажлуудын чанар хүртээмж нэмэгдэж, үр дүн нь тодорхой харагддаг боллоо. Тиймээс ч, Монголын Эмэгтэйчүүдийн холбооны 21 аймаг, 9 дүүргийн салбар зөвлөлүүдээс шилдэг, идэвх санаачлагатай, үр дүнтэй ажилладаг байгууллагаар нэрлэгддэг болсон.

Та мөн Дархан-Уул аймгийн ИТХ-д төлөөлөгчөөр сонгогдон ажиллаж байгаа. “Хос морьтой” удирдагчийн хувьд өнгөрсөн хугацаанд ямар асуудлуудыг шийдвэрлэж ажиллав?

Би Тосгоны гэр хорооллын иргэдийг төлөөлөн аймгийн ИТХ-д сонгогдсон төлөөлөгч. Хийж хэрэгжүүлж буй ажлаасаа дурдвал, сонгогдсон тойрогтоо “ЦЭМЦГЭР ТӨВ” нэртэй халуун

ус, угаалгын төв нээлээ. 21-р зуунд 10 мянга гаруй иргэнтэй гэр хороолол халуун усгүй, угаалгын газаргүй, хамгийн багадаа 30-40 минут автобус, унаагаар явж халуун усанд хүрдэг байж болохгүй юм. “ЦЭМЦГЭР ТӨВ” нээгдсэнээр ард иргэдийн ахуйн ариун цэврийн үндсэн хэрэгцээ хангагдана. Улмаар, эмэгтэйчүүд, ээжүүдийн маань ажлын ачааллыг хөнгөлөхийн зэрэгцээ эрүүл мэнд гоо зүйн талаас ч олон ахиц дэвшлийг авч ирнэ. Үүнийг олонд ойлгуулж, ИТХ-д оруулж хэлэлцүүлэн ажил хэрэг болголоо. Мөн Туркийн хамтын ажиллагаа зохицуулах агентлаг /ТИКА/-ийн санхүүжилтээр 2021 онд “Тосгоны бууз банш”-ны цех нээгдсэнээр найман эмэгтэй ажлын байраар хангагдсан.

Энэмэтжишээнүүдийг дурддаг нь, шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн байгууллагын төлөөлөл, эмэгтэй хүн орж ажилласнаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг олж харж, гэр хорооллын иргэдийн эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах нөхцлийг бүрдүүлж, эмэгтэйчүүдийн ахуйн ачаанаас хөнгөлөх гарцыг бий болгож, өөртөө цаг зав гаргах боломжтой болсон зэрэг эерэг өөрчлөлтүүд бий болж байгаа юм. Өөрөөр хэлбэл, төлөөлөл болж сонгогдсон тойргийнхоо иргэдийн асуудлуудыг эмэгтэй хүний хувьд олж харж, эерэгээр өөрчлөн тодорхой түвшинд шийдвэрлүүлж хувь нэмрээ оруулаа гэж боддог.

Би Дархан-Уул аймгийн Эмэгтэйчүүдийн холбооны Тэргүүний хувьд төр, хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай бүхий л түвшинд нягт хамтын ажиллагаа үүсгэн, өөрийн эзэмшсэн мэргэжил, ажлын туршлагадаа тулгуурлан, удирдаж буй байгууллагынхаа эрхэм зорилго, үнэт зүйл, зорилго зорилтуудыг хэрэгжүүлэн ажиллаж ирлээ. Ялангуяа олон улсын байгууллагуудтай хамтын ажиллагааг шинээр бий болгон,

бэхжүүлж ажиллаж байгаа маань манай байгууллагын давуу тал болж байгаа гэж хэлж болох байх.

Эмэгтэйчүүдийн холбоо, эмэгтэй төлөөлөгчийн хувьд олон үр дүнтэй ажил хэрэгжүүлж болдог гэдгийг танаас харж байна. Одоо та бүхний хэрэгжүүлж буй “Empower HER” хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл өгөхгүй юу?

Манай байгууллага Монгол Улсад суугаа АНУ-ын Элчин сайдын яамны “Орон нутгийн тэтгэлэг”-т шалгарч, “Empower HER” хөтөлбөрт жижиг, дунд бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүдийн төлөөлөл 20 эмэгтэйг сургаж байгаа юм. Энэхүү хөтөлбөр нь бизнесээ цахимжуулах, цахимаар дамжуулан олон нийтэд сурталчлах, энэ чиглэлд дадлагажих, цахим маркетинг, дижитал маркетингийг хэрхэн хийх чиглэлээр чадавхжуулах, зөвлөгөө мэдээллээр хангах дөрвөн сарын төсөл юм. Мөн та бүхний гарт буй энэхүү “ХҮЧИРХЭГ ЭМЭГТЭЙЧҮҮД” сэтгүүлээр дамжуулж, эмэгтэйчүүдийн түүхийг тэмдэглэн үлдээж, тэднийхээ үйлс зорилго амжилтуудыг алдаршуулахыг зорьсон. “Эмэгтэйчүүд бид нэгнээ дэмждэг, ойлгодог, хүлээн зөвшөөрдөг, нэгнийхээ амжилтад алга ташиж чаддаг, дараагийн талархлын эзэн нь өөрөө байхад дасгалжиж, бусдад урмын жигүүр ургуулах оролцоотой байгаарай” гэдэг уриаг би бүх эмэгтэйчүүддээ хэлэх дуртай. Тийм л Дарханыг бүтээлцэхийг хүсч байна даа.

2024 онд МЭХ-ны 100 жилийн ой тохиох юм байна. Танай холбоо ямар ажлууд төлөвлөж байгаа вэ?

Монголын Эмэгтэйчүүдийн байгууллагын 100 жилийн ойтой зэрэгцээд дэлхий нийтээрээ

“Тогтвортой хөгжлийн зорилт”-ыг хэрэгжүүлэх, тэр дундаа уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг улс орнууд тодорхой үйл хэрэгт зорьж байна. Энэ утгаараа “Байгаль орчинд ээлтэй санаачилгад эмэгтэйчүүд хэрхэн манлайлах вэ?” гэдэгт түлхүү анхаарна.

Бид “УТААГҮЙ ДАРХАН” төсөл санаачлан Дархан-Уул аймгийн ИТХ, ЗДТГ, “Монгол базальт” компанитай хамтран яндангүй, дулаан алдалтгүй, эрчим хүчний хэмнэлттэй, нар салхины эх үүсвэрээс хэрэглээгээ хангадаг “ТЕРМО ХАУС - ЗАГВАР БАЙШИН” барьж байна. Ингэж яндангийн утаа гаргахгүй амьдрахад хэдэн төгрөг зарцуулах, ямар хугацаа орох зэргийг бодит жишээн дээр үзүүлэх юм. Үүнийгээ Европын холбооны байгаль орчны төслүүдтэй уялдуулж, эмэгтэйчүүдийн манлайлал амьдралын зөв дадал хэвшилд бодит өөрчлөлт оруулж чадна гэдгийг, утаагүй өвөлжиж болно гэдгийг “УТААГҮЙ ДАРХАН” төслөөрөө бодитой харуулахыг зорьж байна.

МУ-ын Ерөнхий сайдын ахалдаг Жендэрийн үндэсний хороо сүүлийн жилүүдэд “Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх” бодлого хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. ТББ-ыг удирдан чиглүүлэхийн зэрэгцээ та олон нийтийг төлөөлөн төрд ажилладаг

эмэгтэй улстөрч. Таны улс төрийн карьер хэрхэн яаж эхэлсэн юм бэ?

Анх Эмэгтэйчүүдийн холбооны тэргүүн болоод олон ажил санаачлаад хийх гэж үзсэн. Ер нь ТББ-ыг сонсдог, ойлгодог дэмждэг газар маш цөөн бараг байхгүйтэй адил байсан. Тиймээс 51000 гаруй эмэгтэйчүүдээ жинхэнэ утгаараа төр төлөөлж байж бидний дуу хоолой олон нийтэд сонсогдох юм байна гэдгийг ойлгосон. Улс төрийн намын сонголт, улстөрчийн амьдралын замнал руу хэзээ хойно би ингэж шийдээд орсон. Энэ нь ч зөв байсан. Нэр дэвшихдээ “Би Австрали улсад боловсрол эзэмшсэн, эргэж ирээд өөрийн сурч мэдсэнээ эх орондоо зориулна гэсэн амлалт өгч, тэтгэлэг авсан, одоо тэр амлалтаа хэрэгжүүлж, шийдвэр гаргах түвшинд орж ажиллах саналтай байна. Аймгийн эмэгтэйчүүдийн байгууллагыг удирдаж яваа хүний хувьд ИТХ-д нэр дэвших зорилготой” гэдгээ шууд илэрхийлсэн.

Одоо хэн нэгэн “Эмэгтэйчүүдийн байгууллагын ажил, асуудлыг арай өөр түвшинд гаргаж байна аа, Эмэгтэйчүүдийн холбоо браво” гэж хэлж байгаа бол эмэгтэйчүүдийн байгууллагын төлөөлөл нь шийдвэр гаргах түвшинд орж ажилласан учраас ийм ахиц гарч байгааг ойлгох байх гэж бодож байна. Мөн миний хамт олны сэтгэл зүтгэл,

хамтрагч байгууллагуудын дэмжлэг, туслалцааны үр дүн гэдгийг онцолмоор байна.

Танай байгууллага одоо ямар бүрэлдэхүүнтэй ажиллаж байна вэ?

Удирдах зөвлөлд 15 эмэгтэй ажилладаг. Тэд бүгд өөр өөрийн онцлог үр чадвартай, нас насны төлөөлөл бий. Тухайлбал өмнөх гурван үеийн төлөөлөл маань энэ байгууллагын амжилт алдаа онооны гэрч болон өнөөдрийн бидэнд ажил үйлсээ өртөөлөн авч ирсэн эмэгтэйчүүд ч бий. Тэднийхээ захиас сургамж, зөвлөгөө зааврыг ажил амьдралдаа тусгаад явна гэдэг гайхалтай хувь тавилан.

Ярилцлагын төгсгөлд нэгэн уриалгыг хэлмээр байна. “Нэг лаа нөгөө лаагаа асаахдаа юугаа ч алддаггүй”. Тиймээс охид, эмэгтэйчүүдээ Эмэгтэйчүүдийн холбооны үйл ажиллагаанд идэвх санаачлагатай оролцон үг хэл, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлж, олон шинэлэг санаа, шинэ бүтээл уралдуулан, хамтдаа хөгжиж, өсөж дэвждэг байхыг уриалж байна.

Баярлалаа. Хол замыг олуулаа туулж охид, эмэгтэйчүүдийн замд гэрэл болж явахын ерөөлийг өргөө.

Ярилцсан:
Сэтгүүлч **Ю.ШҮРЭНЦЭЦЭГ**

БАГААС ЭХЭЛ...

“Өсөн Дэвжих Үйлс” ХХК-ний захирал, “Минго” кофе хаусыг үүсгэн байгуулагч

Э.СОЛОНГО

**“Mingo” энэ ямар
утгатай нэр вэ?**

“Minimum Go” буюу багаас эхэл гэх утга санааг агуулж байгаа юм. Анх бид хоёр \гэр бүлийн хүн болох н.Баатар\ бүх зүйлийг тэгээс эхэлж байсан. Бидэнд хурааж хуримтлуулсан мөнгө байгаагүй, том хэмжээний зээл ч аваагүй. Бүгдийг бага багаар ахиулж явна. Ер нь бага юманд итгэмжтэй байвал ихийг хариуцуулдаг гэх үзэл санааг баримталдаг даа. Ажилчиддаа ч хэлж, жижигхэн ч гэсэн хийж байгаа ажилдаа хариуцлагатай, итгэмжтэй байгаарай гэж захидаг. Тийм ч болохоор хүмүүсийг айхтар хянаж цагдаад энд тэндгүй камер тавиад, тоолж шалгаад байхыг боддоггүй л дээ. Цэвэр итгэлцэл дээр ажлаа явуулдаг.

**Өөрөөр хэлбэл, багыг
итгэмжтэй нүүр бардам хийж**

**чадвал их зүйл ирдэг гэх санаа юм
байна.**

**Мингогийн анхны салбарыг
нээхдээ та нарыг бүх
тохижилтоо өөрсдөө хийж
байсан гэж сонссон?**

Тэгсээн. Гранд Як дахь салбараа тохижуулахдаа ч бас бид гаднаас ямар ч бэлэн тавилга аваагүй. Ер нь л сандал ширээ, тек, гэрлийн бүрхүүл гээд бүгдийг өөрсдөө хийдэг. Манай нэг ах бидэнд тусалдаг. Бид санаагаа өгч, хамжиж дэмжнэж байгаад л хийцгээчихдэг.

**Дарханд Минго хамгийн анхны
кофе шоп болж нээгдээд, кофены
соёлыг түгээсэн гэж би боддог.**

Та санал нийлэх үү?

Тэгж хэлж болох байхаа. Манайхаас өмнө Queen лоунжийн дэргэдэх Coffee Corner \кофе булан\ нээгдсэн байсан. Гэхдээ яг төрөлжиж, кофе шопын жишгээр ажиллаагүй, ресторан

лоунжаар үйлчлүүлсэн хүмүүс нь кофе асуухад гаргаж өгдөг байсан санагдаж байна. Тухайн үед ер нь кофе уудаг хүн ч цөөн “Ганц аяга кофе яахаараа 5000 байдаг юм”, “Аяга хоолны үнээр кофе зарлаа” гэж их загнуулдаг байсан шүү \инээв\.. Хүмүүс гол төлөв найруулдаг пакеттай кофе л уудаг. Латтэнг захиалгыг бэлдээд өгөхөөр “Айхтар гашуун юм байна. “Найрка” нь дээр байж” гэдэг байсан \инээв\.

**Ер нь тэр үед хоол идэхгүй,
зөвхөн кофе эсвэл цай уудаг газар
гэхээр хүмүүсийн төсөөлөлд
буудаггүй байсан байх шүү. Тийм
хандлагатай таарч байв уу?**

Анх яг кофе ууя гэж зорьж ирэх хүн ховор байсан. Хэрэглэгчдээ бий болгох гэж бид багагүй хугацааг зарсан. Үйлчлүүлэгч орж ирэхийг хүлээлгүй янз бүрийн эвент арга хэмжээнүүд зохион байгуулж, кофе шопын орчинтой танилцуулан, архигүй, алкохолгүй

ярилцаж суух нь таатай гэдгийг мэдрүүлэхийг хичээсэн. Кофе шоп бол гэр бүлийн, найз нөхдийн орчин. Энд найзуудтайгаа, хүүхдүүдтэйгээ хамт цагийг өнгөрүүлж, ганцаараа ч кофе уун цонхоор харангаа төвлөрч, өөртөө цаг гаргах боломжтойг ойлгуулах нь бидний чухал зорилгуудын нэг байсан.

Тийм шүү, “Минго”-ийн анхны салбар долоо хоног бүр англи хэлний ярианы өдөр, хүүхдүүдтэйгээ зураг зурдаг өдөртэй байсан санагдаж байна?

Тийм ээ, 39-ын салбарыг дөнгөж нээгээд байж байхдаа бид олон эвент арга хэмжээнүүдийг санаачлан зохион байгуулдаг байсан. Долоо хоног бүр болдог англи хэлний ярианы клубыг Селла эгч тасралтгүй гурван жил явуулсан. Анхны салбараа дөнгөж нээгээд хоёр хонож байтал нэг хөөрхөн америк эгч орж ирээд “Дарханд ийм гоё кофе шоп байдаг юм уу. Би өчигдөрхөн нүүж ирсэн” гээд танилцаж байсан юм. Тэгээд хэсэг сууж байснаа “Би энд англи хэлний ярианы клуб хиймээр байна. Болох уу?” гэсэн. Ингэж манай долоо хоног бүрийн англи хэлний ярианы клуб эхэлж байлаа. Дараа нь “Fridaylight” буюу “Баасан гарагийн гэрэл” эвентийг эхлүүлсэн. Энэ нь “Баасан ах”-ын төрсөн өдрийг алкохолгүй тэмдэглэж болно гэх соёлыг залууст түгээх гэсэн санаа юм. Залуучууд найзуудтайгаа цуглан, нээлттэй микрофон дээр дуулж, хэлэхийг хүссэн үгсээ хэлж, ер нь дуулахаасаа илүүлтэйгээр сэтгэлээ онгойлгож ярилцдаг үйл ажиллагаа байв. Бас ээж

аавууд хүүхдүүдтэйгээ зураг зурж, шавраар бүтээл урлан хамтдаа цагийг өнгөрүүлдэг “Кофетэй урлан” өдөртэй байсан. Энэ мэт санаа орж ирвэл хийгээд хэрэгжүүлээд л явдагддаа.

Та түрүүнд, анх нэг аяга кофе яахаараа 5000 байдаг юм гэх хүмүүстэй олон таарч байсан гэсэн. Хүн ирэхгүй, ашиг олохгүй байх вий гэх бодол төрж байсан уу?

Анх засвараа эхлүүлчихээд сум хөгжүүлэх сангийн зээлд төсөл өгсөн ч, дэмжигдээгүй. Зээлийг шалгаж, хөндлөнгийн үнэлгээ өгдөг хүмүүс нь дандаа настай хүмүүс байдаг юм билээ. Тэд манай менюг хараад “5000 төгрөгөөр хэн ч нэг аяга цай авч уухгүй” гээд инээлдэж байсан. Харин төсөл хүлээн авч байсан хүмүүс миний төслийг сайн төсөл гэж үнэлж байсан.

Магадгүй, богино хугацаанд ашиг олохооргүй харагдаж байсан биз. Эхний гурван жилд бид нэг их ашиг олоогүй ээ. Балансаа яг л барьж байв. Харин нийгэмд, гэр бүлд, хүүхэд залуучуудад өгсөн өгөөжийг ашиг гэж тооцвол багагүй дүн гарах биз. Бас, төсөл шалгаруулах багийнхан надаас нэг газраа зогсоод түүгээр өдөрт хэдэн хүн явж өнгөрч байгааг тоолсон уу, орчны тооцоолол хийсэн үү гэж асууж байсан. Хэрэв, яг тэгж тоолсон бол өдийд “Минго” нээгдэхгүй байсан биз.

Бизнес эхлүүлэхдээ тоон дээр төвлөрөхөөс илүү хэрэгцээнд тулгуурлах нь зөв юм билээ гэж би одоо хэлмээр байна. Ямар нэг хэрэгцээг хангаж байгаа бизнес явна. Ашиг орлого харахаасаа илүү, хүмүүсийн амьдралд юу дутагдаж байгааг олж харж, түүнд тулгуурлавал бизнес санаа амжилттай болно. “Минго”-ийн хувьд, анхдагч хэрэгцээ нь кофе биш, харин орчин болоод эвентүүд, англи хэлтэй болох, харилцаа үүсгэх, хүүхэд өсвөр үеийнхний тайзан дээр дуулж өөрийгөө харуулах хэрэгцээ байсан. Бас дээр нь мэдээж хүний сэтгэлд хүрсэн найрсаг, гэр бүлсэг үйлчилгээ. Бизнес эхлүүлж байгаа хүн бүр мэдээж ашиг орлого бодолгүй л яахав.

“Ашиг орлого харахаасаа илүү, хүмүүсийн амьдралд юу дутагдаж байгааг олж харж, түүнд тулгуурлавал бизнес санаа амжилттай болно.”

Зах зээлээ судлах шаардлагатай. Гэхдээ хэрэгцээний тооцооллыг зөвхөн тоогоор, мөнгөөр хэмжвэл өрөөсгөл гэдгийг өнөөдрийн бидний туулсан зам хэлэх биз.

**Минго-г цөөн үгээр
тодорхойлооч гэвэл
та юу хэлэх вэ?**

“Минго” үйлчлүүлэгчдийнхээ таван мэдрэхүйд таашагдсан

үйлчилгээг үзүүлэхийг зорьдог. Манайх байгуулагдсан цагаасаа намуухан жазз хөгжим тавьдаг байсан. Ямар нэгэн үгтэй поп ая явуулдаггүй. Хүмүүс анх ойлгохгүй, нойр хүргэж байна гэдэг байсан. Манайх ресторан биш, бас паб биш. Тиймээс ритмтэй дуу тавьдаггүй бас үгтэй дуунууд анхаарал сарниулдаг талтай. Энэ бол сонсох мэдрэхүйд өгч байгаа таашаал юм. Дараа нь

үнэрлэх мэдрэмж. Кофе шопоос зөвхөн кофе л үнэртэх ёстой. Бид хоол зарахгүй, пирошки зарахгүй. Кофе биш юм гэхэд крем үнэртэж байх ёстой. Тиймээс ажилчиддаа бэлэн гоймон ажлын байранд идэхийг эрс хориглодог. Дараагийн нь мэдээж амтлах мэдрэхүй. Ууж, идэж байгаа нь амттай байх ёстой. Амт гэдэг нь чанарыг баримтлах гэсэн үг. Хүн болгоны амтлах мэдрэхүйд тааруулна гэдэг хэцүү. Зарим хүмүүс нялуун амтанд нөгөө хэсэг нь исгэлэнд ч юм уу хүн бүрийн амтлах мэдрэмж өөр. Тиймээс бид орцоо яг таг баримталдаг. Орцныхоо үндсэн бүтээгдэхүүний чанарыг баримталдаг. Нэмэлт сахар хийдэггүй. Зөвхөн латте-д л хүмүүс өөрсдийн амталгаагаар сахараа тааруулаад уудаг. Мөн харах мэдрэхүйд таашаал өгөхүйц аягалалт чухал. Тэгээд хамгийн сүүлд нь хүрэх мэдрэхүй. Би орж ирсэн хүн бүхнийг тэврээд угтъя гэхээр хүмүүс гайхаад байдаг юм. Тиймээс яг энэ мэдрэмжийг өгөхүйцээр үйлчлүүлэгчээ халамжлахыг хичээдэг. Орж ирэхэд нь мэндлэн угтаж, гарахад нь үдэж гаргах нь халамжлан тэвэрч буй хэрэг юм. Энэ бүхэн Минго-г бүрэн тодорхойлох биз ээ.

**Минго-г шар өнгөгүй
төсөөлөхийн аргагүй.
Санамсаргүй сонгоогүй байх?**

Санамсаргүй сонгоогүй ээ. Тухайн үед 2015 онд Tom And Toms-ийн анхны салбар Улаанбаатарт Зайсанд нээгдсэн байсан. Ерөнхийдөө кофе шопуудын өнгө гол төлөв хар бор байдаг. Гэхдээ бид хүмүүст гэгээлэг орчныг өгөхийг зорьж байгаа болохоор “шар” байя гээд сонгосон. Дөнгөж нээгдсэний дараа кофе шоп хар бор байж хүнд тухтай мэдрэмжийг төрүүлдэг гэх зэргээр хүмүүс ярьж л байсан. Харин одоо бол тэгдэггүй. 2018 оны трэнд өнгөөр шар өнгө зарлагдсан байсан шүү.

“

Хандлага, ур чадвар,
мэдлэг гурвын нийлэмжээр
бүтээл төрдөг. Манай
салбарынхан бол бусдыг
өөртөө итгэлтэйгээр
инээмсэглүүлдэг гайхалтай
уран бүтээлчид юм.

”

“Хайрлам” салоныг үүсгэн
байгуулагч, гоо сайханч

У.ДАРХАНЦЭЦЭГ

МӨӨГ бол МАХЫГ ОРЛОХ ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ӨНДӨР АЧ ХОЛБОГДОЛТОЙ ХҮНС

“Билгүүнсүмбэр” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал, “Шимт мөөг” брэндийг үүсгэн байгуулагч

И.БАТХИШИГ

Бизнес хэрхэн эхэлж, санаагаа анх юунаас олж байв?

Манай аав жин ихтэй, зүрх судасны өвчтэй хүн л дээ. Эмч нар жингээ хас, эрүүл зөв хооллож махаа багасга гэж байнга зөвлөдөг юм. Аавынхаа хоолны дэглэмийг өөрчлөх гэж янз бүрийн зүйл судалж, юүтүбээс бичлэг үзэж байгаад хятад, япончууд мөөг их тарьж хэрэглэдэг, тэр нь эрүүл мэндийн өндөр ач холбогдолтой, В-ийн төрлийн витамин болон кали, магнигаар баялаг гэдгийг мэдэж авсан.

Эхэндээ ихэвчлэн хятад мөөг дэлгүүрээс авч хэрэглэж байгаад манай ХААИС-ийн биотехнологийн багш нар “Мөөжиг” нэрийн органик мөөг тарьж байгааг олж мэдсэн юм. Тэднээс туршлага судалж, ер нь тарьж үзье гэж бодож байв.

Тэгээд н.Алтанцэцэг багшийн талаар сонсож, сургалтанд нь суугаад Дарханд мөөг сонирхон тарьдаг олон хүн байдгийг мэдсэн. Ижил сонирхолтой хүмүүстэйгээ ярилцаад хамтраад үзье гэж шийдсэн л дээ.

Өөрөө ХААИС-д багшилдаг. Энэ нь мэргэжлийн хүмүүсээс зөвлөгөө авахад ойр, дөхөм байсан уу?

Манай ХААИС-ийн мэргэжлийн багш нар, тэр дундаа мал аж ахуй биотехнологийн багш Эрдэнээ, Дуламсүрэн нар бидэнд их сайн зөвлөсөн. Тариалах байраа сонгохоос эхлээд бүх зүйлийг шинээр сурч эхлэхэд хүндрэл бэрхшээл ч багагүй таарч байлаа.

Мөөг яг 80-85 хувийн чийгтэй байж ургадаг онцлогтой.

Хөрсөө

бэлдчихээд

мөөгөө тарихдаа чийгийг нь тааруулаагүйгээс, эсвэл зуны халуунд орчны нөхцлийг нь тохируулж чадахгүй ургац алдах тохиолдолтой олон тулгарсан. Ер нь мөөгийг яг жаахан хүүхэд шиг бөөцийлж байж л ургуулдаг.

Мөөгөө ургуулчихаад хэрхэн борлуулах учраа олохгүй тулгамдаж явлаа. Хүмүүс тэр бүр мөөг мэдэхгүй, хэрэглэж сураагүй байдаг. Тэгээд л ойр дотны хүмүүс, найз нөхөд, ажлын газрынхандаа энэ мөөг их зүгээр, ийм тийм гээд тайлбарлана. Авах нь авна, гэхдээ тэр бүр авахгүй. Харин сошиалд мэдээллээ оруулж, онлайн борлуулалт хийдэг болсноор яг сонирхсон хэрэглэгчиддээ хүрдэг болсон.

Та мөөгнийхөө онцлогийн талаар ярьж өгөөч. Хэдэн төрлийн мөөг тарьж байгаа вэ?

Одоогоор хөх хясаа, хаан хясаа гэсэн хоёр төрлийн мөөгийг тарьж байна. Хясаа мөөг нь хурдан ургадаг. Харин хаан хясаа мөөгийг ургуулахад ажиллагаа ихтэй ч гарц бага. Гэхдээ шим тэжээлийн хувьд энгийн хясаан мөөгнөөс хамаагүй илүү.

Гэрийн нөхцөлд мөөг тарих боломж хэр байдаг вэ?

Гэртээ вакум орчин бүрдүүлээд, өөрсдийн хэрэглээндээ тарих боломжтой. Дарханы Орхон сумынхан бас Мобикомд ажилладаг нэг инженер залуу гэртээ тарьж хэрэглэдэг гэж сонссон. Хуучин хороололд ч бас гэртээ тарьдаг хүмүүс олон байдаг гэсэн. Шантраад больсон хүмүүс ч бий. Өрхийн хэрэглээндээ багаар тарихад өөрсдийн хэрэглээгээ л хангадаг. Яг бизнес болгоё гэвэл ихээр тарьж байж л ашиг олох боломжтой.

Мөөгийг тарихад хөрсөө бэлдэх, бэлдсэн хөрсөн дээрээ мөөгөө ургуулах гэсэн хоёр чухал

үе шатыг даван туулах болдог. Энэ нь нэлээн хугацаа, тэвчээр шаардсан ажил юм. Чадаагүйгээс хүмүүс шантардаг байх.

Сая танай лабораторид орж ирээд бид мөөгийг шороонд биш сүрлэнд ургуулж байхыг хараад гайхлаа. Өөр ямар хөрсөнд ургуулах боломжтой байдаг вэ?

Хусны үртсэн дээр бид ургуулж үзсэн. Болох нь болдог юм билээ. Хүмүүс кофений шааран дээр, адууны хомоол дээр хүртэл тарьсан байсан. Амжилттай, амжилтгүй янз бүр л байгаа. Яахав, дэлхий нийтэд дэлгэрсэн, хамгийн хурдан ургах боломжтой нь сүрэл байдаг.

Хаана ямар хөрсөн дээр ургуулснаас шалтгаалаад мөөгний амт чанар өөр байх уу?

Тэгнээ. Өөр өөр байдаг. Бид ноднин хусны үртсэн дээр тарьж үзсэн. Чанар адилхан ч ургац нь бага байдаг юм билээ. Сүрлэн дээр тариад нэг кг-аас 350 гр

мөөг авч байхад, хусны үртэснийх нь арай бага гарч байсан.

Ямар ч ажил шулуун дардан бүтчихнэ гэж байдаггүй. Энэ хугацаанд олон хүнд нөхцөлтэй тулгарч байсан байх. Бас алдаа хамгийн том багш гэдэг. Ямар сургамж авч байсан бэ?

Бид анх есүүлээ нийлж хоршоо байгуулсан. Явцын дунд зарим нь шантраад больж, одоо дөрвүүлээ байна. Хүмүүс төмс, лууван зэргийг хэрхэн тарихыг мэддэг бол мөөг бидний хувьд цоо шинэ зүйл. Тарих явцдаа л суралцаж байна. Энэ дунд, есөн хүний ажиллах хүч дөрөв болтлоо буурахад нэг хүнд ирэх ачаалал нэмэгдэж, асуудал үүссэн. Гэхдээ даван туулсан. Мөн бид анх хөрсөө бэлдэхдээ ариутгалын алдаа гаргаснаас нилээн хохирол учирч байсан. Өөр газраас бэлэн хөрс авах гэж захиалсан ч нөгөө хүнд маань асуудал гарч, бид хөрөнгө мөнгө, цаг хугацаагаар томоохон алдагдал үүрч байлаа. Энэ мэт бэрхшээлүүд байсан.

Гэхдээ одоо бол сайхан. Бүх юм жигдэрч, мөөг маань сайхан ургаж байна. Эмэгтэйчүүд бид аливаад итгэлцлээр хандах гээд байдаг сул талтай юм билээ. Албажуулж гэрээ байгуулалгүй “Болно биз” гэж боддог маань алдаа болдог. Мөөгний салбар манай улсад шинэ салбар болохоор ер нь хаана хаанаа л асуудлаа даван туулж байна даа.

Тэгвэл маш их урамшиж, баярлаж байсан тохиолдол бий юу?

Ганц жижигхэн цэг шиг байсан мөөг маань маргааш нь ирэхэд маш олон том мөөгнүүд болчихсон байхыг хараад их баярлаж байсан. Бүх нөхцөл нь тохирвол мөөг цаг минутаар ургадаг юм билээ. Анхны тэр мэдрэмж маш гоё. “Өө, ямар гоё

юм бэ” гээд урамшиж, ингээд мөөг тарьчихлаа шүү дээ гээд бид бүгдээрээ баярлаж байсан. Дараа нь БСШУЯ-аас зохион байгуулсан “Энтрепренер” уралдаанд оролцож, Дарханаасаа шалгаран Улаанбаатарт очоод тусгай шагнал хүртэж 5 сая төгрөгний санхүүжилт авч байв. Тэгэхэд “Бид юм хийгээд байгаа юм байна. Улс орондоо хэрэгтэй юм хийж байгаа юм байна” гэж өөрсдөөрөө бахархаж байсан.

Одоо борлуулалтаа хаагуур хийж байгаа вэ?

Дархандаа цөөн хэдэн дэлгүүрт борлуулж байна. Бас онлайнар захиалга авдаг. Органик хүнс, жимсний “Бамбарууш” дэлгүүр биднийг их дэмждэг юм. Тэдэнд маш их баярлаж явдаг. “Та нар авчраад өгч байгаарай” гээд биднээс ямар ч шимтгэл авалгүйгээр борлуулж өгдөг. Мөн хуучин Дарханд нэг хүнсний дэлгүүр, “Аму молл”-худалдааны төв дэх лангуугаар борлуулж байна. Ер нь дэлгүүрээс хүмүүс талх, өргөн хэрэглээний хүнсээ л авах гэж ордог болохоор төрөлжсөн дэлгүүрээр борлуулах нь зөв юм байна гэж харж байгаа. Манай хэрэглэгчид гол төлөв фитнесээр хичээллэдэг, эрүүл зөв хооллох дэглэм баримталдаг хүмүүс байдаг.

Нууц биш бол дараагийн зорилго тань юу байгаа вэ?

Мөөгөө төрөлжүүлж, өргөжүүлнэ. Одоо Улаанбаатар, Дархан, Эрдэнэтээс гадна хэд хэдэн аймагт хясаан мөөгийг тарьж байгаа ч дотоодын зах зээлийн эрэлтийг бүрэн хангаж чаддаггүй. Импортоор манай улс жилд дунджаар 2,3 тэрбум төгрөгний мөөг оруулж ирдэг. Мөөгний эрэлт тасралтгүй өсөж байна. Энэ зах зээлд “Шитаки” гэх

бор мөөгний эрэлт өндөр байдаг юм билээ. Үүнийг тарья гэж бодож байгаа. Япон болон Солонгосын мөөг тариалагч нартай холбоо тогтоож, судлаад явж байна. Бас Хятадын шөлний жижигхэн цагаан мөөг манайд ургах боломжтой. Хүрээлэнгийнхээ эрдэмтэдтэй хамтраад эдгээр шинэ төрөл зүйлүүдийг туршиж, тарьж ургуулъя гэсэн бодолтой байгаа.

Төгсгөлд нь, яагаад мөөг худалдаж авч, хэрэглэх ёстой талаар та товчхон зөвлөгөө өгөөч?

“Мөөг гэхээр юу санаанд тань орж ирж байна?” гэж хүмүүсээс асуухаар ихэвчлэн талын цагаан мөөг, эсвэл хятадын усанд дэвтээдэг хар мөөгийг хэлдэг. Манай мөөгний хувьд бол шимт хөрсөнд тариалдаг, эрүүл, аюулгүй гэдэг нь лабораторийн туршилтаар батлагдчихсан хүнс. Махыг орлох эрүүл мэндийн өндөр ач холбогдолтой бүтээгдэхүүн юм. Хүн өдөрт 30гр мөөг хэрэглэх нь зохистой гэж эрдэмтэд үзсэн байдаг. Эмэгтэйчүүд долоо хоногт багадаа гурван удаа мөөг хэрэглэвэл ходоод гэдэс, арьсны гоо сайханд сайнаар нөлөөлдөг бөгөөд В-ийн төрлийн витаминаар баялаг тул тогтмол хэрэглэвэл залуу байдлаа хадгалах боломжтой. Зарим гоо сайхны бүтээгдэхүүний орцонд мөөг орсон байдаг нь ч учиртай. Бас мөөгнөөс гурил гарган авсан байдаг юм билээ. Тиймээс, мөөг бол өдөр тутамдаа зайлшгүй хэрэглэх ёстой хүнсний бүтээгдэхүүн шүү гэж хэлмээр байна.

Баярлалаа. Маш олон сонирхолтой зүйлс мэдэж авлаа. Таныг амжилт хүсье.

БҮЙДАН ЗҮГЭЭР НЭГ ТАВИЛГА БИШ ГЭР БҮЛИЙН ГИШҮҮН ЮМ

Үндэсний үйлдвэрлэгч “Ханхөхий”
бүйданг үүсгэн байгуулагч
Б.БЯМБАЖАВ

**Айл бүрт том жижиг, өргөн
нарийн гээд ямар нэгэн буйдан
байдаг. Магадгүй гэр бүлийн
хамгийн чухал тавилга байх.
Таны хувьд буйдан юу вэ?**

Тухайн айлын гэр бүлийн гишүүн шиг нь чухал тавилга бол яахын аргагүй буйдан юм. Үүнийг би өдөр бүр ажлаа хийх явцдаа мэдэрдэг. Буйдантай газарт тав тух, амар амгалан оршиж, халуун дулаан уур амьсгал бүрдэн, өнгө дизайн, хэлбэр хийц нь хүний сэтгэл санааг өргөж байдаг.

Гаднаас хүн орж ирээд хамгийн түрүүнд буйдан дээр л суудаг. Гэр бүлийнх нь нэгэн гишүүн шиг болсон тав тухтай хуучин буйдангаа хаяж чадахгүй, манайхаар хэд хэдэн удаа өнгийг нь сэргээн засуулсан айлууд олон бий. Тэгэхээр буйдан бол зүгээр нэг тавилга биш, гэр бүлийн “гишүүн” юм гэж би хэлмээр байна.

**Энэ бизнесийг эхлүүлснээс
хойш та нийт хичнээн буйдан
үйлдвэрлэн эзэд нь хүлээлгэн
өгсөн бэ? Тийм тоо гаргаж үзсэн
үү?**

Тоолж үзээгүй юм байнаа. Одоо бол манайх өдөрт дунджаар 1-2 буйдан үйлдвэрлэн гаргаж байна. Гэхдээ бид нэг хэсэг шинэ буйдан хийлгүй, маш олон хуучин буйдан засварласан. Одоо ч засварлаж байгаа. Энэ бидний ажлын нэг чухал хэсэг.

**Анх бизнесийн гараагаа
хэрхэн эхэлж байв?**

Намайг оюутан байхад манай хүн уурхайд ажиллаж, өвөл ажил нь зогсчихоор тавилгын үйлдвэрт мужаан хийж, хүргэлтэнд явдаг байсан юм. Уурхайн ажил хавар дөрөвдүгээр сард эхлээд өвөл арваннэгдүгээр сар гаргаж дуусдаг. Энэ хооронд

наадмаар ердөө хэдхэн хоног л гэртээ ирдэг байв. Хол байх залуу хүмүүст чанга. Би нялх хүүхэдтэй. Ганцаараа л бүх юмаа зохицуулдаг байв. Тиймээс, ярилцаад, хоёулаа гарын дүйтэй юм чинь ерөөсөө буйдан хийе гэж шийдсэн юм. Манай хүн хүргэлтэнд явж байхдаа буйдан бол хүмүүсийн чухал хэрэглээ юм байна гэж анзаарснаа ярьж, би мужааны дөртэй, харин чи оёж чадна, хоёулаа чаднаа гээд зориглоод эхэлсэн.

Энэ хэдэн он байв?

2013 он. Тэр үед бид шинэхэн айл болсон хос байлаа. Мөнгө төгрөг хомс. Хоёр талын ах дүү нартаа хэлэхэд биднийг маш сайхан дэмжсэн. Ингээд анхны жижигхэн оёдлын машинаа авч, бас зээлээр бага сага тоног төхөөрөмж, материалууд бэлдэж аваад Улаанбаатараас Дарханд ирж байлаа.

Яагаад тэр том зах зээлтэй нийслэл Улаанбаатараас бизнесээ эхлүүлээгүй юм бэ?

Бид хоёрын ажлыг манай ээж дэмжиж, Ширээ нуруунд байдаг хашаа байшингаа үйлдвэрлэл эрхлэхэд зориулж өгсөн юм. Улаанбаатараас Дарханы айл болоод ирэхдээ Дарханд тийм их буйдан зардаг гэж төсөөлөөгүй. Олон улсын худалдааны төвд орж үзээд зөндөө олон гоё буйдан байхыг хараад “Эдэн шиг хийж чадахгүй бол яана” гэж сүрдэж, нэг хэсэгтээ л хоёулаа чимээгүй болчихсон. Тэгээд нэгэнт зориглосон, бүх материалаа авчихсан хойно эхэлсэн дээ. Өөрсдийн дураар байна гэдэг сайхан. Янз бүрийн загвар гаргаад л, дээр нь хээ мээ хайчилж оёод л, чухам сүртэй эхэлсэн бид хоёр \инээв\.

Анхны борлуулалтаа хэрхэн хийж байв?

Анх их хөглөсөн. Хэдэн буйдангаа хийчихээд, хаана зарах вэ гээд худалдааны төвүүдээс сураглалат талбай олдсонгүй. Зах дээр бас лангуу байсангүй. Ганц контейнер сул байгаатай таарав. Түрээс нь сарын 80.00 гэхээр нь баярлаад гурван сараар түрээсээ өгчихөөд буйдангуудаа тавиад суулаа. Ерөөсөө хүн ирдэггүй. Тэгсэн тэр контэйнер нь худалдааны зориулалттай биш

агуулахын байрлалтай байсан юм билээ. Мэдэхгүйгээсээ болж бид хоёр их хөглөсөөн \инээв\.

Бас анхны авсан хамбан материалууд маань буйдангийн зориулалттай биш даашинзны зориулалттай амархан ганддаг материалууд байж. Шороо шуураад л, хэдэн буйдангийн маань өнгө гандаад ирсэн. Хэд хоног суугаад шантарч, тэр хавиараа тойрч үзэв. Ойр хавийхаа буйдангуудыг харахаар нэг л өөр, илүү гоё. Харин манайх гологдонгүй санагдана.

Тэгсэн нэг өдөр найз маань буйдангаа өнгөлүүлснээ яриад, шинэ юм авснаас хямд атлаа яг шинэ юм шиг болсон гээд баяртай яриу. Тэгэхээр нь, ерөөсөө хоёулаа хийсэн буйдангаа зарж чадахгүй байгаагаас хойш, хуучин буйдан өнгөлөө гэж шийдэв. Ер нь бид хоёрт нэг давуу тал байдаг нь нэгнээ дэмждэг, нэг нь шантрахад нөгөөх нь хүч өгч урагш түлхдэг байсан.

Хэрэв тэр үед нэг нь л шантарсан бол өнөөдөр ямар байх талаар та бодож байсан уу?

Ер нь бизнест тэвчээр чухал юм билээ. Болно, чадна гэдэг бодол маш чухал. Бид хоёр энэ хүртэл их юм үзсэн \инээв\.

Хуучин буйдан засаж, өнгөлөө гэж шийдээд орон сууцны байруудын давхар бүрт зарнаагаад явав. Зуны аагим халуунд, манай хүн таван давхар өөд өгсөхөд, би хүүхдээ

тэврээд үлддэг. Бууж ирээд ус ууж амсхийх зуур нь би дээшээ өгсөнө. Ингэж өглөөнөөс орой болтол Дарханы байруудын бүх орцонд бид хоёр зар наасан. Хэд хоногийн дараагаас утас дуугарч эхлэв. Анхны захиалга маань 20 гаруй жилийн өмнө айл болоход нь аав ээж нь авч өгсөн, эзэндээ маш үнэ цэнтэй хуучны Румын буйдан байлаа. Үнэтэй, чанартай тавилга. “Би их хайртай. Сайхан засуулаад бүрүүлчихмээр” байна гээд нэг эгч яриу. Их том буйдан байсан. Чаднаа гээд очсон болохоор, өнгийг нь сонгуулаад гэрээс нь ачаад гарлаа. Замдаа манай хүн “Нүүр мод нь их үнэтэй эд байна. Хүний юм задалчихдаг, эвдээд хаячих вий дээ” гэв. Би “Болноо болно. Бидэнтэй адил хоёр хөлтэй хүмүүс хийгээд байхад бид чадалгүй яах юм” гээд гарсан.

Тэгж хэлэхдээ та үнэхээр итгэлтэй байсан уу?

Үгүй ээ. Би ч бас дотроо айдастай, яана даа гэж л бодож байсан. Гэхдээ нэгэнт чадна гэсэн ажлынхаа ард яаж ийгээд гарах хэрэгтэй гэсэн бодол дотор байв. Хоёулаа өнөөх буйдангаа ажил дээрээ авчраад хэдэн талаас нь сайн үзлээ. Мод нь аргагүй бат бөх эд байв. Хуучин бүрээсийг нь задлаад яг тэр хэвээр нь эсгээд оёж эхлэв. Гэвч даавуу бүрийн шинж чанар өөр болохоор яв цав таарахгүй. Эсгээд л, оёод л, дахин

Их зүйл туулжээ. Таны сэтгэлээс гардаггүй, хэн нэгний баярласан сэтгэлийн сайхан үг байгаа байх. Хуваалцаач?

Үнэхээр сэтгэлээсээ хийж өгсөн буйданг маань хүлээж аваад баяртай байгаа хүмүүс цаанаасаа өөр байдаг. Дахин дахин баярласнаа хэлээд л, хүмүүсийн сэтгэл хөдлөл мэдрэгддэг. Бид буйдан засварласан, худалдан авсан ямар ч тохиолдолд яг нэг жилийн дараа тухайн айлдаа очиж үздэг юм. Буйдан маань яаж байна, зөөлөвчнүүд нь зүгээр байна уу гэж шалгадаг. Хэрэглэгчид өөрсдөө хаана нь ямар асуудал байгааг ч хэлээд өгдөг. Ингэж байж дараа дараагийн буйдангууд илүү сайн болно. Буйданг айл гэр, албан байгууллагууд урт удаан хэрэглэх гэж л худалдан авдаг болохоор, бид аль болох чанартай, хүний хэрэглээ хангасан бүтээгдэхүүн хийхийг хичээдэг.

ханзлаад л, өдөржин шөнөжин хийгээд цаг хэрхэн өнгөрснийг ч анзаараагүй. Нэг мэдсэн үүр цайж байв. Эргэн тойрондоо баахан хайчилж, ханзалсан материалтай. Олигтой болсон ч юмгүй. Эхний авчирсан материал бараг тэр чигтээ дууссан байв. Дахин нэг бүтэн материал оруулж ирэхдээ манай хүн, одоо хоёулаа их нямбай үзнэ шүү гээд дахин оёсон.

Ингэж, тэр буйдангийн бүрээсийг бид хоёр бүтэн 8 хоног хийж билээ. Дуусгаад айлдаа аваачиж өгөхөд, нөгөө эгч яг үйлдвэрийнх юм шиг сайхан болсон байна гээд бөөн баяр болсон. Тэр буйдангаас бид хоёр маш их юм сурсан. Түүнээс хойш олон ч буйданг задалж, эвлүүлж, оёж, бүрсэн дээ. Энэ бүхэн бидэнд өөрсдийн гэсэн шинэ буйданг бүтээх том сургууль болсон гэж би боддог.

Тэр эхний засварласан буйдангаас ашиг олсон уу?

Мөнгөөр тоологдох ашиг олоогүй ээ. Гэхдээ өөрсдөө сайн суралцсан. Бүтэн сургуульд сурахын дайны их юм мэдэж авсан. Удалгүй хүмүүс ч мэддэг болж, бид 4-5 жил тасралтгүй буйдан засвар дээрээ ажилласан. Туршлагажаад таван жилийн дараагаас өөрсдийн буйдангаа хийж эхлэв. Өмнө нь алдчихсан хүмүүс зах зээл рүү шууд гарья гэж боддоггүй юм билээ. Хашир

сууж, туршлагажсан бид эхний бүтээгдэхүүнээ өөрсдөө зарна гэлгүй хүмүүст өгч түншлэв. Их том биш жижгэвтэр, авсаархан буйдангууд хийж, түүнийгээ Сэлэнгэ, Эрдэнэт рүү явуулж, сүүлдээ бидэнд олон газраас захиалга ирдэг болсон. Одоо манайх Дарханаасаа гадна таван аймагт борлуулалт хийж байна.

Анх энэ бизнест юу ч мэдэхгүй хөл тавьсан тэр үеэс яг арван жилийн дараа 2023 онд анхны дэлгүүрээ "АмуМолл" худалдааны төвд нээлээ.

“

Манай улсад мэргэжлийн модель бэлтгэх олон агентлаг ажиллаж байгаагаас орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа нь ганц манайх. Бид моделийн агентлаг гэхээсээ хүүхдүүдэд гоо зүйн мэдлэг олгох зорилгыг нэгдүгээрт тавьж, зөв сайхан эмэгтэйчүүдийг бэлдэх замаар нийгмээ сайн сайхан болгон өөрчилж болно гэж үздэг.

”

“Монгол-II” загварын агентлагийг үүсгэн байгуулагч, загвар өмсөгч, багш

Б.ЗОЛЗАЯА

ХОРВООД ИРЖ БҮЙ ШИНЭ ХҮНИЙ АНХНЫ ХУВЦАС ӨЛГИЙ АРИУН БАЙХ ЁСТОЙ

“Баян балчир” ХХК-ийн захирал, “Өлгий” брэндийг залгамжлагч
Ц.БАТСҮРЭН

**Нярайн хувцас, хэрэглэлийн
“Өлгий” дэлгүүрийг Дарханыхан
андахгүй. Бизнесийн үйл
ажиллагаагаа анх хэрхэн
эхлүүлж байв?**

Өлгий дэлгүүр болон нярайн хувцас хэрэгслийн энэхүү бизнесийг үүсгэн байгуулагч нь миний ээж Ч.Жанчив юм. Ээж маань Дархан хотын Нэхий эдлэлийн үйлдвэрт оёдлын мастераар ажиллаж байгаад 1989 онд тэтгэвэртээ суухдаа “Уран тэнгис” компанийг байгуулж, үйлдвэрээсээ гэрээгээр таван хуруутай нэхий бээлийний эсгүүр авч, үеийн хөгшчүүлийн хамт гараар оёдог байв. 1990-ээд он гэдэг манай улс зах зээлийн харилцаанд шилжиж байсан цаг. Бүх юм ховордсон хүнд үе байлаа. Бэр эгч, эгч, би гээд үе тэнгийн шахуу бид ойр ойрхон нярайлахад ээж маань өлгий хайгаад ололгүй, өөрөө оёхоор

шийдсэн гэсэн. Тэгэхдээ өлгий сурагласан, хайсан олон хүн байдгийг мэдээд энэ чиглэлийн үйлдвэрлэл эрхлэхээр болж. “Уран тэнгис” ХХК, “Өлгий” дэлгүүрийн үйл ажиллагааг ээж маань хорин найман жил тогтвортой, амжилттай эрхлээд 2018 онд надад хүлээлгэн өгсөн.

**Ээжийнхээ эхлүүлсэн бизнесийг
хүлээн аваад, та ажлаа юунаас
эхэлсэн бэ?**

Намайг Хятадад магистр хамгаалаад ирэхэд ээж “Би нас өндөр боллоо. Миний охин одоо энэ ажлыг үргэлжлүүл” гэсэн. Эхэндээ би жаахан дургүй байсан

Би ээжийнхээ
үргэлжлэл
нь. Тиймээс
уламжлал
болсон зүйлсийг
нь хадгалж,
үргэлжлүүлнэ.

л даа (инээв). Хөх зүү хөндлөн хатгаж үзээгүй, олон жил багшаар ажилласан надад оёдлын салбар тэс хол санагдаж байв.

Би компьютерийн багш мэргэжилтэй, одоо ч цагаар багшилдаг. Эхлээд, юу хийхээ мэдэхгүй, ихэвчлэн худалдааны зааландаа ажиллаж, тэр үедээ үйлчлүүлэгчидтэйгээ ярилцдаг байлаа. Ер нь хүмүүстэй ярилцах дуртай. Одоо ч дэлгүүрээрээ орж гарсан хүмүүстэй ярилцаж, юу хэрэгтэй байгааг нь, манай бүтээгдэхүүнүүд ямар байгааг асуудаг. Аливаа ажлыг анхан шатнаас нь эхлүүлбэл сайн гэдэг үнэн байх.

Хэрвээ захирал гээд дээд давхарт суугаад байсан бол үйлчлүүлэгчдэд юу хэрэгтэй байгааг би мэдэхгүй өнгөрөх байсан биз. Хүмүүстэй ярилцаж байгаад хэд хэдэн зүйл мэдэж авсан. Энгийн цамц өмсүүлэхээр нярайн энгэр гараад байдгийг мэдэж, “монгол” дээлний энгэртэй болгоод үзье гэж бодсон. Их хөөрхөн болж, үйлчлүүлэгчдэд ч таалагдаж байгаа. Бас сүүлийн үед дутуу нярай их төрдөг болсон юм билээ. Эмч нар өлгийд гэхээсээ аль болох хувцаслахыг зөвлөдөг болсон тул “дутуу” нярайн хувцас хийж байгаа. Энэ мэт шинэ бүтээгдэхүүнүүд гаргасан. Миний санаачлан эхлүүлсэн хамгийн том ажил гэвэл америк технологиор бүрэн ариутгаж вакумжуулсан өлгий, нярайн хэрэгслийн “Ариухан бумбардай” төсөл юм.

Энэ төслийнхөө талаар
та ярьж өгөөч?

Аливаа даавуу өөрийн гэсэн тоосонцортой байдаг юм. Тэр тоосонцорыг нь сайтар арилгаж байж нярайд хэрэглэх ёстой. Хятадад сурч байхдаа би өлгийнд тохирох даавуу судалж байгаад мүслин даавууг олсон. Энэ нь нярайд харшил өгөхгүй, амьсгалдаг 100%-ийн цэвэр даавуу. Ер нь манайх өлгийгөө ихэвчлэн орос даавуугаар хийдэг байв. Ээж маань, ер нь хуучны хүмүүс орос даавууг хамгийн чанартай, сайн гэж үздэг. Гэвч, орос даавуунд тогтсон толбо тэр бүр арилдаггүй нь бактери үржих нөхцөл болдог. Ковидын үед ариутгалын шаардлагууд улам

өндөр болоход би шинэ орчин үеийн технологи судалж эхэлсэн юм.

Манайх өлгий даавуугаа өндөр температурын халуун индүүгээр дарж, ариутган бактергүйжүүлэн худалдаанд гаргадаг. Энэ технологи баталгаатай, одоо ч хэрэглэж байгаа. Гэхдээ бас орчин үеийн технологиудыг судалж, америк стандартаар ариутган, вакумжуулах тоног төхөөрөмж оруулж ирэхээр 2019 онд “Ариухан бумбардай” төслөө бичиж, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих төслийн сангаас санхүүжилт хүсэхэд, шалгарсан. Ингээд 2020 онд санхүүжилт авч, бүх тоног төхөөрөмжүүдээ шинэчлэн, тусгай ариутгалын хэрэгсэл,

вакуумжуулах технологийг нэвтрүүлэн, оёдлын цехээ ч ионжуулан бүрэн ариутгадаг болж, шинэ төрлийн өлгий, нярайн хэрэгслийн брэнд гаргасан маань “Ариухан бумбардай” багц юм.

Энэхүү төслийг хэрэгжүүлж эхлэхдээ би орчин үеийн шаардлага, хэрэглэгчдийнхээ саналыг харгалзан компанийхаа нэрийг “Rich Baby” буюу “Баян балчир” болгон өөрчилсөн.

Хорвоод мэндэлсэн шинэ хүний хамгийн анхны хувцас, хэрэглэлийг бэлтгэж өгдөг та бүхний ажил их чухал, сайхан юм?

Энерги нь их гоё. Манай дэлгүүрт ер нь уурласан хүн орж ирдэггүй. Дандаа шинэ хүнээ угтсан, бүх юмийг нь бэлдэхээр баяр хөөртэй явж байгаа хүмүүс байдаг. Хүүхдийн энерги их сайхан л даа. Саяхан нэг залуухан аав орж ирээд 195 мянгын өлгий аваад явсан юм. Удсан ч үгүй, өлгийгөө алдчихлаа гэсээр сандарсан байдалтай буцаад ирэв. Эмнэлэгт өлгийгөө өгчихөөд эхнэртээ шөл дөхүүлэхээр яваад ирэхэд нь алга болчихсон байж. 195.000 гэдэг залуу гэр бүлд бага мөнгө биш. Хүнд л байгаа. Тэгээд би дахин авсан өлгийнийх нь үнийг 50% хөнгөлж өгсөн юм. “Болж байгаа юм уу?” эгчээ гээд л баярлаад байсан. Бас миний

төрсөн өдрөөр төрсөн нэг хүү бий. Одоо хоёр нас хүрч байгаа. Саяхан намайг эмнэлэгт хэвтэхэд гэр бүлээрээ эргэж ирсэн. Төрдөг өдөр нь миний төрсөн өдөр таарч, дэлгүүр хаалттай бид хотоос гадуур гарсан байв. Яг баяраа тэмдэглэх гэж байтал нэг залуу утасдаад яаралтай өлгий авах хэрэгтэй байна гээд сандарсан байдалтай ярьсан. Тэгээд холоос ирж өлгий гаргаж өгөхөд их баярлаж байв. Улаанбаатараас шилжин ирсэн тэр залуухан гэр бүл хаана ч тааралдсан дандаа мэнд устай явдаг.

Та ээжээсээ их зүйлийг сурсан байх. Үргэлжлүүлж, уламжилж авч явахыг хүсдэг бизнесийнх нь зарчим юу вэ?

Манай ээж ажилчдаа маш хүндэлдэг. Ажилчид бол энэ байгууллагын гол хөдлөх хүч

гэдэг. Ажилчдаа ах дүү, үр хүүхдүүдийнхээ нэгэн адил харж хандаж, халамжилж байх ёстой гэж захидаг хүн.

Хэцүү цаг үед ажилчид маань л бидэнд хамгийн том дэмжлэг болж байсан. Бид жил бүр хамт зугаалж, аялж, бас ар гэрт нь тохиолдсон бүхий л асуудлыг даван туулахад нь туслахыг хичээдэг. Хүүхдүүдээ сургууль цэцэрлэгээс нь авах боломжийг гарган, “school police” зэрэг үйл ажиллагаанд оролцохоор чөлөө хүсэхэд цалинг нь бүтэн өгдөг. Хэрэв ажилтан хүсвэл өдрийн цалингаа тухайн өдөртөө ч авч болдог тогтолцоотой. Бас манай ээж, хамтран ажиллаж, харилцаа үүсгэсэн хүнтэйгээ үргэлж сайхан харьц, урт удаан нөхөрлө гэж захидаг юм. Хүний итгэлийг дааж, харилцагчаа битгий солиорой гэсэг үг. Хэрэв, харилцаанд алдаа гарвал хандлага өөрчлөгдөж, ажилд бүтэлгүйтдэг юм билээ. Ер нь манай ээж ашиг гэхээсээ, бизнесийн зарчмаа баримталж, байнгын түншлэл, чанарыг эрхэмлэдэг. Үүнийг нь би бас үргэлжлүүлнэ гэж боддог. Ээж маань өдөр бүрийн өглөө хамгийн эхний худалдан авагчдаа юу худалдан авснаас нь үл хамаараад 10 төгрөг, оймстой бэлэглэдэг байсан юм. Үүнийг нь би үргэлжлүүлж, худалдан авалт хийсэн үйлчлүүлэгч бүртээ оймс бэлэглэдэг болсон. Би ээжийнхээ үргэлжлэл нь. Тиймээс уламжлал болсон зүйлсийг нь хадгалж, үргэлжлүүлнэ.

НАДАД ИТГЭЛ ӨГЧ БАЙНА ГЭДЭГ ХАМГИЙН ТОМ ШАГНАЛ

“Топ Электроникс” ХХК-ийн захирал
Н.НАРАНБААТАР

Та анх хэрхэн бизнес рүү орж байв?

Манай нөхөр электроникийн, би синотик инженер мэргэжилтэй хүмүүс л дээ. Бид 1997 онд МУИС-ийг төгсөөд Улаанбаатар хотод мэргэжлээрээ хоёр жил орчим ажиллаж байхад манай нөхөрт Дарханаас ажлын санал ирсэн. Тэр үед төсвийн байгууллагын ажилтнуудын амьдрал нийтлэгээрээ хоёр идэхгүй хоосон хонохгүй л байлаа. Биднийг хамаг байдгаа шавхан сургаж төгсгөсөн аав, ээжүүдийн маань амьдрал ч тийм. Ямар ч хуримтлал хадгаламжтай байх боломжгүй, төгсөөд ажил дээр гарсан бидний амьдрал ч бас адилхан байв. Иймээс нөхөр бид

хоёр ярилцаад, хоёулаа эрдэм номын мөр хөөж үзлээ, төсвийн газар ч ажиллаж үзлээ. Одоо энэ амьдралыг арай өөр өнцөг рүү чиглүүлъя. Ах дүү нарынхаа хөтөч нь байя гээд анх бизнест хөл тавьж байлаа.

Тэгвэл, яагаад хэвлэлийн бизнесийг сонгох болсон юм бэ?

Биднийг оюутан байх үеэс компьютер гэдэг зүйл нэвтэрч, Пентиум-1,2,3 гээд гарч эхэлсэн. Төгсөхийн алдад зарим байгууллагууд ажилдаа компьютер хэрэглэдэг болж, бүтээмжийг өндөр болгодог нь батлагдаж, цаашид компьютер бидний амьдралын салшгүй хэсэг болох нь тодорхой байв.

Иймээс энэхүү цоо шинэ зүйлийг хөгжүүлъя, хүмүүст түгээе, сургая гэх зорилгыг тавин хэвлэлийн жижиг студитэй болж, хажууд нь анхны компьютер сургалтын төвийг Дарханд нээж байлаа.

Хорин таван жилийн өмнө нээгдэж байсан хэвлэлийн жижиг студи ямар үйлчилгээг үзүүлж байв?

Анх хүмүүсийн бариад ирсэн текстийг компьютер дээр шивж, хэвлэж өгдөг байв. Тэр үед компьютер тун ховор зүйл байсан. Хүмүүс тэр бүр мэдэхгүй, эзэмшээгүй. Албан бичгээ компьютерт бичдэг компани ч бараг байгаагүй. Манайх тэр бүгдийг шивж, бичиж, хэвлэх

үйлчилгээг үзүүлж байсан. Оюутнууд дипломын ажлаа их шивүүлнээ. Ёстой өдөр шөнөгүй л суугаад бичиж өгдөг байв. Анх тийм л гараанаас эхэлж байлаа. Харин одоо бол ёстой найман настай балчираас наян настай буурай хүртэл компьютерийн боловсролтой болжээ. Энэ салбар монголд асар богино хугацаанд нэвтэрч, асар хурдтай хөгжиж байна. Үүнд бидний явуулж байсан үйлчилгээ, компьютерийн сургалт ч гэсэн хувь нэмрээ оруулсан гэж бодож бахархалтай явдаг. Манай компьютерийн сургалтанд гэхэд гуравхан жилийн дотор 350 гаруй хүн суралцсан байсан.

Таны яриаг сонсож суухад яах аргагүй цаг үе өөрчлөгдөхийн хэрээр бизнесүүд ч өөрчлөгдөж, хуучны оронд шинэ нь гарч, түүнтэй хамт бидний амьдралд хөгжил дэвшил нэвтэрч байдаг юм байна хэмээн бодогдож байна...

Тийм шүү. Тэр үед бидэнд компьютер бол ёстой гайхамшигтай шинэ юм байсан. Гэтэл одоо хүн бүрийн хэрэглээ, бидний ажил амьдралаас салгашгүй энгийн зүйл болсон байна. Анх бидний шивж, хэвлэж өгдөг байсан үйлчилгээг одоо хүн бүхэн чаддаг болсон. Бид ч энгийн нэг хэвлэх үйлчилгээг бүс илүү өндөр түвшний мэргэжлийн үйлчилгээг үзүүлж байна.

Дэлхийн зах зээлд олон төрлийн техникүүд гарч, бид “алтан хөрш” БНХАУ-тай ойрхон байдгийнхаа давуу талаар орчин үеийн ямарч тоног төхөөрөмжийг боломжийн үнээр худалдан авч, оруулж ирэн, үйлчилгээндээ нэвтрүүлж байна. Энэ ч утгаараа манай тоног төхөөрөмжүүд хэнд ч гологддоггүй. Европд ч гараагүй техник технологийг үйлдвэртээ нэвтрүүлэх үе ч бий. Манай бизнесийн хамтрагч инженер энэ талын судалгааг нягт нямбай хийдэг учраас бидний бизнес амжилттай явдаг

гэж би боддог. Гол нь тэр сонгоод аваад ирсэн тоног төхөөрөмжийг зөв эзэмшиж, зөв ажиллуулах мэргэжилтнүүдээ бэлтгэх нь чухал. Ер нь манай нийлүүлэгч үйлдвэрүүд, түншүүд маань манайд шинэ бүтээгдэхүүнээ өгөх дуртай. “Танайд тоног төхөөрөмжөө нийлүүлэхэд ямар ч асуудал гардаггүй. Хамтрахад таатай байдаг. Шинэ төхөөрөмж гарсан шүү, сонирхоорой” л гэдэг.

Одоо танайх хэвлэлийн салбараасаа гадна бусад салбаруудтай болсон. Өөр өөр салбарт хүч үзэх шийдвэрийг хэрхэн гаргаж байв?

Хэвлэлийн салбарт би 25 жил ажилласан. Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа тогтворжиж, мэргэжлийн боловсон хүчнүүдтэй болоод ирлээ. Үүнийг дагаад хэрэглэгчиддээ байгаа өөр хэрэгцээ шаардлагуудыг олж харж, ханган ажиллахыг эрмэлзэж байна. Тухайлбал, манайх хөдөлмөр хамгааллын тэмдэг тэмдэглэгээ, самбарыг үйлдвэр аж ахуй нэгжүүдэд нийлүүлэх ажлыг эхлүүлээд явж байна. Аливаа үйл ажиллагаанд хөдөлмөр хамгаалал маш чухал. Гэтэл энэ чиглэлийн бүтээгдэхүүнийг нийлүүлдэг газар одоогоор Дархан-Сэлэнгийн бүс нутагт цөөхөн байна. Тиймээс 2018 онд “Top safety” компаниа байгуулж, зах

зээлд зайлшгүй хэрэгтэй байгаа хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй байдлын багаж хэрэгсэл, эд материалыг нийлүүлэх ажлыг эхлүүлсэн. Мөн энэ жилээс бид солонгос эко будаг, эмульсийг Дархандаа оруулж ирлээ. Хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөгүй, үнэргүй, усан суурьтай будаг эмульс нь орчны бохирдол үүсгэдэггүй, хор нөлөөгүй учраас хүмүүст таниулж, санал болгоё гэж шийдсэн. Одоо манай зах зээлд хурц үнэртэй, хурдан хатдаг ч эрүүл мэндэд хортой бүтээгдэхүүн ихээр худалдаалагдаж байна. Үүнийг халахад хувь нэмрээ оруулна гэж бодож байгаа. Ер нь тэгээд ашиг гэхээсээ тухайн бизнес хүмүүст юу өгч байна гэдэг чухал. Хичнээн ашигтай ч сөрөг нөлөөтэй, хортой муу юмыг би хэрхэвч хүлээн зөвшөөрөхгүй.

Ихэнх бизнес эрхлэгч нар тууштай, тэвчээртэй байх нь бизнесийг амжилттай эрхлэхэд чухал гэдэг юм билээ. Та энэ тал дээр ямар бодолтой байна?

Эмэгтэйчүүд бид маш их тэсвэр тэвчээрийг гаргаж байж бизнест амжилт олдог. Үр хүүхдүүдээ төрүүлж өсгөн, ар гэрээ авч явах нь яахын аргагүй эмэгтэйчүүд бидний үүрэг. Үүний зэрэгцээ бизнес авч явна гэдэг хатуу. Эмэгтэй хүний уян зөөлөн арга, нэг дор цөм

ашиг олѐ гэхээсээ алгуур ахиж дэвших ухаан, бодож төлөвлөж тэвчээртэй хүлээх чадвар эмэгтэйчүүдийн бизнесийг амжилтанд хүргэдэг байх гэж би боддог.

Ер нь эмэгтэй удирдагчтай газар ажилчид нь тогтвортой ажиллах нь элбэг байдаг. Энэ нь эмэгтэй хүн бусдыг хайрлан энэрч, ар гэрийнх нь асуудлыг олж харж, ажилчдаа ажиллах тавтай нөхцлөөр хангах тал дээр санаачлагатай байдагтай холбоотой байх. Миний хувьд ажилчдынхаа дарга гэхээсээ зөвлөн туслах найз нь, эгч нь, хамтрагч нь байхыг эрмэлздэг. Манай ажилчид ч надтай амьдралынхаа асуудлыг ярилцаж, зөвлөгөө авах дуртай. Энэ нь миний арга барил зөв байсных биз. Бид олон жил хамтдаа ажиллан, нэгэн гэр бүл болжээ гэж би бодож явдаг даа.

Эмэгтэй хүн бизнес эрхлэхэд давуу эсвэл сул талууд байдаг уу? Таныд, хэрэв би эр хүн байсан бол гэх бодол төрж байсан уу?

Эрчүүд маань далайцтай боддог боловч заримдаа шийдвэр гаргахдаа удаан байдаг. Харин эмэгтэйчүүд бид хурдтай ч тэр хэрээрээ эрсдэл үүрэх магадлалтай. Бизнес т хурд чухал уу гэвэл чухал. Гэхдээ алсыг харсан, далайцтай шийдвэрүүд ч бас чухал. Эрчүүд инженер, техник сэтгэлгээ өндөртэй. Харин эмэгтэйчүүд бид суурьтай бодож, эрсдэлийг эрэгтэй хүн шиг лавшируулж харахдаа тааруу юмуу гэж санагддаг. Угаас байгалийн өгөгдөл нь тийм ч юмуу даа. Тиймээс, яг сайхан санаагаар болдогсон бол эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүс хосолж, хоршиж ажиллавал илүү үр дүнд хүрнэ. Хос хоёр нийлж хоршиж байж сайхан амьдардагтай адил бизнест ч, улс төрд ч хувь тэнцүү байвал бие биенээ нөхөөд илүү амжилттай явна.

Зарим хүмүүс бизнес хийж байгаа хүн цагт баригддаггүй, өөрийн дураар ажилладаг гэж ярьдаг. Үүнд та ямар бодолтой байдаг вэ?

Тийм биш ээ. Бид чинь зөвхөн гэр бүлдээ биш нийгэмдээ хариуцлага хүлээж байгаа хүмүүс. Цагийн ажилтай хүн ажлын найман цагтаа ажиллачихаад, бусад цагаа гэр бүлдээ, өөр бусад зүйлд зарцуулах боломжтой байдаг бол бизнес эрхлэгчийн хувьд хоногийн 24 цаг бүхэлдээ ажлын цаг. Ялангуяа үйлчилгээний салбарт ажиллаж байгаа бол ажил цагтаа эхэлж байна уу, цагтаа хаасан уу, захиалгат ажил хугацаандаа гарч байна уу, харилцагч, үйлчлүүлэгчид сэтгэл ханамжтай байна уу, тэдний хэрэгцээг хангаж чадаж байна уу гээд олон асуудалд анхаарлаа хандуулах шаардлагатай. Тиймээс ч бизнес эрхлэгчийн ажил өдрийн найман цагаар хязгаарлагддаггүй.

Бид нийгмийн өмнө маш том хариуцлага хүлээж байгаа хүмүүс. Ажилчдынхаа цалинг цаг хугацаанд нь тавих, татвар шимтгэлээ өгөх, үйлчлүүлэгч, харилцагч түншүүдийнхээ ажлыг алдагдуулахгүйгээр чанартай үйлчилгээг өгөх, хугацаандаа

байх гээд энэ бүхэн маш том хариуцлага. Бизнес эрхлэгч бол өөрийнхөө төдийгүй ажилчдынхаа, нийгмийнхээ, улс орныхоо өмнө өндөр хариуцлага хүлээж байдаг хүмүүс юм.

Гэхдээ, ялархаад байгаа юм биш л дээ. Бизнес эрхлэхээр ханцуй шамлаад орсон л бол үйлчлүүлэгчдийнхээ ч, харилцагч түншүүдийнхээ ч, ажилчдынхаа ч өмнө хүлээсэн үүргээ дааж, үүрч чадах нь чухал. Тэвчээр, шандас сорьсон бэрхшээлүүдтэй олон тулгарч байсан. Чаднаал гэсэн бол чадах л ёстой. Үйлчлүүлэгчийнхээ захиалгыг цагт нь гүйцэтгээд, сэтгэл ханамжтай үдэх нь миний бизнесийн амин чухал зарчим.

Өдрөөс өдөрт хэрэглэгчдээ бататгаад явбал таны бизнес өөдөлнө, олон үйлчлүүлэгчтэй болно. Нэг хэрэглэгчийг баярлуулаад явахад тэр хүн дараагийн хүнд ярьсан байдаг. Эсвэл нэг хэрэглэгчийг гомдоогоод гаргахад мөн адил тэр хүн төдий хэрийн хүмүүст ярьж дургүйцлээ илэрхийлдэг.

Тиймээс, бид элдэв сурталчилгаагүйгээр зүгээр л хэрэглэгчийн гарт бүтээгдэхүүнээ чанартай, цаг хугацаанд нь хүргэхэд анхаардаг. Энэ бол бидний өдөр тутмын сурталчилгаа.

Тэгэхээр та ашиг биш үнэ цэнийг бүтээх гэж ажилладаг байх нь...

Надад хүн итгэл өгч байна гэдэг миний хувьд хамгийн том шагнал. Янз бүрийн одон медалийг би ерөөсөө таашаадаггүй. Харин дахин дахин эргэн ирж байгаа үйлчлүүлэгчид маань миний шагнал. Өнөөдрийг хүртэл бидний бизнес амжилттай явж ирсэн нууц юу вэ гэвэл би ердөө л энийг хэлнэ. Энэ бол бидний бусдаас ялгарах чанар.

“

**Будаггүй эмэгтэй хөөрхөн
Будагтай эмэгтэй хүчирхэг.**

**Таныг илүү тод, илүү
үзэсгэлэнтэйгээр
гэрэлтүүлэх
EEGII COSMETICS...**

”

*Diva Professional Beauty Academy-ийн
үүсгэн байгуулагчдын нэг, EEGII
Cosmetics ХХК-ийн захирал, Make up
артист*

Б.ЭНХЧИМЭГ

“Боргил” эко савангийнхаа онцлогийн талаар та ярьж өгөөч?

Коронагийн үеэр манай хүүхдүүд санитол \гар ариутгагч\ хэрэглэсээр байгаад, гар нь хуурайшаад, харшаад байдаг болчихсон юм. Яаж харшилгүй байлгах талаар янз бүрийн зүйл туршиж үзсэн ч болоогүй. Цар тахлын хөл хорио тогтоохын өмнөхөн би амаржиж, нялх хүүхэдтэй гэртээ сууж байв.

Зүгээр байхааргээд янз бүрийн онлайн сургалтуудад хамрагдаж, саван, ванны бөмбөлөг, давсан урлал хийж үзсэн. Савангаа өөхөн тосоор хийж, жинхэнэ натурал бүтээгдэхүүн гарган, гэр бүлээрээ хэрэглэдэг байв. Түүнээс хойш манай хүүхдүүдийн гар дахиж харшаагүй. Тэгэхээр, таны асуултанд “Боргил” саван бол эрүүл ахуйн өндөр ач холбогдолтой, ямар ч харшил өгдөггүй, монгол малын өөхөн тосоор хийсэн цэвэр натурал бүтээгдэхүүн гэж хариулъя.

Бүтээгдэхүүнийхээ энэхүү онцлог байдлыг хэрхэн хүмүүст таниулж байгаа вэ? Хэрэглэгчдийн сэтгэгдэл хэр байна?

Багагүй цаг хугацааг яг үүнд л зарцуулж байна. Олон улсын болон дотоодын үзэсгэлэн худалдаануудад оролцож, онлайнаар болон зах худалдааны төвүүдээр сурталчилгаагаа хийж байгаа. Өвөр Монголд хавар очиход ганцхан ширхэгийг итгэл муутай авч байсан хүмүүс, намар нь арав арваар нь авдаг болсон. Саяхан би Олон улсын худалдааны төв дээр борлуулалт хийж байхад нэг эгч ирээд “Өмхий саван” гэлээ. “Өмхий биш шүү дээ, Тосны л үнэр” гэхэд “Би өөрийнхөө мэдрэмжийг л хэлж байна. Гэхдээ муухай үнэртэй ч, ёстой гоё саван. Хувцас сайн өнгө оруулдаг. Бас харшил өгдөггүй” гээд арвыг аваад явсан (инээв). Хэрэглэгчдийн ойлголт, хандлага

ЦАГААН ХУВЦАСНЫ ОД САВАН

**“Дархан Уул аав” ХХК-ийн захирал,
“Боргил” брэндийг үүсгэн байгуулагч
Ш.ТҮМЭНДЭЛГЭР**

ингэж өөрчлөгдөж байгаад баяртай байгаа. Бүтээгдэхүүнийг маань хол ойроос захиалж авдаг хүмүүс ч олон бий. Тэдний дотор хорт хавдар тусаад эдгэж байгаа эсвэл янз бүрийн өвчлөлттэй хүмүүс байдаг. Эмч нар, ямар ч химийн найрлагагүй саван, угаалгын бүтээгдэхүүн хэрэглэхийг зөвлөдөг юм билээ. Үүнд нь манай бүтээгдэхүүн яг тохирдог гэсэн. Яахав, гоё үнэртэй болгож болно л доо. Гэвч, ингэхийн тулд амин тос юмуу, ямар нэгэн хольц хийнэ. Тэгэхээр натурал байдлаа алдана шүү дээ. Иймд үнэр дээр битгий ач холбогдол өгөөрэй. Натурал бүтээгдэхүүн ийм байдаг гэж үйлчлүүлэгчиддээ хэлдэг.

“Боргил” гэдэг нь ямар утгатай нэр вэ?

Дээшээ хөөрөх, дээшлэх, хөөсрөх гэсэн утгатай юм. Бас өсөн дэвжих гэсэн утгаар ч тайлбарладаг. Манай хэрэглэгчид “Бор цаасандаа тохирсон боровжуу хөөрхөн нэртэй” гэж таашаадаг.(инээв) Ер нь, цаашид ч гялгар цаасан баглаанаас татгалзаж, эко бүтээгдэхүүн гэдэг утгаар нь энэ савалгаагаараа явнаа.

Одоо хэдэн төрлийн бүтээгдэхүүн гаргаж байгаа вэ?

Анх ганцхан эдийн савантай байсан. Одоо кг-ын саван, таван төрлийн нүүр гарын саван, гал тогооны хэрэгслийн саван, үсний хатуу шампунь, хүүхдийн угаалгын нунтаг зэргийг гаргаж байгаа.

Бүх бүтээгдэхүүнээ 70% хонь, ямааны өөхөн тосоор хийж, багахан хувьд нь кокос, оливын зэрэг шингэн тос нэмдэг.

Бүтээгдэхүүнийхээ орц, нэр төрлийг нэмэх санаагаа хэрхэн олдог вэ?

Нэг сургалтанд сууж байхдаа би байгалийн хамгийн өндөр бактер устгах чадвартай ургамал бол ганга болохыг мэдсэн. Шилэн эдлэл, зэс гуулийг хужир сайн өнгөлдөг юм билээ. Савангаа хийхдээ эдгээрийг орц болгон туршиж үзэхэд үр нөлөө нь илүү болж байсан. Энэ мэтчилэн нэр төрлөө нэмж, бүтээгдэхүүнээ сайжруулдаг даа.

Анх савангийнхаа натриний давс, хужрын рН-ийг тааруулж чадахгүй хар хөх, хатуу болгож, олон янзаар туршсаар байгаад эцэст нь маш гоё бүтээгдэхүүн гарган авч байв. Ер нь, нэг юмыг мянга давтсаар технологио олдог.

Саван их сонин шүү. Яг хүүхэд шиг “хөлсөнө” л инээв. Манайх үйлдвэрлэлээ явуулдаг байрныхаа үүдэнд дэлгүүр ажиллуулдаг юм. Эхэндээ мэдэхгүй, савангаа хутгачихаад үйлчлүүлэгч орж ирэхээр нь бараа авч өгөөд ороод ирэх хооронд саван маань гашилчихаад байсан. Хэд хэдэн удаа тэгсний дараа ойлгож, их гайхсан л инээв. Тэгээд бүр хамгийн мухарын өрөөндөө үйлдвэрлэлээ явуулдаг болсон. Савангаа хутгаж байх үедээ ер нь ямар ч хүн оруулдаггүй. Мүүг бодохгүй, муухай үг хэлдэггүй. Учир нь натурал саван гэдэг тэр

чигээрээ энерги юм билээ. Хийж байгаа хүн нь хүртэл сайхан сэтгэлтэй байвал саван маш гоё гардаг.

Сонирхолтой юмаа. Таны хувьд үйлчлүүлэгчдээсээ авч байсан хамгийн сайхан үг эсвэл санаанаас тань гардаггүй бахархалтай зүйл байвал хуваалцаач?

“Гоё савантай шүү”, “Хэрэглэх дуртай” гэх зэргээр хүмүүс сэтгэгдлээ бичдэг л дээ. Харин нэг Өвөрмонгол эмэгтэйн үг надад их урам өгсөн. Тэр хүн дотоодын сүлжээн дээрээ манай саванг “Цагаан хувцасны од саван” гээд постолсон байж. Хүү нь үнэтэй брендийн цагаан куртикээ толбо болгочихоод, угаалгын газарт хандсан ч арилгаж чадаагүй, гараараа янз бүрийн толбо арилгагчаар угаасан ч арилаагүй юм билээ. Харин манай савангаар угаахад нөгөөх нь ор мөргүй арилсан гэсэн. Тэгээд “Үнэхээр гоё саван. Энэ “Боргил” нэртэй саванг та бүхэн авч хэрэглээрэй. Цагаан хувцасны “од” саван шүү” хэмээн постолсон нь тик ток сүлжээгээр тархаж, маш олон хүнд хүрсэн байв. Хөх хотод болсон үзэсгэлэн худалдаан дээр намайг зогсож байхад нэг хүн “Сүлжээн дээр явдаг энэ саванг сонссон. Худалдан авахаар зорьж ирлээ” гэсэн. Үүнийг сонсоод би өөрөөрөө үнэхээр бахархсан. Надад хүмүүс ингэж их итгэл хүлээлгэж байхад би бүтээгдэхүүнээ улам сайжруулна гэж боддог.

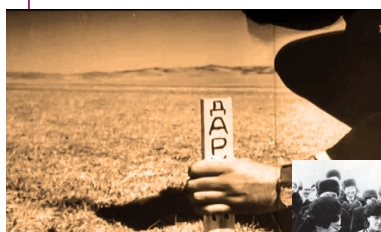

Монгол улсдаа үлгэр жишээ Дархан-Уул аймгийн эмэгтэйчүүдийн зөвлөл нь тухайн үеийн Монгол банкны хоёр давхарт байрлан **“Соёлжих танхим”, “үйлчин- работница”** клубээрээ дамжуулан эмэгтэйчүүдийг амьдрах ухаанд хөтөлж, тэдний сурч боловсрох хөдөлмөрлөх нөхцөлийг бүрдүүлэх, өрхийн орлого нэмэгдүүлэх боломжийг нээж, нийгмийн хөгжил дэвшилд хөтөлж чиглүүлж байсан юм.

Дархан хотын хүн бүрийн гар бие, сэтгэл зүтгэлээр баригдсан энэхүү байгууламж нь хотын соёлын амьдралын томоохон төв болж хүүхэд залуучууд, ард иргэдийг соён гэгээрүүлэх үйлсэд манлайлж эхэлсэн.

Дархан-Уул аймгийн эмэгтэйчүүдийн холбоо, Монголын эмэгтэйчүүдийн холбооны Дархан-Уул аймаг дахь салбар зөвлөлийн манлайллын түүчээ

Ордны уран зургийн галерей Дарханы урчуудын эвлэлийн уран бүтээлчидтэй хамтран Дархан хотын анхны уран зургийн галерейг эмэгтэйчүүдийн ордноо үүсгэн байгуулж үзэгч олныхоо мэлмийг баясган, урлагийн боловсролыг түгээн дэлгэрүүлж байна. Ордны галерейд Дарханы Урчуудын эвлэлийн гишүүн зураач, барималч СТА Ц.Намдаг - **“Нарлаг Монгол”** үзэсгэлэн, монгол зургийн зураач СТА С.Мөнгөнзүл **“Гүнж аялгуу”** уран бүтээлийн бие даасан үзэсгэлэнгээ тус тус нээсэн билээ. Галерей нь АНУ-ын элчин сайдын яамны уран зургийн галерейтай хамтран ажиллаж Дарханыхаа уран бүтээлчдийн зургийг олон улсын үзэгчдэд хүртээл болгодог.

1987 онд Дархан хотын Эмэгтэйчүүдийн зөвлөлийн дарга М.Энхмандахын санаачлагаар соёлжих танхимаа өргөжүүлэн эмэгтэйчүүдийн ордонг ард иргэдийнхээ туслалцаа дэмжлэгтэйгээр аж ахуйн аргаар барих бүтээн байгуулалтын их ажлыг өрнүүлж 6 сарын дотор Монгол улсдаа анхны цорын ганц эмэгтэйчүүдийн ордонг байгуулсан байдаг.

Охид, эмэгтэйчүүдийн эсрэг үйлдэгдэж буй жендэрт суурилсан хүчирхийллийг эсэргүүцэх, тэдний эдийн засаг, сэтгэл санаа, бие махбод, бэлгийн эрх чөлөө хэрхэн зөрчигдөж буй үүнийг таслан зогсооход нийгмийн ойлголт, хандлага, мэдлэгийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр **“ХААЛГА АКЦ”, “НЭГ ТЭРБУМААРАА ТЭМЦЬЕ” ЧИМЭЭГҮЙ АЛХАЛТ, “ХҮНДЛЭЛ - ХАМГИЙН ТОД ГЭРЭЛ”** АЯН зэргийг зохион байгууллаа.

Соён гэгээрүүлэх нөлөөллийн ажлаар дамжуулан өөрчлөлтийг манлайлахуй: Тэгш оролцоо - Тэгш хөгжил үйл ажиллагаа, Жаргалтай ээж сургалт, Эмэгтэйчүүдийн манлайллын академи, Малчин эмэгтэйчүүдийн зөвлөгөөн зэргийг уламжлал болгон жил бүр зохион байгуулж байна.

Дэлхийн TED олон улсын оюунлаг үйл ажиллагааг Дархан хотноо TedxDarkhan, TedxDarkhanWomen, TedxDarkhanStudio, TedxYouthDarkhan, Tedx Camp хэлбэрүүдээр амжилттай зохион байгуулж салбар, салбарын манлайлагчдын үнэ цэнтэй санааг түгээн дэлгэрүүлэв. TEDxDarkhan-ны үзэгчид танхимаар 3000 гаруй, цахимаар 110000 гаруйд хүрсэн байдаг.

Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн сургалт, хэлэлцүүлэг, форумын үйл ажиллагаанууд:

“Иргэдийн төлөөлөгчдийн манлайлал” сургалт, **“Нутгийн удирдлагад эмэгтэйчүүдийн манлайлал”** зөвлөгөөн, “Эмэгтэйчүүдийн манлайллын сүлжээтэй хамтран бодлогын дугуйлангийн сургалт, уулзалтуудыг зохион байгуулж байна.

“Empower Her - бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүдийг дэмжих” төсөл

Монгол улс дахь Америкийн Нэгдсэн Улсын Элчин сайдын яамны дэмжлэгтэйгээр хэрэгжүүлж буй энэхүү төслийн хүрээнд Дархан-Уул аймгийн 20-н бизнес эрхлэгч эмэгтэйг сонгоод байна. Төслийн хүрээнд бизнес цахимжуулах процесст дэмжлэг үзүүлэх, цахим ур чадваруудыг сайжруулах, цахим зах зээлд нэвтрэхэд арга зүйн туслалцаа үзүүлэх зэрэг үйл ажиллагаа, сургалт, биечлэн зөвлөгөөнд хамруулан ажиллаж байна.

“Цэмцгэр - халуун ус, угаалгын төв”

Эмэгтэйчүүдийн холбоо нь гэр хорооллын эмэгтэйчүүдийн өдөр тутмын ачааг хөнгөлөх, тэдний эрүүл аюулгүй амьдрах эрхийг хангахад өөрсдийн хувь нэмрээ оруулан 20 жил ашиглагдаагүй хаягдсан байрыг бүрэн засварлаж халуун ус, угаалгын төв болгох санаачлагыг дэвшүүлэн амжилттай хэрэгжүүлэн 4-н эмэгтэйн ажлын байрыг шинээр бий болгосон. Уг төв нь улсын төсвөөр бүрэн засварлагдаж аймаг, орон нутгийн дэмжлэгтэйгээр төвийн шугамд холбогдсноор гэр хорооллын 10000 гаруй иргэд халуун ус, угаалгын төвөөр гэрээсээ холгүй үйлчлүүлэх боломжтой болсон.

“Тосгоны бууз” цех

Дархан-Уул аймгийн эмэгтэйчүүдийн холбооны эмэгтэйчүүдийн ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлд хийсэн томоохон ажлуудын нэг бол Тосгоны бууз цех юм. Тус цех нь Турк улсын олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага ТИКА-ын санхүүжилтээр бий болсон бөгөөд 8 эмэгтэйн ажлын байр шинээр бий болгон орон нутгийн иргэддээ эрүүл аюулгүй хүнсний бүтээгдэхүүнээр хоёр дахь жилдээ үйлчилж байна.

“Empowering Teen Mothers - Залуу ээжүүдийн чадавхжуулах” төсөл

Канад Сангийн Орон Нутгийн Санаачилга хөтөлбөрийн дэмжлэгтэйгээр хэрэгжиж буй залуу ээжүүдийг чадавхжуулах төсөл нь тэднийг нийгэмд идэвхтэй оролцох боломжийг нэмэгдүүлэх, ирээдүйдээ итгэлтэй, чадварлаг, хүчирхэг эмэгтэй болон төлөвшихөд дэмжлэг үзүүлэх зорилготой юм. Төслийн хүрээнд 20-н залуу ээжүүд амьдрах ухааны багц модуль сургалт, мэргэжлийн чадамж олгох сургалт, хувь хүний хөгжлийн сургалт болон сэтгэл зүйн бүлгийн, ганцаарчилсан зөвлөгөөн зэрэгт хамрагдаж байна. Мөн төслийн хүрээнд сэтгэл зүйн танхимыг бий болгосон бөгөөд бүлгийн, ганцаарчилсан зөвлөгөөг мэргэжлийн сэтгэл зүйчид өгч байна.

“Утаагүй Дархан” төсөл “Хэтэрхий хожимдохоос өмнө”

уриатай Утаагүй Дархан төсөл нь иргэдийн эрүүл, аюулгүй амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлж, байгаль орчинд ээлтэй арга технологийг сурталчлах замаар агаарын бохирдлыг бууруулахад хувь нэмрээ оруулах зорилготой. Төслийн хүрээнд **“Монгол Базальт”** ХК-тай хамтран дулааны алдагдалгүй, эрчим хүчний хэмнэлтэй цахилгаан халаалтын систем бүхий яндангүй байшинг хэрхэн барих, хэрхэн дахин дулаалга хийхийг бодит жишээн дээр үзүүлэн нэг айлын байрыг бүрэн засварлаж, Термохаус загвар байшин нэгийг байгуулсан юм.

“Дарханы Бүсгүйчүүд” сургалтын төв

Дарханы Бүсгүйчүүд сургалтын төв нь 8-н сургагч багштай бөгөөд үсчин, бэлэг дурсгалын урлаач, оёдолчин зэрэг мэргэжлийн чадамж олгох сургалтууд, уран хатгамал, уран зураг, иог, англи хэл, япон хэл, төгөлдөр хуур болон хувь хүний хөгжлийн сургалтуудыг тогтмол зохион байгуулан хүүхэд, залуучууд, ахмадуудад хүрч ажиллаж байна.

ХАҮРАА ШУНГЭЭН УРТАСАН БҮТЭЭГ ХАҮР АБЧ УРНЭ

Даалин урлаач, уран хатгамлын багш

Ж.БАТЦЭЦЭГ

Зүү ороох урлаг, түүний түүхэн онцлог байдлын талаар та бидэнд товчхон ярьж өгөөч?

Уран хатгамлыг хүн төрөлхтөн үүссэн цагаас эхтэй гэж үздэг юм билээ. Түүхийн хамгийн эртний олдворт тооцогддог ширдгийг зүү ороох оёдлоор гоёсон нь эдэлгээг нь байж болох хамгийн урт хугацаагаар уртасгасан гэж судлаачид дүгнэсэн байсан. Тухайлбал, Богд хааны хэрэглэж байсан даалин олдоход торго нь сэмэрч урагдаад уначихсан хэдий ч хатгамалтай хэсэг нь хадгалагдан үлдсэн байдаг. Морин дэл дээр давхиж, чулуун хөөрөг өдөр тутамдаа хэрэглэдэг, нүүдэлчин Монголчуудын хувьд уран хатгамал нь ахуй соёлтой нь салшгүй холбоотой хөгжиж ирсэн урлаг. Бичиг сударт үлдээгүй

мянга мянган жилийн өмнөх хээ угалз өнөөгийн бидэнд уран хатгамлын шаглаа болон эд өлгийн зүйлсэд уламжлагдан ирсэн нь гайхалтай. Манай үндэсний энэхүү уран хатгамлыг техникжүүлэх ямар ч боломжгүй, тусгай давхар шийдэлтэй оёдол нь давтагдашгүй бүтээл юм байна гэж Япон, Германы эрдэмтэд шагшин хэлсэн байдаг.

Гайхалтай юм. Энэхүү үндэсний өв, уран хатгамал хийхэд та хэрхэн суралцсан бэ?

Ээж маань их уран хүн байдаг. Сумын захиргаанд нягтлангаар ажилладаг

ч цаг зав гарах бүртээ урлаж суудаг. Цагаан сараар бол бүр их ажилтай. Өөрийнхөө найман ам бүлийн гутал, хувцас, малгай, дээл бүгдийг оёж, хатгаж шаглах төдийгүй, ах дүү нар, хол ойрын олон хүний гоёлыг ч давхар бэлдчихдэг, түүндээ огт түүртдэггүй хүн. Одоо ч тэр хэвээрээ. Ээж намайг шөнө унтахад ямар нэг юм оёод л сууж байдаг, өглөө сэрэхэд ч шилбэ товч хадаад л сууж байдаг сан. Ажил дээрээ нь урлаг соёлын арга хэмжээ болоход ээж маань бас л бүх хувцас хэрэгслүүдийг урлана. Нэг удаа “Учиртай гурван толгой” дуурийн Юндэн Нансалмаа нарын хувцсыг оёж, малгайных нь шомбон оройг нь босгохдоо “Миний охин ээждээ туслаарай” гээд надаар хөвөн чихүүлж байсан юм. Тэгэхэд би жаахан байсан. Бараг анх удаа ээждээ туслаж оёдол үйлд суралцаж эхэлсэн маань тэр байх.

Таны ээж их уран, уйгагүй хөдөлмөрч хүн ажээ...

Би ухааныг нь олдоггүй байсан юм. Тэр үед компьютер гэж байх биш. Ээж маань өдөржин сампингаар тоо бодчихоод, орой нь гэртээ хатгамлаа бариад суучихдаг нь “тархиныхаа бөглөөс”-ийг \стресс\ авж хаядаг байж л дээ. Өөрөөр хэлбэл, ээжийн маань хувьд оёдол хобби нь байж. Дуртай зүйлээ хийж, ядаргаагаа тайлдаг байжээ гэж би одоо боддог юм. Үүнийг

саяханаас л ухааж ойлгож байгаа. Хоёр ойрхон төрсөнийхөө дараа би сэтгэл гутралд орж, юм болгоноос айж, түгшээд байлаа. Харин хатгамлаа хийж эхлэхэд мартаж, тайван байдалдаа орсон.

Тэгэхээр хатгамал хийх нь стресс тайлж, тайвшируулдаг байх нь?

Тэгэлгүй яахав. Миний сургалтанд хүүхдээ хараад гэртээ сууж байгаа ээжүүд хамрагдах нь их байдаг юм. Эмэгтэйчүүд бид ажил хийж, нийгмийн харилцаанд байснаа хүүхэдтэй болоод гэртээ суухаар ганцаардаж, орчноос тусгаарлагдсан мэт мэдрэмж авдаг. Энэ байдал нь гэр бүлийн уур амьсгалд таагүй нөлөөлж, з ө р ч и л д ө ө н маргааныг үүсгэдэг. Манай сургалтанд ээжүүдээс гадна настай хүмүүс ч хамрагдах дуртай. Нацаг эгч маань хүүхдүүд нь хотод ажилладаг учраас их ганцаарддаг тул гэртээ байснаас энд хамт цай уугаад, хатгамлаа хийгээд яриад сууж байх сайхан гэдэг.

Хатгамалурлах нь зөвхөн оёдол үйл хийж байгаа хэрэг төдийгүй хүний төлөвшилд маш их тустай. Би сургалтанд хамрагдаж байгаа эмэгтэйчүүддээ хатгамал хийж байхдаа муу муухай зүйл битгий яриарай гэж зөвлөдөг. Манай эмээ, ээжид сургахдаа “Хатгамал хийж байхдаа гоё зүйл бодож байгаарай. Муухай юм бодвол утас нь зангираад оёж болдоггүй юмаа” гэж захьдаг байсан нь угтаа мууг битгий бодоорой гэсэн санаа юм. Хатгамал хийж, гоё сайхан хээ хуар урлаж, түүнийгээ өнгө будгийн хувьд хараа булаахуйц болгох үйл мэтгэж суугаа эмэгтэй хүн хамгийн сайхныг бодож, тайван дөлгөөн байж бүтээл нь сайхан болдог.

Сайхан юмаа. Манай үндэсний өв соёл хараад ханашгүй ур ухаан шингэсэн атлаа, ямар гоё төлөвшил, хүмүүжлийг олгодог юм бэ. Бидэнд өвлөх суралцах зүйлс их байна шүү?

Өмнө нь монгол эмэгтэйчүүд хайртай хүндээ сэтгэлээ илэрхийлэхдээ даалин хатгаж өгдөг, хадам болох хүмүүс нь бэрээ урласан даалингаар нь шинждэг байж. Учир нь, үйлэнд уран байх нь эмэгтэй хүнийг хэр төлөвшсөн болохыг, өрх гэрээ

хэрхэн авч явахыг илтгэдэг байж л дээ. Тиймээс ч, монгол эмэгтэйн эрхэмлэх есөн шинжид “үйлэнд уран” хэмээн хамгийн эхэнд бичсэн байдаг.

Эрхүн эхнэр, хайртай хүнийхээ урлаж, зүү ороон шаглаж өгсөн даалинг гурван мэдрэхүйгээрээ таашаадаг гэдэг. Эхлээд барьж үзэж, гараараа имрэн таашаана, өнгө будаг хээ угалзыг нь хараад нүд баясаж, мэлмийгээрээ таашаана. Бас хайртай хүнийхээ өөрт нь зориулсан цаг хугацаа, хөдөлмөр, тэвчээрийг мэдрээд сэтгэл нь баясаж таашаана. Монгол уран шаглаа, хатгамал ийм сайхан утга агуулгатай. Энэ гоё баяр баяслыг авсан эр хүн эхнэрлүүгээ муухай үг хэлэхгүй. Хайрыг мэдэрч байгаа болохоор, буцааж хайр л мэдрүүлнэ.

“

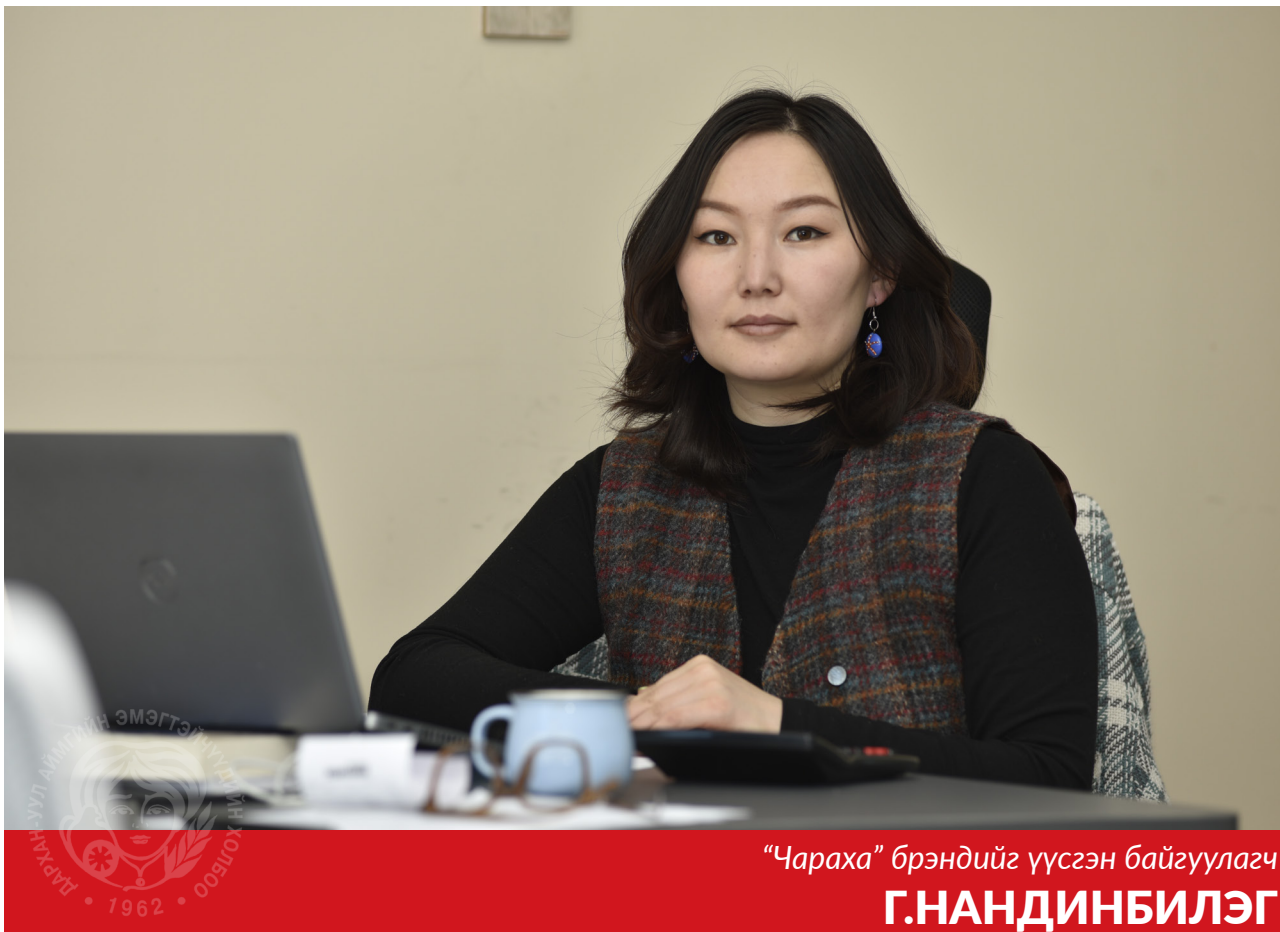
Уурхайчин бүсгүй би эрчүүдтэй мөр зэрэгцэн ажилладагтаа бахархдаг. Газрын гүнээс олборлох баялгийг бохирдлоос ангилан ялгаж, технологийн дагуу анализ хийж чанарыг тодорхойлох нь миний ажил. Улс эх орондоо баялаг бүтээн хувь нэмрээ оруулан ажилладагтаа би баяртай байгаа.

”

Төмөр Толгойн хүдрийн
уурхайн хүдэр хянагч

О.БАТТУНГАЛАГ

“ГУТАЛЧИНГИЙНХ РУУ”

“ЧАРАХА” гээж их өвөрмөц нэр байна. Яагаад ийнхүү нэрлэсэн бэ?

“Монголын нууц товчоо”-д гардаг гутал хийдэг “Чарахай” гэх сайхан сэтгэлт өвгөний нэр

юм. Түүхийн чиглэлээр сурдаг дүү маань санал болгож бид дуудахад эвтэйг нь бодож “ай”-г нь авч “ЧАРАХА” болгосон. Аав, ээж хоёр маань 2004 оноос гутал засаж, 2010 оноос хүүхдийн гутал хийсээр өнөөдрийг хүртэл

энэхүү бизнесээ үргэлжлүүлж байна. Сэтгэлээ шингээсэн олон мянган хөөрхөн гуталнууд нь бяцхан, булбарай хөлийг дулаацуулж, хөлд орж, хүн болоход нь дэмнэхийн зэрэгцээ, хөдөлмөрийнхөө үр шимээр аав ээж хоёр маань таван хүүхдээ бүгдийг нь мэргэжил боловсролтой болгосон. Энэ бүхнээр бахархахгүй байхын аргагүй.

**Аав ээжийнхээ эхлүүлсэн
бизнесийг үргэлжлүүлэх,
хөгжүүлэхээр шийдэхэд тань юу
хамгийн их нөлөөлсөн бэ?**

Би Италид сурч байхдаа тэнд гэр бүлийн удам дамжсан жижиг гар үйлдвэрлэлүүд хөгжсөн, зарим бизнес нь бүр 100 гаруй жилийн настай байдгийг мэдсэн.

сайн бүтээгдэхүүнийг илүү сайн болгож, хөгжүүлэх нь залуу үе бидний ажил. Алдаа оноо байгаа бол өөрчлөгдөнө, хөгжиж байгаа гэдэгт итгээрэй. Би Италид байхдаа, бид өөрсдөө л чадвартай, чансаатай байж бусад улс орнуудад үнэлэгдэж, хүндлэгдэх юм байна гэдгийг ойлгосон. Үйлдвэрлэлээ дэмжиж, хөгжүүлэхгүйгээр урагш алхах боломжгүй болохыг ковидын үеийн нөхцөл байдал ч бас бидэнд харуулсан шүү дээ.

Одоо “ЧАРАХА” брэндийн ямар гутлууд гарч байгаа вэ?

Бага насны хүүхдийн төрөл бүрийн гутлууд бий. Нэхий, эсгий дотортой өвлийн дулаан гутлууд эрэлт ихтэй байдаг. Хүн бүрийн сонирхол өөр болохоор зарим нь эсгийгээр, зарим нь нэхийгээр доторлуулахыг хүсдэг юм. Тиймээс хүссэн доторлогоог нь хийж өгдөг. Мөн хүүхдийн хавар намар зуны ботинкууд, том хүний арьсан, эсгий углааш бас гаргадаг. Манай бүтээгдэхүүнүүд гарсан л бол ямар нэгэн үлдэгдэлгүйгээр зарагдчихдаг. Ийм төрлийн “Hand made” буюу гар үйлдвэрлэл Италид бол маш цөөн тоогоор буюу сардаа хоёроос гуравхан ширхэгийг хийгээд, тэрийгээ өндөр үнээр зардаг юм билээ. Харин манайд тэгдэггүй. Тэгж үнэлэх сэтгэлгээ нь ч хөгжөөгүй байна. Зөвхөн тухай хүний хөлд зориулан хүссэн материалаар нь сэтгэлээ шингээн урласан энэ үнэ үнэ цэнийг массаар үйлдвэрлэсэн хятад бүтээгдэхүүнтэй харьцуулж байгаа нь харамсалтай санагддаг.

Тийм шүү. Массын үйлдвэрлэл, зөвхөн тухайн хүнд зориулсан бүтээгдэхүүний хооронд асар их ялгаа бий. “Чараха” брэнд борлуулалтаа хэрхэн хийж байгаа вэ?

Дархан зах доторх “Монголд үйлдвэрлэв” хаягтай лангуугаар олон жил худалдаа хийж, захиалга авч байгаа. Хүмүүс ч сайн мэддэг

Тэд “Өвөөгийн өвөө хийж байсан...” гэж ярих нь элбэг. Бас талх авахаар явж байгаа бол “талхчингийх руу явлаа” гэж хэлдэг. Хэл соёлд нь ч ингэж гүн шингэсэн байдаг юм билээ. Би Флоренцад явж байгаад жижигхэн цүнхний дэлгүүрт ороход аав, ээж, хүү гурав цаад өрөөндөө эсгүүрээ хийгээд байж байсан. Он удаан жил болсон гэр бүлийн ийм бизнесүүд өөрсдийн гэсэн үнэнч хэрэглэгчидтэй, гадагшаа экспорт хийдэг, захиалгатай ихтэй байдаг. Энэ бүхнийг хараад би аав, ээжийнхээ эхлүүлсэн гэр бүлийн бизнесээ хөгжүүлж, дараагийн шатанд гаргая, одоо бидний хийх цаг гэж бодсон.

Манай улс зах зээлд шилжсэн цагаас үйл ажиллагаагаа эхлүүлсэн олон жижиг дунд үйлдвэрүүд тулгарсан саад бэрхшээлүүдийг даван туулж, өнөөдөр тодорхой түвшинд хүрчээ. Тэдэнд одоо ямар дэмжлэг хамгийн хэрэгтэй байна гэж хардаг вэ?

Яахав, манай жижиг дунд бизнес эрхлэгчид өөрсдийн

хэмжээнд бор зүрхээрээ зүтгэж байна. Нэг үеэ бодвол монголчууд бас ч гэж үндэсний үйлдвэрлэлээ дэмжиж, хэрэглэх хүсэлтэй болсон байгаа нь сайн. Гэхдээ л жижиг үйлдвэрлэл, гэр бүлийн бизнес гэхээрээ ядмаг юм шиг хандах хандлага байсаар байна. Аав ээж хоёрын маань хийсэн гуталнууд чанартай, өөрсдийн гэсэн үйлчлүүлэгч ихтэй, заримдаа захиалгаа дийлэхгүй, эрэлтээ бүрэн хангаж чадахгүйд хүрдэг. Тэд бүтээгдэхүүнээ сайн хийж, худалдан авсан хүмүүс нь сэтгэл ханамжтай байвал л боллоо гэж боддог хүмүүс.

Гэтэл орчин үеийн хүмүүс өөр зүйл хүсдэг болж. Жишээ нь, сүүлийн үед орчин үеийн загвартай гутал хийж өгөөч гэх хүсэлт манайд их ирдэг болсон. Үүн дээр манай “Урлах Эрдэм” дээд сургуулийг гутал загварын дизайнер мэргэжлээр төгссөн дүү маань ажиллаж байгаа. Сайн гагнуурчин гагнуураа л сайн хийхэд төвлөрч, харин түүний сайн бүтээгдэхүүнийг бизнес болгон хөгжүүлэх нь өөр хүмүүсийн ажил байдаг. Хүүхдийн гутлын “Чараха” брэндийн хувьд ч аав ээжийнхээ үйлдвэрлэсэн

болчихсон. Сүүлийн үед сошиал хуудсаараа захиалга авч байна. Улаанбаатараас холбогдож их асуудаг. Салбар хараахан нээж амжаагүй байна. Статистик харж байхад Блүүмбэрг \Bloomberg\ -ийн судалгаагаар монгол улс гутлын зах зээлийнхээ ердөө тавхан хувийг дотоодоосоо хангаж, бусдыг нь импортоор авдаг гэсэн байна билээ. Хар ухаанаар бодоход 3 сая хүн жилд тус бүр 3 гутал өмсөнө гэвэл нийт 9 сая гутлын хэрэгцээ байгаагийн ердөө 5%-ийг дотоодын гутал хангаж, 95% буюу 8 сая 550 мянган гутлын мөнгийг бид гадагш нь өгч байна. Үүнийг мөнгөн дүнгээр илэрхийлбэл чамгүй их тоо гарна. Тиймээс, худалдан авалт хийхдээ аль болох монголдоо үйлдвэрлэсэн зүйлсээ авч байвал дотоодын үйлдвэрлэлээ хөгжихөд тусалж, эх орондоо оруулж буй хөрөнгө оруулалт юм.

Танайхаар тасралтгүй олон жил үйлчлүүлсэн үйлчлүүлэгч бий юу?

Байнга худалдан авдаг, бүх хүүхдүүддээ манайхаас гутал авдаг хүмүүс олон бий. Саяхан манайхаас авсан нэг гутлаа зургаан жил хүүхдүүддээ дамжуулан өмсүүлсэн нэг эгчтэй танилцсан. Тэр эгчээс энэ тухайгаа ярьж өгөөч, видео хийгээд цахим хуудастаа тавьж болох уу гэхэд зөвшөөрсөн юм. Харамсалтай нь маргааш нь "бичлэгээ устгаад өгөөч" гэсэн. Яагаад? гэхэд, "Хүүхэддээ шинэ юм авж өгч чаддаггүй, ядуу харагдуулж байна" гэж эгч нар нь дургүйцсэн гэсэн. Энэ надад маш харамсалтай санагдсан.

Нэг зүйлийг удаан хэрэглэх нь гутамшигтай мэт ийм хандлага, сэтгэхүй байгаа нь тоогүй. Шинэ юм үргэлж гоё биш шүү дээ. Хөлд эвтэй, чийг татдаггүй, таны хэрэгцээг хангаж байгаа л бол тэр сайн бүтээгдэхүүн. Харин ч тийм сайн бүтээгдэхүүнийг хэрэглэж байгаадаа талархах хэрэгтэй. Дэлхий нийтээрээ

байгальд ээлтэй амьдралын хэв маягийг сонгож байна. Гутал хийхэд тог, эсгий хийхэд ус хэрэгтэй. Хямдхан нэг сар өмсөөд хаях зүйлийг дахин дахин авбал тэр хэрээрээ эдгээр байгалийн нөөцүүд ашиглагдаж, аажимдаа бид хомсдолд орно. Тиймээс нэг зүйлээ удаан хэрэглэх нь гутамшиг биш, харин ч бахархмаар зүйл.

Тийм шүү. Бидний хандлага, сэтгэлгээний өчүүхэн зүйлийн ард ямар том үр дагаврууд байдгийг мэддэггүй нь тоогүй.

Гэхдээ ярилцлагаа сайхан зүйлээр өндөрлөмөөр байна. Аав ээжийнхээ ажлаас онцгойлон мэдэрсэн бахархмаар зүйл юу вэ?

Аав ээж маань их нинжин, сэтгэлээсээ хүмүүс. Шууд ашиг харах биш чанартай зүйлийг л хүнд хийгээд өгчих юмсан гэж хичээдэг. Би жоохон үнэтэй зараач дээ, ямар ч ашиггүй байна гэхээр "Хонжоочийн хойгуур хоёр хүн сүндлаач" гэдэг \инээв\.

Энэ нь хүн хонжиж ашиг хөөвөл буруудна, хэрвээ тэгвэл буцаад өөрт ирж ороогдоно гэсэн үг л дээ. Манай хоёр бүх зүйлд чин сэтгэлээсээ ханддаг. Нэг удаа хүн

ажлуулсан чинь гутлынхаа зуузайг дутуу хийгээд явуулчихсан байж. Барагтаа эргэж ирдэггүй гутал "зуузай нь суучихлаа" гэсээр бариад ирэхэд аав маань дахин цоо шинээр хийж өгсөн.

Би "Хүнд чанаргүй юм өгөх дургүй ч, арай бизнесийн түвшинд харж, хөдөлмөрлөж байгаагийнхаа хэрээрээ ашигтай баймаар" гэж хэлэхээр зөвшөөрдөггүй юм (инээв). Аав ээжийн маань баримталсан энэ зарчим үнэнч үйлчлүүлэгчидтэй болгож, өнөөг хүртэл амжилттай явах үндэс болсон байх. Ингэж бодохоор тэднээрээ улам их бахархах сэтгэл төрдөг дөө.

Их сайхан санагдаж байна. Аав ээж нь хийдгээ хийж, суурийг нь тавьж өгсөн бизнесийг одоо хүүхдүүд нь үргэлжлүүлж дараагийн түвшинд гаргаж байгааг сонсох сайхан байлаа. Баярлалаа. Амжилт хүсье.

“

Босоо Монгол сайхан
бичгээрээ нэрээ бичүүлж,
хоймроо залах нь хийморийг
сэргээж, ажил үйлс бүтэхэд
нөлөөлдөг. Билэгдлийн сайхан
энэ агуулгын зэрэгцээ хүн
өөрөө өөрөөрөө бахархах,
өөдөө тэмүүлэлтэй амьдрахад
дэмтэй сайхан...

”

Монгол хэл, бичгийн багш,
уран бичээч

Б.БУЛГАНЧИМЭГ

ЭСГИЙ
ХҮМҮҮСИЙН
АМЬДРАЛД
ЭРТ ДЭЭР
ҮЕД БАЙСАН,
ОДОО
БАЙГАА,
ЦААШИД Ч
БАЙХ БОЛНО

“Таймлесс” компаний захирал
С.МӨНГӨНЧИМЭГ

Дарханд “Норвегийн” гэх төсөл хэрэгжиж, түүнээс хойш олон өрхийн үйлдвэрлэгчдийн хийсэн эсгий шаахай, төрөл бүрийн бүтээгдэхүүнүүд зах зээлд гарч эхэлсэн. Таныг тус төсөлд ажиллаж байсан анхны хүмүүсийн нэг гэж сонссон. Хэрхэн эсгий бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлтэй холбогдож байсан бэ?

Би англи, орос хэлний багш, орчуулагч мэргэжилтэй. “Норвегийн” гэгдэх төсөл хэрэгжиж эхлэхэд анх орчуулагч, нарийн бичгээр ажиллаж байв. “Норвегийн” гэгдэх энэхүү төсөлд Дархан-Уул аймагт давхардсан тоогоор нийт 3000 гаруй хүн хамрагдаж, эсгий бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд сурсан. Тэдгээр хүмүүсийг бүтээгдэхүүнээ борлуулах зах зээлтэй нь холбон, зөвлөн туслах үйлчилгээг ч төслийн хүрээнд явуулж байлаа. Түүнчлэн дотооддоо бүтээгдэхүүнээ борлуулах “Цагаан алт” дэлгүүрийг Улаанбаатарт нээсэн маш амжилттай хэрэгжиж, олон өрхийн амьдралд өгөөжөө өгсөн төсөл. Гэхдээ төсөл

дуусах нь жам юм болохоор, нэгдсэн зохион байгуулалттай тогтвортой хэрэгжиж байсан үйл ажиллагаа зогсоход, дөнгөн данган үүсч байсан хоршоодын ажил доголдож, асуудал үүсч эхэлсэн. Тиймээс цаашид хэрхэх, сайн эхлүүлсэн ажлыг унагаахгүй яаж үргэлжлүүлэх вэ гэх асуулт тус төсөлд ажиллаж байсан бидний санааг зовоож байв. Иймээс санаачлагыг би гартаа авч, Норвегийн зах зээлд илүү ойрхон ажиллаж, хүмүүстэй нь харилцаа холбоотой байсны хувьд зөвхөн экспортийн чиглэлээр ажиллах зорилго тавин анх компаний үйл ажиллагаагаа эхлүүлж байлаа. Зөвхөн гадаадын зах зээлд бүтээгдэхүүнээ гаргана гэсэн нь өөрсдийн сургасан үйлдвэрлэгчидтэй дотоодын зах зээлд өрсөлдөхгүй, тэдний “хоолыг булаахгүй” гэсэн санаа байсан.

Норвегийн төсөл хэрэгжиж, өрхийн үйлдвэрлэгчдийн хийсэн эсгий гэрийн шаахайнууд лангуу бүр дээр харагддаг байсан цаг үеийг санаж байна. Харин одоо маш олон төрлийн өнгө,

загвартай бүтээгдэхүүнүүд байх болжээ. Аливаа юмыг цогцоор нь харж чадвал хөгжүүлж болдгийн бодит жишээ юмүү даа?

Тийм шүү. “Норвегийн” гэгдэх энэхүү төсөл үнэндээ монголд өрхийн үйлдвэрлэл эрхэлж болохыг цогцоор нь харж, хэрэгжүүлж, ойлгуулж чадсан маш сайн төсөл. Ер нь төсөл анх эхлэх болсон шалтгаан ч тухайн цаг үеийн нөхцөл байдалтай холбоотой. 1990-ээд оны дундаас 2000 оны эхэн үе гэдэг манай улсын нийгэм эдийн засаг өөрчлөгдөж, зах зээлд шилжин, үйлдвэрүүд хаалгаа барьж, ажилгүйдэл дээд цэгтээ хүрч, хүмүүс орлогогүй болж байсан цаг. Энэ хүмүүсийг ажилтай, орлоготой болгох, өрхийн үйлдвэрлэл эхлэх боломжтойг ойлгуулахдаа өөрсдийнх нь нөөц бололцоонд тулгуурласнаараа онцлогтой. Маш олон хүн шинэ дадалд сурч, өрхийн үйлдвэрлэл явуулах арга замаа эндээс олсон.

Эхэндээ гутал, гэрийн шаахай түлхүү хийж байсан ч бүх төрлийн хувцас юбка, цамц, пальто, оймс гээд хийж болох бүх

зүйлийг манайхан сурсан. Сайн ч хийж байсан. Гэхдээ, эсгий нь өөрөө хөшүүн материал учраас яг зах зээл дээрээ туршигдаад ирэхээрээ хэрэглээний хувьд таавчиг, гутал нь илүү байсан л даа.

Миний хувьд ч үндсэн бүтээгдэхүүнээ энэ чиглэл рүү харж сонгосон. Манай компани өмнө нь 100% экспорт хийж байв. Норвегийн зах зээл дээр "Това" \www.tova.no\ брэндийг одоо ч гаргаж байгаа. Гэхдээ сүүлийн жилүүдэд энэ харьцаагаа 80:20 болгосон. Дотоодын үйлдвэрлэгчиддээ боломж олгоно гэсэн зарчмаа яагаад өөрчлөв гэхээр, манай улсын эсгий бүтээгдэхүүний зах зээлд өөрчлөлт орж, олон брендүүд бий болж, энэ зах зээлийн өрсөлдөөн арай өөр утгаар хөгжиж эхэллээ. Үүнийг олж хараад, бид яагаад болохгүй гэж, түүчээлэгчийн хувьд оролцох хэрэгтэй гэж үзээд "Мэсги" \www.mesgi.mn\ брэндийг үүсгэсэн. Энэ нь гэрт өмсөхөөсөө илүү гадуур өмсөх гутал юм.

Эсгий, ноосон бүтээгдэхүүний гол түүхий эд нь дотооддоо байна. Бас эндээ үйлдвэрлэж байна. Үндэсний үйлдвэрлэлээ дэмжье гэхээр өндөр үнэтэй байх юм гэж манайхан ярьдаг. Та үүнд ямар хариулт өгөх вэ?

Ноосны давуу чанар үзүүлэлттэй холбоотойгоор манайх нэг кг нарийн ширхэгт хонины ноосыг монгол хонины ноосноос 8-10 дахин илүү үнэтэйгээр худалдан авдаг. Үйлдвэрлэлийн бүх өртөг зардлаа шингээгээд, тодорхой хэмжээний ашиг тооцон, аль болох хэн хэндээ боломжтой үнэ тогтоохыг бид хичээдэг. Хэрэглэгчиддээ аль болох хямд бүтээгдэхүүн хүргэе гэх боловч үйлдвэрлэл явж байгаа учраас зардал гарна. Бид хэзээ ч нугалсан өндөр ашиг шингээдэггүй. Аль болох боломжийн үнэ л тогтоож байна. Хэрэв, үүнийг хэрэглэгч

зөвшөөрч байвал сонголтоо хийнэ. Гэхдээ, эрүүл мэндийн хувьд харьцуулшгүй, тав тухтай манай бүтээгдэхүүнийг Норвегт 400-500 ам доллараар авч, дор хаяж 4-5 жил өмсөж эдэлсэн байдаг. Харин манай монголчууд Хятадаас авсан гутлаа нэг жил өмсөөд хаяхдаа ямар ч гомдол гаргадаггүй атлаа үндэсний үйлдвэрлэгчиддээ наян гомдлоор дарж, өөлдөг дөө. Хэрэглээний соёлд бид суралцах хэрэгтэй л байгаа юм.

Гадаадад борлуулалт хийж байгаагийн хувьд та сайн анзаарч байгаа байх. Хэрэглэгчдийн эрэлтийн ялгаа юунд байна?

Норвегчуудын хувьд эсгий бүтээгдэхүүнийг хэрэглэж заншсан 600 гаруй жилийн соёл бий. Норвеги нь нефтээ олборлохоосоо өмнө загас агнуур, гар урлал, тэр дундаа өрхийн үйлдвэрлэлээр амжиргаагаа залгуулдаг орон байж. Ядуу тарчиг байсан тэр цаг үедээ эсгий, ноосон бүтээгдэхүүн амь амьдрал, амжиргаа нь байсан тул норвегчууд үүнийгээ их хайрлаж хүндэтгэдэг юм билээ. Бүр өв уламжлан 5-6 дахь үе нь өрхийн үйлдвэрлэл явуулж байгаа гэр бүлүүд ч олон байдаг. Тэд түүх, соёл уламжлалаа хайрлаж, нандигнан, үе удам дамжуулан өвлүүлж, түүнээ ч хэрэглэх дуртай. Энэ нь эсгий бүтээгдэхүүний эрэлтэд ихээхэн нөлөө үзүүлдэг. Харин манайхны тренд хөөх сонирхол өндөр. Харин сүүлийн үед загварын чиг хандлага гэхээсээ эрүүл мэндийн хувьд тав тухтай байдлыг чухалчлах болсон нь ажиглагдаж байгаа. Энэ сайн хэрэг.

Анх төсөл хэрэгжиж байх үед суралцаж, эсгий шаахай бүтээгдэхүүн хийж байсан хүмүүсээс дараагийн шат руу гарч хөгжсөн нь хичнээн хувийг эзэлдэг бол?

Эсгий бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл нь маш их гар ажиллагааг шаарддаг. Техникжүүлэх, автоматжуулах бололцоо муутай. Ялангуяа манайх шиг инженерчлэл, механикийн сургалт үйлдвэрлэлийг онолтой хослуулах тал дээр муу хөгжсөн улсын хувьд энэ талаар ярих эрт байна.

Эсгийний эх орон гэх атлаа Монгол улс яагаад үүнд анхаарахгүй байгаа юм бэ гэдэг асуудал миний бодож, эмзэглэж явдаг асуудлуудын нэг. Би олон жил "Төрөөс мэргэжил олгох хөтөлбөртөө эсгийчин мэргэжлийг оруулж өгөөч. Маш их мөнгө зарцуулж байгаа ч үсчин, тогоочийн анги голдуу байна. Ажлын байрны зах зээл дээр ханачихсан эдгээр мэргэжлүүдээс илүү хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбартаа анхаарах хэрэгтэй байна" гэх саналыг Хөдөлмөр халамжийн байгууллагад тавьсаар байгаа. Гэвч шийдэлд хүрээгүй л байна. "Тус мэргэжил нь улсын хэмжээнд бичигдээгүй. Тусгай батлагдсан хөтөлбөртэй байх ёстой. Энэ хөтөлбөрийг мэргэжлийн мастер багш бэлтгэсэн байх

ёстой” гэх хариултыг өгдөг. Уг нь “Эсгийчин” гэдэг мэргэжил олон улсын хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн мэргэжлийн нэр томъёотой. Тиймээс, яаж залгамж халаагаа бэлтгэх вэ гэдэг одоо миний санааг хамгийн их зовоож байна. Түүх соёлоо бодсон ч тэр, түүчээлэгчдийг хэрхэн бэлтгэх вэ? Дандаа л тогооч, үсчин бэлдээд байх уу? Дэлхийн хэмжээнд улс орноо таниулах хөнгөн үйлдвэрийн салбартаа яагаад анхаарахгүй байгаа юм. Анх сурч, энэ ажлыг хийж байсан хүмүүс маань одоо эмээ өвөө нар болцгоолоо. Зарим нь хорвоогийн жамаар мөнх бусыг үзэж байна. Бид хоршоодуудаа залуу боловсон хүчнээр тэтгэж чадахгүй байна. Монгол улс маань соёлоо тээж яваа хүмүүсээ дэмжиж, хөгжүүлэх тал дээр ажилласангүй. Анхны түүчээлэгчдийг амьд байгаа дээр нь дараа үеийг бодлогоор бэлдэх тал дээр ажилламаар л байна.

Та хэдий өөр мэргэжлийн хүн ч амьдралаа энэ салбартай холбож, өнөөдөр энд хүрэхэд юу хамгийн их нөлөөлсөн бэ?

Бидний хувьд юуг илүү харж байсан бэ гэхээр, энэ төслийн байгууллагад ажиллаж олсон завшаан, түршлагыг эх орондоо зориулах, монголынхоо төлөө юу хийж чадах вэ гэдэг байсан. Төсөл дээр ажиллаж байхад биднийг “Хөгжлийн ажилтан” гэж нэрлэдэг байв. Нөгөө талаар бидний итгэл үнэмшил Христэд итгэгчид юм. Өгөгдсөн авъяас билгээ нийгэм дэх асуудлуудыг сайжруулахад, хүмүүсийг орлоготой болгоход зориулахаар энэхүү шийдвэрийг гаргасан. Өнгөц харахад энэ нь ердийн бизнес мэт боловч үндсэн зорилго маань ашиг олохоосоо илүү хүмүүсийг ажлаар хангах, аж амьдралаа босгох гэж хичээж байгаа тэр хүмүүс боломжийг олгох юм. Одоо ч тийм байгаа.

Ямар сайхан итгэл үнэмшил вэ. Уламжлал ахуйд шингэсэн

эсгийний соёл, эрүүл эко бүтээгдэхүүн, бизнесийн тухай байх болов уу гэсэн төсөөлөлтэй эхэлсэн яриа маань хүн, түүний хөгжил рүү чиглэж байна. Энэ үнэндээ анхаарлын гадна үлдээж болшгүй чухал сэдэв юм. Танай компаний 50 гаруй ажилтны нэгдмэл үнэт зүйл юу вэ?

Би өөрөө хэнийг ч дарга цэрэг гэж цензурддэггүй хүн. Хүмүүс бүгд хайрлагдаж, хүндлэгдэх ёстой. Манай байгууллагын энэ соёл ажилчдад маань ч таалагддаг. Хэн ч алдаж болно. Түүнд заавал хоёр дахь боломжийг олгох ёстой. Хэн нэгний алдаа нөгөөгийнхөөсөө дээр, доор гэх зүйл байж болохгүй. Энэ л зарчим бидний үнэт зүйл, соёл юм даа.

Та их зүрхшээсэн уналттай тулгарч байсан уу?

Олон хүнд нөхцөл байдлыг даван гарч байсан. Гэхдээ одоо л хамгийн их зүрхшээж байна. Тэр нь өнөөгийн нийгмийн нөхцөл. Ямарч ажил олгогч ажилчдаа цалиндаа сэтгэл ханамжтай байгаасай гэж боддог. Бид бүх боломжоороо цалингаа нэмэх хүсэлтэй байгаа ч, тэр нь эцсийн хэрэглэгчийн төлж байгаа үнээр хязгаарлагдана. Бизнес эрхлэгч хэрэглэгчдээ ч, ажилчдаа ч аз жаргалтай байлгахыг хүсдэг. Гэвч өнөөгийн татвар, шимтгэл, үйлдвэрлэлийн бодлого, бүх өртөг зардлаа даагаад бизнес эрхлэгч өөрөө ашиггүй ажиллахаас өөр сонголтгүйд хүргэж байна. Бизнес эрхлэгч

ажилчдынхаа нийгмийн асуудлыг шийдээд, компаниа хөгжүүлж хөрөнгө оруулж дийлэхээ больж байна. Үүний эсрэг юу ч хийж чадахгүй байгаа маань хамгийн хэцүү. Гэхдээ, хэрвээ таны хамгийн том бахархал юу вэ гэж асуувал би ажилчид маань гэж хэлнэ. Тэдэндээ үргэлж талархаж явдгаа хэлмээр байна. Ямар ч хэцүү нөхцлийг хамт даван гарч, нэгэн гэр бүл болсон тэдний “Энэ компани миний амьдралыг өөрчилсөн шүү” гэх үг надад хүч өгдөг.

Та өөрийнхөө бизнесийг цөөхөн үгээр томъёолбол?

Монгол улс газрынхаа баялгийг ухсаар нэг л өдөр дуусна. Гэхдээ бид хойч үедээ хоосон газар үлдээж болохгүй. Харин эсгий урлал, түүнээс улбаатай соёл, монголын баялаг мал аж ахуй бол жинхэнэ баялаг. Үлдээх үнэ цэн, өв маань юм. Үндэсний онцлогтой энэ үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, сэтгэл, зүтгэл, хөдөлмөрөө зориулж байгаа хүмүүсийг “бүтээж” байгаагаараа манай бизнес утга учиртай. Ингэж л хэлмээр байна.

Компаниа та яагаад “Timeless” гэж нэрлэсэн юм бэ?

Энэ нь “Цаглашгүй” гэсэн утгатай үг. Би өөрийгөө хэзээ ч үйлдвэрлэгч болно гэж бодож байгаагүй. Орчуулгын үйлчилгээ эрхэлнэ л гэж анх энэ компанийг байгуулж байлаа. Гэсэн ч нэг ч удаа энэ үйлчилгээг хийгээгүй юм билээ \инээв\.

Харин эсгий миний амьдралыг өөрчилж, маш сайхан хүмүүстэй уулзуулсан. Эсгий нь амьдралд эрт дээр үед ч байсан, одоо ч байгаа, цаашид ч байх болно. Тасралтгүй үргэлжлэх энэхүү агуулгыг шингээн компаниа би “Цаглашгүй” буюу “Timeless” хэмээн нэрлэсэн.

ЭХ ДЭЛХИЙДЭЭ ЭЭЛЭЭ ӨГДӨГ ХАЧИН САЙХАН БИЗНЕС бол ЗӨГИЙН АЖ АХУЙ

“Довдон Бэрх” ХХК-ийн захирал, “Золбоо” зөгийн бал брэндийг үүсгэн байгуулагч

Д.СЭЛЭНГЭ

**Эхэлсэн түүхээсээ хуваалцаач.
Аливаа юмны эхлэл бүх юмны
суурь байдаг шүү дээ?**

Одоогоос найман жилийн өмнө зөгий гэдэг амьтнаас их айдаг байлаа. Манай нөхөр хүний машин янзалж өгөхөд тэр хүн талархсанаа илэрхийлээд нэг бүлэнцэр зөгий бидэнд өгч байсан юм. Яг зөгий болох гэж байгаа бүл гэсэн үг л дээ. Анх юун тэр зөгийг харах... \инээв\.

Айгаад, бушуухан л зөгийтэй айлд өгч тэр жилдээ маллуулсан. Нөгөө айлаас маань намар нь хоёр шил зөгийн бал ирэв. Дараа жил нь, зөгийг чинь арвижуулаад хоёр бүл болгоё, өөр эх зөгий тавиад, хайрцаг аваад өгөөч гэлээ. Ингэж хоёр бүл зөгийтэй болсноос хойш өөрөө гардаж ороод, сүүлийн

зургаан жил зөгий ямар утга учиртай чухал амьтан болохыг бүрэн ойлгож байна даа.

**Утга учиртай амьтан гэдгээ та
тодруулж ярьж өгөөч.
Таныг юу нь тэгтэл
гайхшируулан татсан бэ?**

Зөгийн бүлийн амьдрал гэдэг яг л айл гэр шиг. Сонирхолтой. Бүгд өөрийн өөрийн үүрэгтэй, бас тус тусын ажилтай. Бүлийнхээ төлөө оногдсон үүргээ ягштал биелүүлдэг гайхалтай шавж. Би одоо өөрөө тэднээс суралцаж байна. Зөгийн аж ахуйн ажилд дурлаад, дасаад, ахиж байхдаа би юуг ойлгосон гэхээр, айл гэрийн эзэгтэй, эмэгтэй хүн хэр унхиятай байхаас тэр айл тэр чигээрээ шалтгаалдаг юм байна гэдгийг

олж харсан. Маш сайн эх зөгийтэй бүлийн ажил, амьдрал үнэхээр бахархмаар. Тэд бал сайтай, үржил сайтай, цаваг даавууг нь авахад хүртэл өгөөжтэй. Бүгд маш бүтээлч, ажилч хичээнгүй байдаг. Харин залхуу, унхиа муутай эх зөгийтэй бол үржил нь муу, үүр нь хүртэл заваандуу байна. Энэ мэт сонирхолтой, бас сурууштай сонирхолтой амьдрал энд өрнөдөг. Үндсэндээ бүхэл бүтэн амьдралын том философиог энэ жижигхэн шавжны амьралаас олж хардаг даа. Эхэндээ би өрхийн санхүүгээ дээшлүүлэх гэж л энэ бизнесийг эхлүүлж байсан бол одоо өөрөөр хардаг болсон. Зөгийн аж ахуй бол зүгээр нэг бизнес биш. Харин эх дэлхийгээ хамгаалж, ээлээ өгдөг хачин сайхан бизнес.

Зөгийг экологийн тэнцвэрийг хадгалагч, онцгой үүрэгтэй шавьж гэдэг. Энэ утгаар нь та хэлж байна уу?

Тийм. Бид бэлчээр хайж, зөгийгөө оторлуулж, нүүдэл хийн зунжин нэг газраас нөгөөд шилжин явдаг. Ингэхэд, очиход байсан байгалийн өнгө долоо хоногийн дараа гэхэд эрс өөр болж байгаа нь илт мэдрэгддэг. Орчны байгаль хачин сайхан сэргэж, шинэ төрлийн цэцэгс ургаж, ургах процесс нь ч хурдан болж, үзэгдээгүй шавьж хүртэл гарч ирсэн байдаг. Энэ бүхнийг харж, мэдрэхээр хийж буй ажлаараа, бизнесээрээ өөрийн эрхгүй бахархаж, яах гэж амьдарч байгаагийнхаа утга учрыг ойлгодог. Сайхан байгаль, сэргэсэн ногоон орчныг хараад л баймаар хачин сайхан. Ийм мэдрэмжийг авч, харж, мэдрэхээр зөгийгөө маллаад байхаас өөр яах юм. Арчилж, тордоод байхаас өөр яах юм (инээв). Зөгийн дөө улам л их хайртай болж байгаа. Ерөөсөө зөгийн аж ахуй эрхэлнэ гэдэг тэр чигээрээ хайр юм.

Танайх бас их гоё савлагаатай юм. Энэ жижигхэн, ширхэгийн кофе шиг савлагаа надад их таалагдлаа. Хэрэглэхэд ч амар, шууд л усанд хутгаад уучихаар юм байна?

Манай нэг найз надад “Миний найз битгий ширхэгийн кофе ууж байгаарай. Муу шүү” гэж захиж байсан. Орчин үед хүмүүсийн кофены хэрэглээ өндөр болсон

байна. Хоосон ус уух дургүйдээ тэгдэг юм болов уу гээд, хааяа нэг удаадаа ч болтугай зөгийн бал хэрэглэж байвал эрүүл мэндэд нь хэрэгтэйгэхүүднээс ийм савлагааг гаргасан юм. Түүнээс, ажиллагаа ихтэй л дээ. Ер нь савлагааг хэрэглэгчиддээ тааруулаад яг юу хүсээд байгаад нь нийцүүлэх гэж хичээж байгаа. Манайх балны нөөц өндөртэй болохоор өмнө нь савлаж гаргалгүй, ихэвчлэн

бэлтгэн нийлүүлэгчээр өгчихдөг байсан юм. Харин ноднингоос өөрсдийн нэрийн савлагаатай болсон. Дэлгүүрээс худалдан авалт хийгээд зогсож байхад кассын хажуугийн тавиураас хүүхдүүд голдуу чихэр, бохь авч байгаа нь харагддаг. Эцэг эхчүүд бид үүнд анхаармаар. Тэр тавиур дунд үндэсний үйлдвэрийн юм юу байна гээд харахаар “шар доктор”, аарцны ундаа төдийхөн л байдаг. Тиймээс, хүүхдүүд нэг удаадаа ч болтугай амны хөндийгөө цэвэрлээд, ходоод гэдсэндээ эрүүл юм хийгээсэй гээд ширхэгийн кофе шиг энэ жижиг савлагаатайг хийсэн юм. Зөгийн аж ахуйн үндсэн ажлын хажуугаар ингэж савлаад байж байх төвөгтэй л дөө. Гэхдээ л бид хийж байна. Ер нь сав баглаа боодол, маркетинг гэх мэтэд анхаарал хандуулж амждаггүй байгаад сүүлийн жил гаруйн өмнөөс л хийж байгаа.

Танайх одоо нийт хэдэн төрлийн зөгийн бал, бусад бүтээгдэхүүн зах зээлд гаргаж байгаа вэ?

Тухайн жил бүр өөр өөр. Оторлож явсан бэлчээр болон байгалийн цэцэглэлтийн нөхцөл байдлаас хамаарна. Манайх уг нь ихэвчлэн байгалийн бал \ хээрийн зэрлэг цэцэгсийн\ авдаг байсан. Олон цэцэгсийн

байгаль дээрээс авсан бал үнэр амт намуухан, сайхан байдаг. Манай гэрийнхэн болон байнга авдаг үйлчлүүлэгчид маань их дуртай. Харин сүүлийн жил яалт ч үгүй цаг агаарын өөрчлөлтөөс шалтгаалан энэ төрлийн балаа бага авлаа. Зун их богинохон болдог болж. Энэ нь зөгийн аж ахуй, балны гаралтанд нөлөөлж байна. Мөн зөгийн балнаас гадна сархиаг, лаав, жилий гээд бүтээгдэхүүнүүдийг манайх бэлтгэн гаргаж байгаа. Ер нь зөгийнөөс хаях юм байдаггүй юм шүү дээ. Жишээ нь, лаваар хийсэн лаа уушгины аливаа өвчлөл, астматай хүнд хэрэгтэй байдаг бол зөгийн хатгуураарыг төрөл бүрээр эмчилгээнд ашигладаг. Тэр битгий хэл үхсэн зөгийгөөр хүртэл түрүү булчирхайг эмчилдэг юм билээ.

Зөгийн жилийн талаар та тодруулж ярьж өгөөч. Хүмүүс тэр бүр мэдэхгүй байх. Танайхан шингэн байдлаар савлан худалдаанд гаргадаг юм билээ?

Жилий нь маш чухал ач холбогдолтой, яг цэвэр байгалийн антибиотик юм. Хятадууд бүүр таван мянган жилийн өмнөөс зэрлэг зөгийнөөс жилийг авч эмчилгээнд хэрэглэж байсан түүхтэй. Үйлдвэрийн аргаар гаргаж авсан антибиотикийг

удаан хугацаагаар хэрэглэхэд ходоод гэдсэнд ачаалал өгч, сөрөг нөлөө үзүүлдэг бол зөгийн жилий ямар ч сөрөг нөлөөгүй. Бүр хоосон ходоод дээрээ ч ууж болдог. Бас биеийн нэг хэсгийн үрэвсэлд нөлөөлөх биш бүхэлд нь нөлөөлж эмчилнэ. Жишээ нь, ходоодны эм бол ходоодондоо, толгойны эм толгойндоо л үйлчилдэг бол жилий бүх бие дэх үрэвслийг дардаг.

Танай бүтээгдэхүүн дээр “Hand-made” буюу “Гараар урлав” гэж бичсэн байсан. Бас таны зөгийн аж ахуйгаа эрхэлж байгаа ухаан, байгальдаа хандах хандлага, хосгүй үнэ цэнтэй эрүүл бүтээгдэхүүнүүд..., гээд энэ бүхэн надад бүхэлдээ “ХАЙР”-аар бүтээгддэг юм байна гэж бодогдлоо?

Би хүний бүх хэрэглээг органикаар хангадаг аж ахуйтай болохсон гэж мөрөөддөг. Хичээж л байна. Бизнес маань одоо миний хувьд амьдрах, санхүүгээ тэтгэх ажил гэхээсээ хобби болсон. Би хоёр хүү, нэг охинтой. Магадгүй, миний хэрэглэгчид дотор миний ирээдүйн бэр хүргэд байгаа. Тэд эрүүл саруул байж сайхан эрүүл үр удам төрүүлнэ. Эрүүл сайхан байгаль эх дэлхийдээ, эрүүл аюулгүй хүнс хэрэглэн амьдрахад зөгийчдийн үүрэг их. Зөгийн бүл өсч үржин, байгаль дэлхийдээ ээлээ өгч байвал хүмүүст эрүүл бүтээгдэхүүн хүрнэ. Тиймээс хийж буй ажлаа би ирээдүйдээ хийж байгаа хөрөнгө оруулалт гэж боддог.

“

Хөгжим бол үггүйгээр
хүний сэтгэлийг илэрхийлэх
хамгийн агуу хэл юм

”

Дархан-Уул аймгийн “Залуучууд”
театрын хөгжимчин, шанзчин

Д.АРИУНБИЛЭГ

ЭНЭ БҮХНИЙ ЦААНА МАШ ТОМ ХАРИУЦЛАГА БИЙ...

“Арга билгийн эрчим” ХХК-ийн
захирал, “Pretty Sun Дархан”
үйлчилгээг үүсгэн байгуулагч
Ц.ЧИМГЭЭ

Бизнесийнхээ санааг анх хэрхэн олж, яагаад эхлүүлэх болсон талаар яриагаа эхэлбэ?

Ерөнхийдөө хүний амьдралд өдөр тутамд тохиолддог асуудлаас анх энэ бизнесийнхээ санааг олж байв. Бага насны хүүхдүүдтэй залуу гэр бүлийн хувьд хоёулхнаа болзох эсвэл найз нөхөдтэйгөө гарах үе бий. Ийм үед хүүхдүүдээ харуулж үлдээх баттай хүн олох нь асуудалтай байдаг.

Би өөрөө монгол хэл, уран зохиолын багш мэргэжилтэй. Багш нар цаг зав багатай болохоор өдөр нь ээжээрээ хүүхдээ харуулчихаад, дахиад

орой нь үлдээх хэцүү. Энэ мэт хэрэгцээнээс анх бизнесийнхээ санааг олж, гэр бүлийн хүнтэйгээ ярилцахад нөхөр маань дэмжиж, таатай хүлээж авсан.

Компанийхаа үйл ажиллагааг бүрэн эхлүүлэхээсээ өмнө би өөр, өөр төрлийн бизнес хийж байлаа. Авто угаалга, түргэн хоолны газар гэх мэт хэд хэдэн төрлийн ажил хийж байсан ч, энэ бизнес маань миний багш мэргэжилтэй илүү ойр дөхөм тул цаг зав, эрч хүчээ бүгдийг зориулан ажиллаж байна.

Аливаа зүйлийг эхлүүлэхэд тодорхой бэрхшээлүүдтэй

тулгардаг. Энэ бүхнийг хэрхэн давж байна?

Анх албан ёсны тамга тэмдэгтэй, үйлчилгээ үзүүлэх эрхтэй, өөрөөр хэлбэл буух эзэн буцах хаягтай байгууллагаар энэхүү үйлчилгээг үзүүлэхэд хүмүүст итгэл найдвартай байна байх гэж бодож байсан. Гэтэл үйл ажиллагаагаа эхлүүлэхэд надад олон талын мэдлэг алхам тутамд хэрэгтэй болж эхэлсэн. Наад зах нь гэрээ байгуулахад хуулийн мэдлэг, ямар зүйл заалтууд тусгах, цаашлаад зөвхөн хүүхэд харах биш хоол хийх бол шим тэжээл, зохистой харилцаа, эрүүл ахуйн гэх мэт маш олон талын мэдлэгүүд шаардагдсан. Тиймээс

үйл ажиллагаагаа эхлэхээсээ өмнө бараг жил гаруйн хугацаанд бэлдэж, судалгаа хийж байж эхлүүлсэн. Одоо ч шинэ харилцаа, түүнд хамааралтай зохицуулалт, мэдлэгүүдийг судлах ажил маань үргэлжилсээр байгаа. Мэргэшсэн багш нартай хамтарч ажилчдаа бэлдэн өнөөдрийн байдлаар харьцангуй туршлагажаад байна. Үндсэндээ яг ажлаа эхлүүлэх гарааны бэрхшээлүүд бол бичиг цаасны нарийн ажиллагаанууд байсан бол одоо эмх цэгцэндээ орсон.

**Эрэлт хэрэгцээ хэр их байна?
Мөн нөгөө талаас ажилд орох
хүсэлтэй хүмүүсийн хүсэлт хэр
байна?**

Хүнээр ажил хийлгэнэ гэдэг их хариуцлага шүү дээ. Бараа зараад, амьгүй эд зүйлтэй харьцах өөр хэрэг. Харин бид айлын амин эрдэнэ болсон бяцхан хүүхдүүдийг асарч, хардаг. Үндсэндээ компаний нэр, нүүрээр танихгүй хүн айлд орж, тэдний хувийн амьдрал руу орно гэдэг маш том хариуцлага. Ийм ч учраас бид ажилчдаа

маш нарийн сонгож, сургаж, өндөр шалгуур тавьдаг. Ингэж байж л чанартай үйлчилгээг хүргэнэ. Ажилчдаа бэлдэхдээ мэргэшсэн сэтгэл зүйчтэй тусгайлан уулзуулж, бүх төрлийн бичиг баримтуудыг нь шалгадаг. Тэнцсэн хүмүүсээ эрүүл мэндийн таван төрлийн шинжилгээнд хамруулан, бэлэн болсон асрагч нараа 2-3 удаа дадлагад гаргаж байж үйлчлүүлэгч нартаа илгээдэг. Үйлчилгээ бүрийн дараа үйлчлүүлэгчээсээ санал хүсэлтийг нь авч эргэх холбоотой ажилладаг.

Үндсэндээ асрагч, үйлчлэгч нар маань маш олон даваа, шалгуурыг давж байж манай үндсэн ажилтан болдог. Залуучууд, охидуудын хамгийн их ажилладаг CU, GS25 гэх мэт цагийн ажилтан авдаг сүлжээ газруудаас манайх хоёроос гурав дахин илүү цагийн хөлс олгодог тул тэр хэрээрээ өндөр шалгууртай. Ажилтнаа л маш сайн сонгож, бэлдчихвэл эрсдэл, асуудал бага гардаг даа.

Эрэлтийн хувьд анх компанийхаа эрхийг авчихаад бичиг баримтуудаа бэлдэх зуураа

маркетинг хийж, пэйжээрээ “Тун удахгүй үйл ажиллагаагаа эхлэхэд бэлэн боллоо” гэхэд сонирхож их асууж байсан. Хүлээлт өндөр, сошиал хуудас маань 2300 дагагчтай байхад зөвхөн хүүхэд харах үйлчилгээг сонирхож 1700 гаруй хандалт ирж байв. Тиймээс үйл ажиллагаагаа хүүхэд харах үйлчилгээгээр эхлүүлж, дараа нь гэр цэвэрлэх, мөн эзэгтэйн туслах үйлчилгээ зэргийг гаргасан.

**Та үйлчилгээнүүдийнхээ талаар
товчхон ярьж өгөөч?**

Хүүхэд харах үйлчилгээг бүтэн өдрөөр болон цагаар авах боломжтой. Мөн байнга байрлан ажиллах үйлчилгээг ч авч болно. Гэхдээ хүүхэд харах, эзэгтэйн туслах хоёрын ажил үүрэг тус тусдаа байдаг. Манайхан “Эзэгтэйн туслах хийж байгаа хүн давхар хүүхдээ харчихдаг баймаар байна, давхар манай гэрийг цэвэрлээд өгөх үү” гэдэг. Хүүхэд харна гэдэг маш чухал ажил. Хамаг анхаарлаа хүүхэд рүүгээ чиглүүлж байхгүй бол давхар өөр ажил хийхээр цалгардах магадлалтай. Гэрийн багшийн

үйлчилгээг бас нэвтрүүлсэн. Энэ нь ихэвчлэн бага ангийн хүүхэд гэртээ ганцаарчилсан байдлаар үйлчилгээ авдаг. Дандаа ЕБС-ийн багш нар хичээлийнхээ хажуугаар эсвэл оройн цагаар давхар багшилдаг юм. Мөн намраас эхлээд хүүхэд хүргэлтийн үйлчилгээ шинээр нээсэн. “Хүүхдүүдээ аюулгүй, гараас гарт” гэсэн уриатайгаар тусгай болон нийтийн гэсэн хоёр төрлөөр хүүхэд хүргэлтийн үйлчилгээ үзүүлж байгаа.

Энэхүү ажил нь аль ч талаасаа хүн дээр тулгуурлаж байна.

Ажил олгогч нар сүүлийн үед ажилд авах зарын дагуу хүмүүс ирэх нь ховор болсон гэж ярьдаг. Энэ байдал танайд ажиглагдаж байна уу?

Ажил олгогчдын нийтлэг бэрхшээл гэж үүнийг л хэлэх байх. Яах аргагүй ажиллах хүнээ татах, тогтвортой ажиллуулах, түүнийг байнгын ажилтай байлгахад анхаарах нь чухал. Миний ажилдаа зарцуулдаг цагийг 100 хувь гэж үзэх юм бол 80 хувь нь хүнээ олж бэлтгэх, ирсэн анкетнуудаас шигшиж зөв хүнээ сонгоход зарцуулагддаг. Ер нь энэ асуудал бүх ажил олгогчдод байгаа байх. Гэхдээ бэрхшээл гэхээсээ хийх л ёстой ажил гэж хүлээж авдаг даа.

Танай ажилтнууд болон үйлчилгээ авж байгаа хүмүүсийн дийлэнх нь эмэгтэйчүүд байгаа байх. Эмэгтэйчүүд сэтгэл зүйн хувьд маш өвөрмөц хүмүүс. Өөрөөр хэлбэл, сэтгэл зүйн байдал нь ажил, амьдралд нь шууд нөлөөлж байдаг онцлогтой. Энэ тал дээр баримталдаг зарчим бий юу?

Хүүхэд асрагчийн хувьд эрүүл, цэвэрч нямбай, цаг баримталдаг байх ёстой гэх зэрэг хувь хүний талаас тавигдах шаардлагууд бий. Гол нь хүүхэдтэй ажиллах сэтгэл зүй нь хэр бэлтгэгдсэн бэ гэдэг чухал. Сүүлийн үед хүүхэдтэй

холбоотой хүчирхийллийн хэргүүд гарч, олныг түгээж байна. Магадгүй, ямар нэгэн байдлаар хүүхэд харж байгаагүй эсвэл дүүгээ өсгөлцөж байгаагүй хүн гэнэт ийм ажил хийхээр бухимдаад түрэмгий үйлдлүүд гаргахыг үгүйсгэхгүй. Тэгэхээр тэр хүн хүүхдэд чин сэтгэлээсээ хайртай байж чадах хүн мөн үү гэдгийг хувь хүн талаас нь маш сайн судалдаг. Үйлчлүүлэгч эмэгтэйчүүдийн маань хувьд гэвэл өдөр бүр гэрийн ажлаа хийгээд нийгмээс тусгаарлагдаад ирэхээр хямарч, бухимдах тохиолдол бий. Тиймээс аль болох өөртөө цаг гаргахад нь тусалж, хүүхдэд нь ээжийнх нь оронд ээж, эгчийнх нь оронд эгч болж чадах тийм л сэтгэлтэй хүмүүсээ бид явуулдаг. Харилцан ойлголцоод хамтран ажиллаж байна.

Одоо танайх хичнээн ажилтантай байгаа вэ?

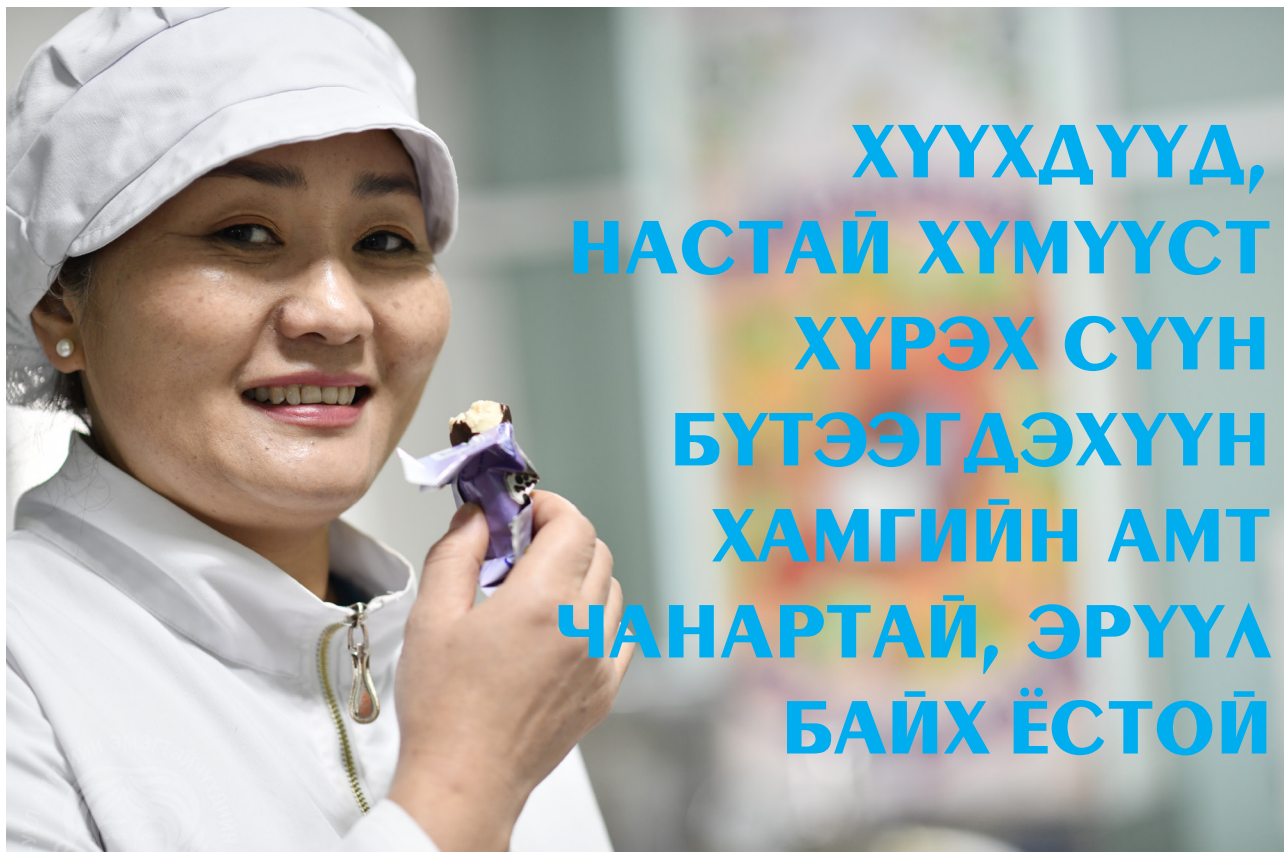
Үндсэн гурван сургагч багш, нэг менежер, нэг хүргэлтийн ажилтантай. Үндсэндээ гурван хүн оффис дээрээ ажилладаг. Яг үйлчилгээнд нийт 23 хүн гардаг. Тэдгээрийн дийлэнх нь цагийн ажилчид байдаг. Насны хувьд хамгийн залуу нь арван наймтай, хамгийн ахмад нь жар орчим настай. Бид ажилчдаа сонгон шалгаруулахдаа насны хязгаар тавьдаггүй. Ажлаа хийж чаддаг, хандлага нь зөв бол насны

хязгаар тавих шаардлагагүй гэж бид үздэг.

Үйл ажиллагаагаа эхлүүлснээс хойш сэтгэлийг тань гонсойлгосон, эсвэл өөрөөрөө бахархмаар сайхан үйл явдал тохиолдсон уу?

Би өөрөө их өөдрөг үзэлтэй хүн. Аливаа зүйлийг бэрхшээл гэж харахыг боддоггүй. Бизнестэй холбоотой сэтгэл гонсойлгосон үйл явдал гараагүй ээ. Харин баяр баясалтай үйл явдлууд олон тохиолдсон. Манайх дөнгөж нээгдээд, төдийлөн Дархандаа танигдаагүй байхад “Эмэгтэйчүүдийн холбооны эртэч -Дархан” клубээс уулзалтанд онцолж урихад их баярласан. Хэдийгээр үйлчилгээгээ эхлүүлээд сар гаруйхан болсон ч хүмүүс мэддэг болжээ гээд их баярлаж байсан. Бас би ажилчдаараа маш их бахархдаг. Үйлчилгээ авсан хүмүүсээсээ сэтгэл ханамжийн судалгаа авахын завдалгүй өөрсдөө холбогдоод “Хүүхдийг маань үнэхээр сайн харсан байна. Баярлалаа” гэж сэтгэгдлээ бичээд ороод ирдэг. Тэр болгонд урам авч, ажлаараа, хүмүүсээрээ бахархан баярлаж явдаг.

Баярлалаа таньд. Амжилт хүсье.

ХҮҮХДҮҮД, НАСТАЙ ХҮМҮҮСТ ХҮРЭХ СҮҮН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ХАМГИЙН АМТ ЧАНАРТАЙ, ЭРҮҮЛ БАЙХ ЁСТОЙ

“Одод бэст милк” ХХК-ы захирал

М.АРИУНАА

**Эхлүүлнээ гэдэг тухайн
ажлынхаа тавин хувийг
гүйцэтгэчихлээ гэсэн үг гэж
ярьдаг. Тиймээс энэ салбарт
хэрхэн орсон болон бизнесээ
хэрхэн эхлүүлсэн түүхээс тань
яриагаа эхлэх үү?**

За, ер нь энэ их урт түүхтэй дээ \инээв\.. Би нөхөртэйгөө 1999 онд их сургуулийн дөрөвдүгээр курст байхдаа танилцаж, дотносоод үерхэж байлаа. Тэр үед манай хадмууд Дарханыхны андахгүй “Таван од” зайрмагны цехийг ажиллуулдаг байсан юм. Би амралтаараа хааяа ирж, ажилд нь туслангаа зайрмаг иддэг байлаа. Би чинь Ховд аймгийн Эрдэнэбүрэн сумын, уулсын дунд хонь мал хариулж явсан хөдөөний хүүхэд. Гэтэл Дарханд ирээд анх удаа зайрмаг идэж үзэхэд надад хачин гоё санагдаж байв. Энэ гоё зүйлийг яаж хийдэг юм бол, юу ордог юм бол гэж бодож,

сонирхол татдаг байлаа. Тэр үеэс л би зайрмагтай холбогдсон.

1999 онд бид хоёр их сургуулиа төгсөөд, сонинд ажиллаж байв. Залуу хүмүүс хамтын амьдрал эхлүүлэхэд юм юм л хэрэгтэй. Сэтгүүлчийн ажил хүнд, цаг наргүй, дээр нь цалин мөнгө нь өчүүхэн. Нөхөр бид хоёр түрээсийн байранд амьдарч, өглөө ажилдаа гараад харуй бүрийгээр л гэрийн бараа харна. Удалгүй хүүхэдтэй болж, харах хүн байхгүй ажлаа хийхэд ч хүндрэлтэй болоход аав ээжийгээ түшихээр хүүгээ яг зургаан сартай байхад Дарханд ирж байв. Ингэхдээ эхэндээ байр авах мөнгө хуримтлуулаад л буцах бодолтой байв. Гэсэн ч аав, ээж хоёр маань бидэнд зайрмагийн түрк машин, хөлдөөгч өгч “та хоёр бизнесээ эхлүүл” гэснээр эргэлт буцалтгүй эндээ үлдсэн дээ.

Бизнес эхлүүлэх анхны суурьтай болоод юу бодогдож байв?

Хадам ээж маань Дарханы хүнсний үйлдвэрт насаараа сүүний тасгийн даргаар Зөвлөлтийн мэргэжилтнүүдтэй ажиллаж байсан хүн. Юу ч мэдэхгүй залуу жаахан охин надад ээж маань бүх арга ажиллагаа, технологийг зааж өгсөн. Би ч “болно доо” л гэж бодож байснаас өөр төсөөлөлгүй байлаа. Сүүгээ хөөрүүлээд л гоё зайрмаг хийчих юм бодож байв. Гэтэл хүнсний үйлдвэр, тэр дундаа сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл гэдэг маш том хариуцлага.

Сүүн бүтээгдэхүүний салбарт ажилладаг хүний хувьд онцлогийнх нь талаар ярьж өгөөч?

Сүү бол маш эмзэг бүтээгдэхүүн. Малчны хотноос ирж буй сүү тухайн айлын эзэгтэй саалиа хэр цэвэрхэн хийж байгаагаас, айл бүрийн сүүний чанар ямар байгаагаас их хамаарна. Цэвэрчнямбай эзэгтэйн сүү сайхан ирдэг. Гэсэн ч энэ сайхан сүү буруу тээвэрлэгдвэл замдаа гашилна. Ялангуяа зуны цагт хүнээс хөдөлгөөний хурд, овсгоо самбаа шаарддаг салбар. Хуурай сүүг худалдаж аваад, хэдэн сар, жилээр ч хамаагүй хадгалаад юм хийгээд болно. Харин органик сүү бол тийм биш. Бид зөвхөн малын цэвэр натурал сүүгээр бүтээгдэхүүнээ үйлдвэрлэхийг үндсэн зарчмаа болгодог. Том үйлдвэрүүд хүч түрэн сүүний үйлдвэрлэлийн зах зээлд орж ирсэн ч бид үүгээрээ л ялгарна. Тиймээс ч “Эрүүл хүнс - эрүүл хүүхэд” гэсэн уриатай ажилладаг.

Танай сырок их амттай юм билээ. Сүүний үйлдвэрүүдийн олон төрлийн бүтээгдэхүүн байдаг ч монгол “сырок” гэж сонсоогүй. Энэ бүтээгдэхүүний санаа анх хэрхэн гарч, үйлдвэрлэж байе?

Аарцаа ашиглаад, уламжлалт технологиор монгол “сырок” хийе гэж бодсон. Орос сырок бол ерөөсөө л чихэр шүү дээ. Яг тэрийг дуурайя гэж бодоогүй. Өөрийн гэсэн өвөрмөц амттай, арай өөр бүтээгдэхүүн хийе гэж зорьсон. Манай сырокны үндсэн орц нь монгол аарц. Түүнийг нэрс, чацарганаар амтлаад органикаар нь хийдэг. 2018 оноос хойш орц найрлагаа янз бүрээр туршиж үзсээр 2021 оноос яг одоогийн орцоор хийж эхэлсэн. Энэ жил “Төвийн бүсийн түншлэл” үзэсгэлэн худалдаанд анх удаа оролцож, “Импортыг орлох бүтээгдэхүүн”-ээр шалгарсандаа баяртай байгаа.

Шинэ бүтээгдэхүүн гаргана гэдэг хүүхэд өлгийдөж авсантай адилхан байх.

Санаагаа боловсруулахаас эхлээд, бүтээгдэхүүн эцсийн хэрэглэгчийн гар дээр хүрч амтлах хүртэлх үйл явц хэрхэн өрнөж, тэр дунд та ямар мэдэрэмж авдаг вэ?

Шинэ бүтээгдэхүүнийг маань хүүхдүүд идээд явж байхыг харах хамгийн сайхан. Тэр болтол мэдээж олон зам туулна. Яаж хийх вэ гэдгээ судлаад, орц найрлагаа тааруулаад хийж үзэхэд эхэндээ бүтэлгүйтнэ. Хүний эрүүл мэндэд тустай талаас нь бодолцож, жишээ нь сахарын хэмжээг нь бууруулъя гэвэл юугаар орлуулж болох вэ гээд асуулттай тулгарна. Заримдаа хийсэн орцууд хоорондоо барьцалдахгүй

эсвэл хоорондоо авцалдахгүй зүйлс гарч ирдэг. Тэгээд дахиад л бүх зүйлээ өөрчлөөд явдаг. Өөрсдөдөө байгаа бүх туршлагаа дайчилж, хамгийн гол нь эрүүл материалаар, нөөц бололцоондоо тулгуурлан хийдэг.

Цаашдаа бүтээгдэхүүнээ хэрхэн хөгжүүлэхийг зорьж байгаа вэ?

Улам боловсронгуй болгож, нэр төрлийг нь нэмэх бодолтой байгаа. Хэрэглэгчдээсээ судалгаа авч, тусган ажиллана. Гэхдээ манайхан их сонин. Хүмүүст амсуулаад, танд яг юу нь гоё амтагдаж байна, юуг нь өөрчилбөл илүү болохоор байна гэхчлэн асууж, бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлт дээрээ аль болох санаа авах гэхээр “гоё байна” л гэдэг. Яг энийг нь жаахан өөрчилчихвөл болохоор байна гэх хариултыг уг нь хүлээдэг.

Бид бол өөрсдийнхөө санааг бүгдийг нь шингээгээд, хамгийн сайнаар хичээж хийж байгаа. Гэхдээ бусад хүний санааг бас тусгаад хөгжүүлээд явбал илүү гоё болох болов уу. Бүтээгдэхүүнийг маань хүүхдүүд идээд явж байхыг харах, настай хүмүүс “аарц амтагдаад ямар сайхан юм бэ” гэж хэлэхээр их сайхан. Өчнөөн олон жилийн хөдөлмөр, сэтгэл зүтгэл, цаг заваа зориулсан болохоор хүмүүс магтаж урамшуулахаар нүднээс бараг л нулимс гарна. Хэн нэгэн

манай бүтээгдэхүүнийг идэж байгааг харах ерөөсөө л бөөн аз жаргал, энэ л амьдарлын утга учир маань юм шиг санагддаг.

Танай бүтээгдэхүүний гол онцлог, давуу тал юу вэ?

Манай бүтээгдэхүүн эрүүл, эко гэдгийг би бардам хэлнэ. “Хүүхэд идээд гэдэс нь өвдчих вий, элдэв юм болчих вий, хугацааг нь уртасгах гээд хүний биед сөрөг нөлөөлөх юм хийчихсэн, яанаа” гэх айдас бидэнд байдаггүй. Түүхий эдээ яг л эрүүл, байгаагаар нь ашиглаж, амт чанарыг нь алдагдуулахгүйгээр, аль болох хүний таашаалд нийцэх амттай бүтээгдэхүүн хийдэг. Жишээ нь манайх бүрсэн таргаа дэлгүүрт нийлүүлэхэд “Энийг хэд хоног зарах вэ?” гэнэ. Тараг гурав, дөрөв хоноод исдэг ч сэрүүн газар байлгавал дээд тал нь долоо л хононо. Тэгэхээр дэлгүүрийн хүмүүс “Гоё” үйлдвэрийн тараг амар шүү дээ. Олон хоног байлгаж болдог. Танайх тийм болгож болдоггүй юм уу?” гээд авахаасаа цааргална. Органик бүтээгдэхүүний нэг хэцүү зүйл нь энээ. Буцаалт их ирдэг. Гэхдээ бид нар шантрахгүй ээ. Бусад бүтээгдэхүүнийг муулах ёс зүйгүй ч, ундаа шиг олноор нь машин дээр ачаад алс хол суманд хэдэн хоногоор ч хамаагүй борлуулдаг тараг бол өөр.

Харин ашигтай бактерийг нь хэвээр нь хадгалж, байх ёстой орц найрлага буюу цэвэр сүүг цэвэр хөрөнгөөр нь хийсэн тараг бол өөр. Яг энэ амт шимтийг нь хадгалан хэрэглэгчдэд хүргэх хэцүү ч хүний биед тустай.

Цэвэр натурал тараг бол гурав хоноод л эсдэг. Ийм болохоор супермаркетуудтай харилцаж борлуулалт хийх улам хэцүү болж байна. Харин жижиг дэлгүүрүүд бол харьцангуй өөр. Үйлчлүүлэгчид нь ч байнгын хүмүүс байдаг болохоор мэддэг болсон байдаг.

Ер нь бид бүтээгдэхүүнийхээ хувьд ямар нэг айдасгүй байхыг чухалчилдаг. Муу бүтээгдэхүүн хэрэглэгчиддээ хүргэвэл эргээд худалдан авагчгүй болно. “Манай хүүхдүүд танай таргийг л уудаг” гэж хэлдэг ээжүүд ирэхээр бид үнэхээр их баярладаг. “Настай ээж маань зөвхөн танай таргийг аваарай гэсэн” гэхийг сонсох сайхан. Өдөр бүр үйлдвэрээс ирээд тараг авдаг хүмүүс ч бий. Хүүхдүүд, настай хүмүүст хамгийн амт чанартай, эрүүл бүтээгдэхүүнийг хүргэж байгаадаа баяртай байдаг.

**Хэрэглэгч,
үйлчлүүлэгчдийн
чин сэтгэлийн
ийм л үгс хамгийн
том шагнал байх.
Та үүнтэй санал
нийлэх үү?**

Тэгэлгүй яахав. Япон гэх мэт үйлдвэрлэл өндөр хөгжсөн оронд гар ажиллагаатай, сэтгэл шингэсэн эко бүтээгдэхүүн илүү үнэ цэнтэй байдаг

юм билээ. Манайд ч энэ хандлага цаашид илүү төлөвших байх. Нэг үеэ бодвол хүмүүс органик бүтээгдэхүүнийг илүү сонгож хэрэглэдэг, мэдлэг ойлголт нь ч ахиж байна. Гаднын эсвэл том үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн илүү гэх хандлага хуучирч, эх орондоо үйлдвэрлэсэн эко бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчид үнэлэх цаг ирэх байх.

**Органик бүтээгдэхүүн
үйлдвэрлэж хэрэглэгчдэд хүргэх
зорилгоо битгий алдаарай.
Амжилт хүсье.**

“

Зураг зурах нь хүнд тайвшрал өгч, стресс тайлж, эмчилгээ болдог урлаг. Үүнийг хүүхдүүд маань мэдрээсэй гэж хүсдэг”

”

Дарханы Урчуудын эвлэлийн гишүүн,
Монгол зургийн зураач

Б.АРИУНБИЛЭГ

“

“Ид шидийн орон Дархан” хүүхэд бүрт ТЭГШ БОЛОМЖ, ТЭГШ ХҮРТЭЭМЖИЙГ бий болгож, урт хугацааны тогтвортой үйл ажиллагаа явуулан, хүүхдийн ирээдүйд ээлтэй, хариуцлагатай иргэн байхад чиглүүлэн дэмжих хүүхэд хөгжил хамгааллын төв байна.

”

“Ид шидийн орон Дархан”-г санаачлагч,
Монгол хэл, Уран зохиол,
Үндэсний бичгийн багш
Х.ОДХҮҮ

ЗӨГИЙН БАЛНЫ АМТ ЧАНАР ЗӨГИЙЧНИЙ ЁС ЗҮЙ, БАЙГАЛИЙН ШИНЖ ЧАНАР, ЗӨГИЙН ХҮЧЭЭС ХАМААРНА

“Тэс Оргил” ХХК-ийн Захирал, “Үлэмж” зөгийн бал брэндийг үүсгэн байгуулагч

Х.ЗОЛЗАЯА

Та бизнес санаагаа анх хэрхэн олж байв?

Хүүхэд байхад миний хоолой их өвддөг байсан юм. Хоёрдугаар ангид хоолойны булчирхай цочоод, түүнээс хойш зөвхөн ганц айлаас бал авч хэрэглэдэг байлаа. Оюутан болоод, нөгөө айлаасаа авах боломжгүй болоход өөр газраас бал авахад амт нь тэс ондоо байв. “Хуурамч бал” юм байна гэж бодоод, ер нь тэрнээс хойш өөрөө бал хийе гэх бодолтой болсон. Нэлээн хэдэн жилийн дараа 2011 оны сүүлээр Орхонд Зөгийчдийн шинэ холбоо байгуулагдахад даргаар нь ажиллаж байсан эгчтэй уулзаад, зөгийтэй болмоор байгаагаа хэлэв. “Тэгээрэй” гээд л өнгөрсөн. Дараа нь 7-р сард нөгөө эгчтэйгээ таараад “Зөгий авах юмсан” гэхэд “Чи нээрээ зөгийтэй болмоор байгаа юм уу. Би чамайг зүгээр л тухайн үед

сэтгэл хөдлөлөөрөө хэллээ гэж бодсон” гээд одоо зөгийг салгах оройтсон, гэхдээ үнэхээр хүсч байгаа бол давхарласан бүлэнцэр өгье гээд авч байсан юм.

Тэржилдээ болучраамэдэхгүй, хүмүүс дагаж байгальд “амраад” л зугаатай өнгөрүүлсэн. Банкны ажилтан хүн 7-10 хоногтоо нэг удаа байгальд гараад зугаалаад байхаар таатай ч байлгүй яахав \инээв\.

Хөндлөнгөөс харахад, надад бол хайрцагтай зөгийнүүдээ байгальд гаргаад, ирэхийг нь хүлээж байгаад хураагаад явдаг юм байна гэж анзаарагддаг. Та тодорхой ярьж өгөөч?

Зөгийг яг нялх хүүхэд шиг л асарч, арчилна шүү дээ. Зөгийн үүрэнд \нэг хайрцагт\ 10 ширхэг сархиаг байдаг юм. Гэхдээ тэрийг

зөгийнний хүч ямар байхаас хамааран давхарлах уу, хасах уу гэдгийг шийддэг. Нэг сархиаг дээр өндгөлсөн нь хэр байна, бал хураалт нь хэр байна, эхийн чанар ямар байна гэдгээс хамааран рам хасах уу нэмэх үү гээд явдаг. Энэ бүхнийг байнга харж, хянаж байх ёстой. Бас үүрнийх нь температурыг яг 37 градуст байлгахгүй бол температур нь тохирохгүй, ажиллах талбай нь ихэсчихвэл зөгий өндгөө тэжээж чадахгүй, балаа боловсруулж чадахгүй болчихдог. Иймд байнга л харж, ажиглаж, шалгаж, шийдвэр гаргаж байдаг юм. Ер нь зүгээр суухгүй ажил. Шинээр эхэлж байгаа хүнд хайрцаг зөгий тал өдрийн ажил болдог бол дадлагажаад ирэхээр зөгийннийхөө уур, ааш, өндөглөлтийн байдал зэргийг шууд мэдрээд, өдөртөө хичнээн ч хайрцаг зөгийтэй ажилладаг болдог.

Зөгийн аж ахуйн ажлын юу нь таныг тэтгэл татаж, ажиллах хүсэлтэй болгосон бэ?

Анх бүлэнцэрээ авах гээд очиход, нөгөө эгч нэг зөгий харуулаад “Хөөрхөн байгаа биз?” гэж асууж байсан. Үнэндээ, надад ерөөсөө хөөрхөн харагдаагүй ээ \инээв\.

Нэг гонжийсон урт шавж л байсан. Зөгийчид эх зөгий аваад “ёстой гоё эх авлаа” гээд л ярина. Надад нэг л жоом шиг таагүй. Хүүхнүүд бүр зөгийнийхөө дулааныг алдагдуулахгүй, гэмтээхгүй гээд хөхнийхөө даруулган дотор хадгална. Би бол юун биендээ ойртуулах. Даавуунд ороогоод халаасалчихдаг байсан (инээв).

Зөгийчид зөгийгөө яг нялх хүүхэд шиг “Хөөрхөн минь, сайхан юм байгаан..” гээд л эрхлүүлнэ. Би тэгж чаддаггүй байв. Харин сүүлд дэвжээд гоё болж байгааг нь харахаар баярлаад, өөрийн эрхгүй хайрладаг болсон.

Би бага хүүгээ их эрхлүүлдэг юм. Нэг хавар зөгийгөө гаргах болчихоод байдаг. Шуураад болдоггүй. Хоёр, гурав хонуулаад гаргаад хартал хамгийн хүчтэй зөгий маань өлбөрчихсөн, рам руугаа шигдээд үхчихсэн байв. Хараад, шууд л дотор харлаад явчихсан. Цааш нь үзэхэд рам дээр зөгийнүүд шаваад атгахан хэрийн

болоод үхчихсэн байх дунд нь эх зөгий нь ганцаараа амьд үлдсэн байсан. Зөгийн тийм ухаантай амьтан. Эх зөгийгөө хамгаалаад өөрсдөө үхсэн байсан. Ёстой бөөн хайр. Өөрийн эрхгүй л уяраад “Эвий минь, хөөрхий минь” гээд л.., тэгсэн манай хоёр охин “Хөөх, ээж Батукаг эрхлүүлдгээсээ илүү эрхлүүлж байна” гэж байсан (инээв).

Зөгий үнэхээр хайр татам амьтан. Маш ухаантай, эвсэг, үнэнч шавж. Зөгий эзнээ үнэрээр нь мэдэрдэг гэсэн.

Та одоо зөгийндөө дурлаж байна уу, эсвэл бизнесдээ илүү дурлаж байна уу?

Аль алинд нь (инээв). Зөгийний ажил ер нь хүнд л дээ. Зөгийгөө холхон тавих бол хоёроос дөрвөн цаг замд явна. Хээр гадаа хононо. Зөгийний ид авцын үеэр тэр олон үүр бүрээ шалгаж, гар дээрээ авч үзнэ, өргөнө. Энэ нь биеийн хүчний ажил. Гэхдээ ажилдаа дурлачихсан болохоор энэ бүхэнд ялархах сэтгэл төрөхгүй. Хичнээн онол номыг мэддэг байлаа ч зөгийгөө мэдэрж чадахгүй бол зөгийчин гэх хэцүү. Наад зах нь хатгахаас нь төвөгшөөгөөд эхэлнэ шүү дээ. Намрын зөгий ер нь их хатгадаг, уурладаг. Тэр бүхнээс төвөгшөөхгүй, дуртай байхыг бодвол зөгийнүүддээ ч, ажил бизнестээ ч аль алинд нь дурлаж байгаагийнх байх даа. \инээв\.

Анх гаргаж авсан бал таны оюутан байхдаа хайж байсан бал мөн байсан уу?

Хүссэн амтаа бол эхэндээ олж чадаагүй. Ямар ч байсан өөрөө хурааж авсан болохоор цэвэр бал гэдэгт итгэлтэй байсан. Эхэндээ би гол төлөв байгалийн цэцэгс дунд зөгийгөө тавьдаг байсан юм. Тэгж байгаад рапс дээр тавьсан. Рапсны балыг хурааж амтлаад л оюутан байхдаа амталсан, миний “хуурамч” гэж бодож байсан бал мөн болохыг мэдсэн. Харин 2018

онд хүүхэд байхдаа иддэг байсан яг тэр балаа олсон. Хаврын анхны моносноос авдаг хамгийн гоё бал байсан юм билээ. Бал тийм олон анз байдгийг тэгж сүүлд мэдсэн.

Уламжлалаа дагаад ч тэр юмуу, би хувьдаа хамгийн сайн зөгийн балыг манай Орхон сумынх гэж боддог. Та үүнтэй санал нийлэх үү?

Яахав, Орхон сумынхны уламжлалт арга ажиллагаа байгаа л байх. Гэхдээ балны амт чанар зөгийгний ёс зүй, байгалийн шинж чанар, зөгийн хүчээс хамаардаг. Зөгийгний ёс зүй муутай, хурдхан мөнгө болгочихъё гэж боддог бол амт чанар нь сулхан л байна. Бас зөгий ямар газар бэлчээрлэснээс балны амт шалтгаалдаг. Манай Орхоныхон бол мундаг шүү. Зөгийгний үүр хайрцагнаас нь харахад л мэдэгдэнэ. Маш цэвэрхэн. Зарим газарт зөгийн хайрцгийг нээхэд л доторх нь падан хар байж байдаг. Дараагийн шинэ сархиагаа тавьж өгөхгүй удааж залхуурснаас тийм хав хар өгөөж муутай болчихдог юм.

Цөөхөн зөгийтэй байхдаа та балаа гол төлөв хувийн хэрэгцээндээ ашигладаг байсан байх. Харин яг хэзээнээс бизнес болгосон бэ?

Балаа 100 кг дотор авдаг байхад найз нөхөд, ах дүүдээ тараагаад дуусдаг байсан. Харин 2017 оны зун бид 300 кг бал хураасан юм. Тэгээд зарах борлуулах талаар бодож эхэллээ. Хүнд танигдаагүй, зарж үзээгүй болохоор эхэндээ учраа олохгүй, бодож байгаад ямарч байсан хаяг шошго хийлгэхээр шийдэв. Аятайхан үзэмжтэй бүтээгдэхүүн хүргэх гээд нэлээн юм болж байж шошго хийлгээд “Мишээл”

экспо-д болдог үзэсгэлэн худалдаанд хоёр хайрцгийг аваад очлоо. Бүгдийг нь зараад ирсэн. Урамшаад жил болгон очдог болж, ер нь зөгийн аж ахуйн ажлаа үргэлжлүүлэх нь зөв юм байна гэж шийдсэн. Анхны шошго дээрээ зөгийн бал гэсэн нэр, утасны дугаар, хаягтай л байв. Тэгсэн хүмүүс манай зөгийн балны нэрийг нь асуугаад байсан. Зөгийн балаа бусдаасаа ялгарах зүйлтэй болгохгүй бол болохгүй юм байна гээд 2018 онд “Үлэмж” нэрийг өгч байлаа.

Танай гэр бүл байнга зөгийн бал хэрэглэдэг байх. Сахарын хэрэглээгүй, зөвхөн бал хэрэглэхийн ач холбогдол юу вэ? Мэдэрддэг онцгой зүйл бий юу?

Зөгийн бал өөрөө сахароз, глюкоз, фруктозаас бүрддэг. Энэ дотроо сахароз нь маш бага. Зөгий цэцэгсийн шүүсээс авчирсан анхны зүйл \нектар\ын найрлагын ихэнх нь сахароз байдаг. Зөгий түүнийг боловсруулаад фруктоз, глюкоз болгоход сахарозын хэмжээ дээд тал нь 5-хан хувь болдог юм. Энэ

нь хүний биед маш их хэрэгтэй. Ядарсан үед тайвшруулж, сэргээдэг. Өглөөд цэцгийн тоостой зөгийн бал уухаар ядрах мэдрэмж байхгүй болж, дархлааг дэмжинэ. Мөн зөгийн баланд хүний биед агуулагддаг 24 элементийн 20 нь байдаг. Би өдөрт хамгийн багадаа 14 цаг ажилладаг ч ядралт огт мэдэрдэггүй. Тэгэхээр энэ их ачааллыг маань бал дэмнэж өгч байгаа юм. Бас зөгийгний үүрний дүнгэнээн стрессийг тайлдаг гэдэг юм билээ. Энэ үнэн байх. Ер нь нэг их уурлаад, стрессдээд байх маань ховор шүү.

Таны бизнестээ баримталдаг алтан зарчим юу вэ?

Би худал хуурмаг зүйлд дургүй. Хэрэглэгчиддээ, бизнесийн түншүүддээ ч үнэнч шудрага, хэлсэндээ хүрдэг байхыг эрмэлздэг. Бизнес бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, хамгаалалтын ажиллагаа, харилцагчидтайгаа гэрээ хэлцэл хийх гээд бүх зүйл дээр энэ л зарчмаа бодож, баримталж явдаг даа.

Та өөрийнхөө бизнесийг цөөн үгээр, товчхон тодорхойлбол юу хэлэх вэ?

Зөгийн бал бол хосгүй үнэт бүтээгдэхүүн. Тэр дундаа хаврын бал бол антиоксидант чанар өндөртэй. Яргүй идсэн ямааны махыг хүний биед сайн гэдэгтэй адил хаврын баланд тийм чанар бий. Тиймээс ч, бид хавар зөгийгнийхөө хүчийг сайжруулж тэр чухал балыг авахад анхаардаг. Мөн зөгийн бал хүний тархины эд эсийг сэргээж, дархлааг дэмждэг гайхалтай бүтээгдэхүүн. Зөвхөн бүтээгдэхүүн нь төдийгүй энэ бизнес бол байгальд ээлтэй, жинхэнэ буянтай ажил. Би энэ ажил бизнесээрээ маш их бахархдаг.

Баярлалаа таньд. Амжилт хүсье.

ОРЧИН ҮЕД ХҮМҮҮС ЖИЖИГ ОРОН ЗАЙД ЗӨВ ТӨЛӨВЛӨСӨН ТАВИЛГА ХИЙЛГЭХ СОНИРХОЛТОЙ БОЛСОН

Тавилга үйлдвэрлэлийн “Уран дизайн” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал
Г.СОЛОНГО

**Тавилгын үйлдвэрлэлд эмэгтэй
хүн байгааг харах сонирхолтой,
сайхан санагдаж байна.
Энэ бизнест хэрхэн оров?
Уншигчдад өөрийгөө товчхон
танилцуулахгүй юу?**

Намайг Гантөмөрийн Солонго гэдэг. Дорноговь аймгийн уугуул. Дархан хотод шилжиж ирээд жил гаруй болж байна. Нөхөр, гурван хүүхдийн хамт амьдардаг. Хадам аав маань “Уран дизайн” компанийг байгуулж, Дархан хотод тавилгын үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааг олон жил эрхэлж, эндээ танигдсан, өөрийн гэсэн олон үйлчлүүлэгчтэй хүн. Биднийг Улаанбаатараас шилжин ирэхэд аав маань маш дуртай хүлээн авч, надад менежментийн болон тайлан тооцоо, бичиг цаасны бүх ажлаа даатгасан. Оффист суугаад ажилладаг байсан миний хувьд

эхэндээ үйлдвэрт эрчүүдтэй мөр зэрэгцэн ажиллах хэцүү санагдаж байсан. Харин одоо бол улам дуртай болж, хаалга сийлэх төхөөрөмжийг гардан ажиллуулж, бэлдэж байгаа. Надад сонирхолтой, сайхан санагдаж байгаа.

**Тавилгын үйлдвэрлэлийн
салбарт шинэ технологиуд
нэвтэрч, хүмүүс хийц
бэлдэцүүдээ бэлдүүлж өөрсдөө
угсрах сонирхолтой болсон
шиг санагддаг. Тэгэхээр
танайх менежментийн хувьд
захиалгат тавилгаас гадна өөр
үйлчилгээнүүдийг туршиж үзэж
байна уу?**

Бидэнд энэ талаар бодсон юм бий. Хавтангаа зүсүүлээд, ирмэг наалтуудыг нь наалгаад, угсралтын төлбөр төлөхгүйгээр

тавилгаа өөрсдөө угсрах сонирхолтой үйлчлүүлэгчид олон ирдэг. Тэдэнд хавтангийн өнгөө сонгоход нь тусалж, бэлдэцүүдийг нь бэлтгэн зүсэж, өөрсдөө угсрах боломжийг олгох ажлыг туршиж үзсэн. Бас үйлчлүүлэгч нар таваас

зургаан жил болоод тавилгынхаа өнгөнөөсөө уйдаж, өөрчлөх хүсэлтэй болдог. Үндсэн хийц нь эвдрэлгүй бол ийм боломжтой. Тиймээс бид зөвхөн наад өнгөн талыг нь сольж өгөх үйлчилгээг ч явуулж байна. Олон хүн сонирхдог. Хөдөө орон нутгаас хүмүүс холбогдож, онлайнаар хэмжээгээ явуулаад сонгосон өнгө, хэмжээгээрээ зүсүүлж бэлдүүлээд, унаанд дайж явуулах үйлчилгээг ч бид үзүүлж байгаа.

Хэрэгтэй үйлчилгээ байна. Энэ салбар нь чамгүй өрсөлдөөнтэй. Танай тавилгын хувьд гол ялгарал нь юу вэ?

Аав маань бүх захиалгаа яг л өөрийнхөө хүүхдүүдэд зориулж

буй мэт сэтгэлээ зориулж хийдэг. Хүссэн загвар, хэмжээгээр нь чамбай хийж өгөөд хэрхэн урт удаан эдлэхийг зөвлөдөг.

Саяхан хорин жилийн өмнө манай компанийг дөнгөж байгуулагдах үед гэрийнхээ тавилгыг хийлгэж байсан хүмүүс "Танай тавилгууд одоо ч манайд байгаа. Сайхан айл болж, өөдөлж дэвжин, өнөр өтгөн гэр бүл болсон бид. Одоо хүүхдүүд маань өрх тусгаарлаж байна. Танайхаар л тавилгыг нь хийлгэмээр байна" гээд холбогдож байсан. Энэ тухай сонсоод үнэхээр их бахархсан.

Та бүхэн аавынхаа эхлүүлсэн ажлыг үргэлжлүүлж, залуу хүмүүсийн сэтгэлгээгээр дараагийн түвшинд гаргах

чин хүсэл эрмэлзлийг тээж яваа байх. Цаашдаа ямар шинэ үйлчилгээ, инновацийг нэвтрүүлэх бодолтой байгаа вэ?

Түрүүнд дурьсанчлан хүмүүс ирээд тавилгаа засуулах, бас тавилгын зургаа зуруулж, үнийн баримжаа авах дэлгүүр нээх санаатай байгаа. Жишээлбэл, хаалга нь ийм болно, чулуун тавцан хийлгэхээр бол тэдэн метр квадрат байна гэх мэтээр зөвлөдөг. Хоёрдугаарт, орчин үеийн яг айлд орсон мэт мэдрэмж төрөхүйц үзүүлэнгийн байр буюу show room-тэй болохыг зорьж байна. Тэндээ үйлчлүүлэгчийн хүсч байгаа загвар, дизайныг шууд зурж өгөөд тооцооллыг нь хийгээд өгдөг үйлчилгээг явуулах бодол бий.

Орчин үеийн хэрэглэгчид ер нь ямар хэв маягийг илүү таашаадаг болж байна?

Ер нь их минимал хандлагатай болсон. Хаалга нь бараг бариулгүй байх жишээний. Бас их том метр квадрат талбайтай байр гэхээс жижиг орон зайд чамин тавилга хийлгэхийг их хүсдэг болсон. Манай бүтээгдэхүүн дундаж үнэтэй. Байрных нь метр квадратад яг тааруулаад аль болох бүх хэрэглээг нь хангах боломжийн үнэтэй тавилга хийж өгөхийг бид эрмэлздэг.

Ярилцсанд баярлалаа. Таньд амжилт хүсье.

ЦАГААН ИДЭЭ БОЛОВСРУУЛАХ САЙХАН УЛАМЖЛАЛАА БИД ХҮҮХЭД ЗАЛУУСТАА ЗААЖ ҮЛДЭЭХ ЁСТОЙ

Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын малчин, саальчин

Л.ДОЛГОР

Хонгор сум бол манай Дарханы хувьд газар тариалан, мал аж ауйн түшиц газар. Та энд хэдэн жил амьдарч, мал аж ахуй эрхэлж байгаа вэ?

Би 1983 онд Хонгор сумыг Дарханы сангийн аж ахуй нэртэй байхад баруун аймгаас ирж амьдраад одоо дөчин жил болжээ. Эхлээд эрдэм шинжилгээний хүрээлэнд ажиллаж байгаад нөхөртэйгөө танилцаж, гэрлэхээр болоход сангийн аж ахуйнхан бэрээ авна гээд их хүндэтгэлтэйгээр намайг машинтай ирж авч байлаа. Сангийн аж ахуйд тоо бүртгэгчээр 20 гаруй жил ажиллаад, газар тариалан хувьд шилжсэний дараа тэтгэвэртээ гарсан. Хадам аав маань сангийн аж ахуйд 50 жил ажиллаж амьдарсан Хөдөлмөрийн баатар хүн байсан.

**Таны шар сүүний чихэр
их гоё юм. Уламжлалт
бүтээгдэхүүн бол биш. Яаж
хийдэг юм бэ?**

Манай хүүхдүүд компьютер дээрээс бичлэг үзээд, шар сүүгээр ийм юм хийж байна гэхээр нь сонирхоод бичүүлж авсан юм. Тэгээд зааврынх нь дагуу хийхэд гоё болсон. Сүүгээр тарган бялуу, цэлцэгнүүр гээд орчин үеийн хүүхдүүдийн сонирхдог олон зүйлийг хийж болно. Манайх ач, зээ нараа ирэхээр чихэр өгдөггүй цэлцэгнүүр л өгдөг айл (инээв). Хүүхдүүд ч их дуртай. Ноднин “Нүүдэлчин-Монгол” наадамд оролцох саналыг Дархан-Уул аймгийн Соёл, Урлагийн газраас тавихад би цагаан идээгээрээ ширээ засаж оролцсон юм. Хүмүүс шавж, их сонирхож асууж байсан. Энэ бүтээгдэхүүнээрээ “Нүүдэлчин-Монгол” наадмын Тэргүүн байрт шалгаран өргөмжлөл, мөнгөн шагналаар шагнуулсан.

Бүүрлуудынхаа буянаар малын дөртэй болж, одоо сүү цагаан идээгээ боловсруулаад Хонгор сумандаа сайхан амьдарч байна.

цагаан идээ боловруулах ажил хийх сонирхолтой хүн байвал би сургаад заагаад өгөхсөн. Энэ сайхан уламжлалаа хүүхэд залуустаа зааж, үлдээх ёстой юм бид.

Та хичнээн төрлийн цагаан идээ боловсруулдаг вэ?

Баярлалаа таньд. Ажил үйлс нь улам бүр ундарч, дэлгэрэх ерөөлийг өргөө.

Ааруул, баяслаг, өрөм, хайлмаг, шар тос, чипсэн ааруул, шар сүүний чихэр гээд боломжтой бүх төрлөөр сүүгээ боловсруулж эко бүтээгдэхүүнүүд хийж байгаа. Ер нь хүмүүс юу захиална тэр бүхнийг хийнэ. Байнга ирж сүү цагаан идээгээ авдаг үйлчлүүлэгчидтэй. Өөрсдөө ирээд л авчихдаг юм. Зуны цагт бол ажил их, цагаан идээнийхээ амбаарт үүрээр дөрвөн цагт ороод шөнө арваннэг өнгөрүүлж арай гэж гэртээ орж ирнэ дээ. Ааруул цагаан идээгээ хийнэ, тогоо тавьж шимийн архиа гаргана, шар тосоо авна. Ингэж байхад хажууд туслаад өгөх хүнтэй болоосой гэж боддог. Одоо ажил хийх хүн олдохгүй хэцүү болжээ. Уг нь сурах хүсэлтэй,

“

Өсвөр үеийн хүүхэд залуусыг дан ганц мэдлэг боловсрол шүтсэн бус сэтгэл зүйн боловсролтой, эрүүл зөв хандлагатай, энэрэнгүй хүн болгон бэлтгэхэд анхаарах цаг болсон. Ингэхдээ тэдний нас, хүйсийн онцлогт тохируулан эрүүл мэндийн боловсрол, үерхэл нөхөрлөлийн асуудлаар сургалт зөвлөгөөг явуулах нь чухал байна.

”

Дархан-Уул аймгийн эмэгтэйчүүдийн холбооны Сэтгэлзүйч, “Охидын клуб”-ын зохицуулагч

Д.ДОРЖНАЛЖИРМАА

“

“Тоастмастерс Дархан Клуб” нь 99 жилийн түүхтэй, 148 улсад, 270,000+ гишүүнчлэлтэй дэлхийн томоохон боловсролын байгууллагын албан ёсны салбар юм. Бид Дархан хотын залуучуудынхаа харилцааны болон манлайллын чадварыг хөгжүүлэх зорилгыг тээж, бүх үйл ажиллагаагаа Англи хэл дээр явуулдаг.

”

“Тоастмастерс Дархан клуб”-ын 2023 оны ерөнхийлөгч

Г.УНДАРМАА

БАЗАЛТ ЧУЛУУН ХӨВӨН ХӨРСТЭЙ УХААЛАГ ГИДРОПНИК БОСОО ХҮЛЭМЖ

GROWOOL-Базальт чулуун хөвөн хөрстэй Ухаалаг гидропоник босоо хүлэмж нь уур амьсгал, цаг агаарын нөлөөлөлөөс шалтгаалахгүйгээр жилийн дөрвөн улиралд тогтвортой ногоо ургуулана

- Growool-д ногоо ургуулахын тулд та заавал агрономич байх шаардлагагүй
- Ухаалаг LED ургах гэрлийн тохируулга, хяналтын автомат систем
- Усны эргэлтийн автомат системтэй

Та 18-24градус тогтмол дулаан орчин бүрдүүлэн хөдөө орон нутаг, ресторан, зоогийн газар, гэртээ оффисстоо гээд хүссэн газраа байршуулан тариалалт хийх боломжтой

Тэжээлийн бодисын хяналттай хэрэглээ

Ус хэмнэлт 85-90%

Ургамал хамгаалалын бодисгүй

Жилийн турш тасралтгүй тариалалт хийнэ

Хөрс хар шороо хэрэглэхгүй

Empower Her

ХҮҮЧИРХЭГ
Starlight

МЭДЭЭЛЭЛ, ТАНИН МЭДЭХҮЙН СЭТГҮҮЛ

FOCUS
DARKHAN

- 📍 Дархан-Уул аймаг. Дархан сум
- 📞 9096-9006, 8587-0991
- ✉ starlightxd964@gmail.com
- 📺 FOCUS studi